

อภินันทนาการ

การออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม

อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

สำนักหอสมุด

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนเรศวร
23 ส.ย. 2554
วันลงทะเบียน.....
เลขทะเบียน.....1.552.300X
เลขเรียกหนังสือ.....TS

197.5
99770
2554

จารุวรรณ ขนเพชร

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบบรรจุภัณฑ์

มีนาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

**THE PACKAGE DESIGN FOR BANJAWJOM SILVER
SUKHOTHAI**

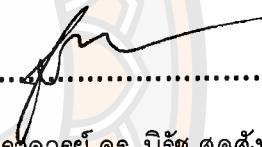
**An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment
Of the Requirement for the Bachelor of Fine and Applied Arts
In Package Design
March 2011
Copyright 2010 by Naresuan University**

อาจารย์ที่ปรึกษาและหัวหน้าภาควิชาศิลปะและการออกแบบ ได้พิจารณาภาคินิพนธ์ของ
นางสาวจรรุวรรณ ขนเพชร เรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม อำเภอ
ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลัทธิศิลปกรรมศา
สตรบัณฑิต ภาควิชาศิลปะและการออกแบบ วิชาเอกออกแบบบรรจุภัณฑ์ มหาวิทยาลัยนเรศวรได้

(รองศาสตราจารย์ ดร. นิรัช สูดสังข์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. นิรัช สูดสังข์)

หัวหน้าภาควิชาศิลปะและการออกแบบ

มีนาคม 2554

หัวข้อภาคานิพนธ์ : การออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม

อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ผู้วิจัย : นางสาวจางุวรรณ ขนเพ็ชร

รหัสนิสิต 50710336 สาขาวิชาการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช สุดสังข์

ประเภทสารนิพนธ์ : การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต

(การออกแบบบรรจุภัณฑ์) มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ การจัดจำหน่าย บรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงิน บ้านเจ้าจอม อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย 1. เพื่อศึกษารูปแบบและกรรมวิธีการผลิตของ เครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย 2. เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ เครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม รูปแบบใหม่

โดยศึกษาค้นคว้าเรื่องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษา สภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงิน เพื่อหาแนวทางในการออกแบบ ตลอดจนการ สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบบรรจุภัณฑ์ การสร้างสรรค์ความพึงพอใจ ให้กับผู้บริโภค โดยใช้ รูปแบบการวิจัยในเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านบรรจุภัณฑ์ควรมีบรรจุภัณฑ์ที่สามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์และ บรรจุภัณฑ์ยังช่วยในการปกป้องผลิตภัณฑ์ได้อย่างดีไม่ให้เกิดความเสียหายและสามารถสร้าง ภาพลักษณ์และจุดเด่นให้กับตัวผลิตภัณฑ์เพื่อเกิดความแปลกใหม่และช่วยเป็นจุดดึงดูดให้กับผู้ที่มี ความสนใจในผลิตภัณฑ์ 2.ด้านกราฟิกเป็นส่วนที่มาเป็นจุดขายของผลิตภัณฑ์หรือบรรจุ ภัณฑ์เพราะรูปลักษณะอาจจะดูได้ที่กราฟิกว่ามีความเหมาะสมกับบรรจุภัณฑ์,ผลิตภัณฑ์นั้น โดย บรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอมได้เลือกนำผลิตผลจากชุมชนมาใช้นำการออกแบบได้

เลือกนำผ้าไหมสีแดงและในส่วนขอลายกราฟิกใช้เป็นลายที่ได้จากผ้าตีนจกเพื่อเป็นการรักษาความเป็นไทย

3. การออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม ตำบลศรีสังขาลย์ อำเภอศรีสังขาลย์ จังหวัดสุโขทัย เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความละเอียดประณีตและเป็นการรักษาความเป็นไทยด้วยลวดลายที่อยู่บนเครื่องประดับและเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่า จึงมีแนวความคิดในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้เป็นกล่องสมบัติ โดยอาศัยการศึกษาลักษณะรูปทรง โครงสร้างและความเป็นไทยมาเป็นแนวคิดในการทำบรรจุภัณฑ์ต้นแบบ

ประกาศคุณประการ

ภาควิทยาพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์จากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง ในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช สุตสังข์ อาจารย์ที่ปรึกษาภาควิทยาพนธ์ ที่ได้สละเวลาช่วยแนะนำในการทำภาควิทยาพนธ์ รวมทั้งอาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะและการออกแบบ สาขาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาให้คำปรึกษา และแนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง ตลอดจนช่วยกระตุ้นพลังความคิดของผู้วิจัย ให้เกิดการพัฒนาด้านความคิดสติปัญญา ที่สำคัญทำให้ผู้วิจัยเกิดความมานะ อดทน และสร้างสรรค์ภาควิทยาพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ คุณณัฐณา ยอดดี และคุณเจริญ ยอดดี เจ้าของร้านเครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม ที่ให้ข้อมูล ประวัติความเป็นมา กระบวนการผลิต และการออกแบบรวมถึงอนุเคราะห์ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการศึกษามาออกแบบตัวบรรจุภัณฑ์

ขอขอบคุณเพื่อนๆ น้องๆภาควิชาศิลปะและการออกแบบ ทุกคนที่ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่และคุณป้า ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ก้าวต่อไปไม่ทอดทิ้งสู้อยู่ในการทำวิจัยฉบับนี้ และที่สำคัญเป็นผู้คอยสนับสนุนงบประมาณและเป็นกำลังใจเสมอ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณด้วยความจริงใจอย่างสูงในความกรุณา

จารุวรรณ ขนเพชร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 ข้อมูลของร้านบ้านเจ้าจอม.....	11
2.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับร้านบ้านเจ้าจอม.....	11
2.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์.....	12
2.1.3 การตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย.....	15
2.2 หลักการออกแบบ.....	15
2.2.1 ความหมายของการออกแบบ.....	15
2.2.2 องค์ประกอบของการออกแบบ.....	17
2.2.3 ประเภทของการออกแบบ.....	22
2.2.4 ลักษณะทั่วไปของการออกแบบ.....	28
2.3 การออกแบบบรรจุภัณฑ์.....	37
2.3.1 ความหมายของบรรจุภัณฑ์.....	37
2.3.2 ประวัติและความเป็นมาของการออกแบบบรรจุภัณฑ์.....	38
2.3.3 ความสำคัญของบรรจุภัณฑ์.....	42
2.3.4 บทบาทหน้าที่ของบรรจุภัณฑ์.....	44
2.3.5 ประเภทของบรรจุภัณฑ์.....	46
2.3.6 การออกแบบบรรจุภัณฑ์.....	48
2.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรม.....	62
2.4.1 ความหมายของศิลปหัตถกรรม.....	62

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.4.2 ประเภทของศิลปหัตถกรรม.....	63
2.4.3 ประเภทและกรรมวิธีการผลิตผ้าในประเทศไทย.....	67
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	69
3.วิธีการดำเนินการวิจัย.....	72
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	73
ขอบเขตของโครงการวิจัย.....	76
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
ส่วนที่ 1 บทสังเขปเงื่อนไขในการออกแบบ(Design Brief).....	78
ส่วนที่ 2 ขั้นตอนแบบร่าง (Sketch).....	84
ส่วนที่ 3 การพัฒนาและการสร้างสรรค์ (Development and Design).....	93
ส่วนที่ 4 ผลงานที่สร้างสรรค์ (Packaging design).....	96
5 บทย่อ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	101
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	101
สรุปและอภิปรายผล.....	101
สรุปผลงานออกแบบ.....	102
ข้อเสนอแนะ.....	102
บรรณานุกรม.....
ประวัติผู้วิจัย.....

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
2.1 แผนภูมิประเภทบรรจุภัณฑ์.....	43
4.1 Mood & Tone.....	82

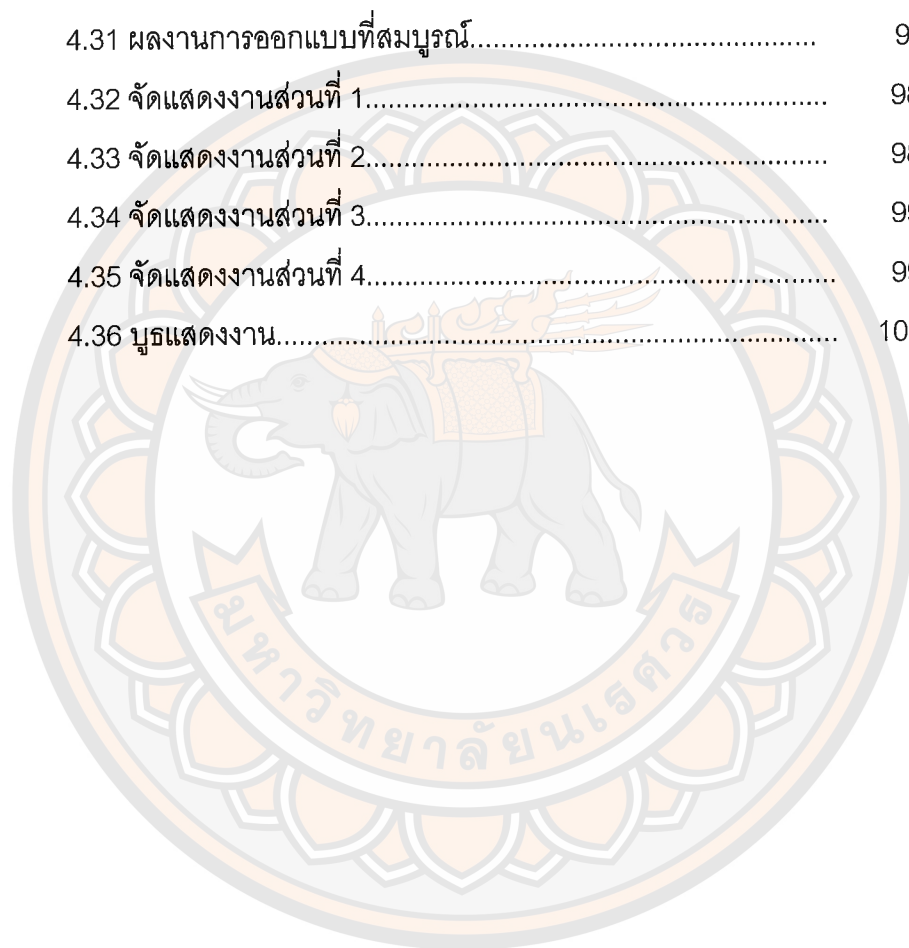

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
4.1 แบบร่างตราสัญลักษณ์แบบที่1.....	84
4.2 แบบร่างตราสัญลักษณ์แบบที่2	85
4.3 แบบร่างตราสัญลักษณ์แบบที่3	85
4.4 แบบพัฒนาสัญลักษณ์.....	85
4.5 ตราสัญลักษณ์แบบที่ผ่านการพัฒนาและสร้างสรรค์แล้ว.....	86
4.6 แบบร่างโครงสร้างแบบที่1.....	86
4.7 แบบร่างโครงสร้างแบบที่2.....	87
4.8 แบบร่างโครงสร้างแบบที่3.....	87
4.9 การพัฒนาโครงสร้างแบบที่3 (กล่อง SET 4 ขึ้น).....	87
4.10 โครงสร้างกล่องสร้อย.....	88
4.11 โครงสร้างกล่องข้อมือ.....	88
4.12 โครงสร้างกล่องแหวน.....	89
4.13 โครงสร้างกล่องต่างหู.....	89
4.14 กราฟิกแบบที่1.....	90
4.15 กราฟิกแบบที่2.....	90
4.16 กราฟิกแบบที่3.....	90
4.17 กราฟิกที่พัฒนาจากแบบที่ 3.....	91
4.18 กราฟิกกล่อง SET 4 ขึ้น.....	91
4.19 กราฟิกกล่องสร้อย.....	92
4.20 กราฟิกกล่องข้อมือ.....	92
4.21 กราฟิกกล่องแหวน.....	92
4.22 กราฟิกกล่องต่างหู.....	93
4.23 กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ SET 4 ขึ้น.....	93
4.24 กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์สร้อย.....	94
4.25 กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ข้อมือ.....	94
4.26 กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์แหวน.....	95
4.27 กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ต่างหู.....	95

บัญชีภาพ(ต่อ)

ภาพ		หน้า
	4.28 ผลงานการออกแบบ(1).....	96
	4.29 ผลงานการออกแบบ(2).....	96
	4.30 ผลงานการออกแบบ(3).....	97
	4.31 ผลงานการออกแบบที่สมบูรณ์.....	97
	4.32 จัดแสดงงานส่วนที่ 1.....	98
	4.33 จัดแสดงงานส่วนที่ 2.....	98
	4.34 จัดแสดงงานส่วนที่ 3.....	99
	4.35 จัดแสดงงานส่วนที่ 4.....	99
	4.36 บูธแสดงงาน.....	100

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นยุคประวัติศาสตร์ของไทยที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากทั้งด้านศิลปกรรม ด้านวัฒนธรรม ด้านกฎหมายการปกครองและด้านการศึกษา เป็นต้นแบบของกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นยุคแห่งความเจริญและยุคแห่งความเสื่อมสลาย ปัจจุบันเหลือเพียงซากสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นพระบรมมหาราชวังและศาสนสถาน สิ่งก่อสร้างที่ปรักหักพังเหล่านั้น เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลป์ ให้ได้ศึกษาถึงสัญลักษณ์และความหมายต่างๆ ในอดีตที่เคยเจริญรุ่งเรือง กรุงศรีอยุธยาเป็นที่กล่าวขวัญของคนต่างชาติ ที่ได้เข้ามาสัมผัสความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวิทยาการ มีหลักฐานและจดหมายเหตุมากมายเป็นที่ประจักษ์

จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีแล้ว กล่าวได้ว่าในช่วงที่ยังไม่มีการติดต่อกับฝรั่งนั้นกรุงศรีอยุธยามีธรรมเนียมการศึกษาเช่นเดียวกับสุโขทัยกล่าวคือ วัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาทั้งของฆราวาสและของบรรพชิต และเป็นศูนย์กลางกิจกรรมต่างๆของสังคม พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญในการอบรมสั่งสอนประชาชน สอนวิชาชีพ เช่น การทำนาทำสวน การช่าง เช่น ช่างเหล็ก ช่างทอง ช่างหล่อ ช่างบาตร ก็สอนกันให้ครอบครัวหรือในวงศาณาญาติ สำหรับชายหนุ่มที่หวังจะเอาดีทางวิชาการต่อสู้และป้องกันตัว เพื่อให้ประชาชนมีวิชาความรู้ในการประกอบอาชีพ(จิตรกร ตั้งเกษมสุข.2525 : 39-49)

งานด้านศิลปกรรม ได้แก่ ศิลปกรรมประเภทสถาปัตยกรรมศาสนสถาน ศิลปกรรมประเภทประติมากรรม ศิลปกรรมประเภทจิตรกรรม ศิลปกรรมประเภทประณีตศิลป์ ได้แก่ งานช่างฝีมือเฉพาะด้านประเภท งานแกะสลักไม้ งานลงรักปิดทอง งานลาดรดน้ำ งานประดับกระจก งานประดับมุก งานช่างถม งานช่างเงิน งานช่างทอง ในส่วนของงานฝีมือมีตั้งแต่ระดับพื้นบ้าน ช่างประจำถิ่นไปจนถึงช่างหลวง งานช่างพื้นบ้าน ส่วนช่างหลวงต้องเป็นช่างที่มีฝีมือที่มีทักษะสูง

เครื่องถมสมัยอยุธยา มีข้อความตอนหนึ่งว่า เครื่องถมคือ ภาชนะเครื่องใช้ เครื่องประดับ ตกแต่ง ซึ่งแกะสลักผิวโลหะเงินหรือทอง แล้วใส่ผงโลหะผสมคือ ตะกั่ว ทองแดง และเงิน หลอมรวมกัน แล้วนำไปบดให้ละเอียด ใส่น้ำประสานทอง และโรยแทรกลงไปในลายโลหะที่แกะหลอมละลายด้วยความร้อน โลหะผสมที่แทรกลงไปละลายเป็นสีดำ ถมลายที่แกะจนเต็ม เครื่องถมนิยม

ทำกับโลหะเงินมากกว่าโลหะอื่น เครื่องถมที่ทำอยู่มี 2 ชนิดคือ เครื่องถมดำกับเครื่องถมทอง การทำเครื่องถมของไทยมีหลักฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (วรรณรัตน์ อินทร์อ่า. 2535: 53)

เครื่องประดับเป็นงานประณีตศิลป์ที่ใช้ควบคุมกำกับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายอื่นๆแล้วยังได้มีการศึกษาเรื่องราวของเครื่องประดับร่วมไปด้วย เพราะเครื่องประดับ นอกจากจะใช้ประดับร่างกายเพื่อความสวยงามแล้ว ยังบอกตำแหน่ง ฐานะ ยศศักดิ์ได้ และยังบอกฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของได้อีกด้วย งานเครื่องประดับเริ่มจากฝีมือช่าง จากฝีมือช่างไปสู่ชนชั้นสูง สาเหตุที่เครื่องประดับเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เพราะลักษณะงานเครื่องประดับในยุคนั้นทำจากวัสดุที่มีราคาแพง เช่นทองคำ เพชร พลอย เป็นต้น

สมัยกรุงศรีอยุธยามีงานช่างฝีมือด้านเครื่องประดับเกิดขึ้น งานเครื่องประดับเป็นงานประณีตศิลป์สำหรับพระมหากษัตริย์และชนชั้นสูงโดยเฉพาะงานเครื่องประดับที่ทำจากทองคำ ช่างทำเครื่องประดับในสมัยกรุงศรีอยุธยา เรียก ช่างเงิน ช่างทอง ช่างเงินและช่างทองจะสร้างงานไม่ปะปนกัน พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์จะมีช่างประจำพระองค์ ช่างฝีมือจึงมีความสำคัญเป็นผู้สร้างงานศิลปกรรมทุกประเภท กรมศิลปากรได้พิมพ์หนังสือเครื่องทองกรุงศรีอยุธยามีข้อความตอนหนึ่งเกี่ยวกับช่างสมัยโบราณ ดังนี้

"ช่างฝีมือได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่มีค่ามีความจำเป็นสำหรับสังคมเมืองมาแต่โบราณ เปรียบเสมือนอย่างกับปัจจัย 4 สำหรับมนุษย์ไม่ว่าช่างก่อสร้างหรือช่างศิลปหัตถกรรม จึงมีเทพเจ้าผู้เป็นครูทางวิชาช่างคือ พระวิษณุกรรม ดังเช่น เมื่อพระนางจามเทวีเดินทางจากเมืองลพบุรีเพื่อไปเป็นนางกษัตริย์ปกครองเมืองหริภุญไชย ได้นำช่างเหล็ก ช่างเงิน ช่างทอง และหมู่ช่างอื่นๆติดตามไปด้วยประมาณละ 500 คน ย่อมเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าช่างมีความสำคัญคู่บ้านคู่เมืองขาดไม่ได้ และช่างเงิน ช่างทองก็มีมานานนับพันปีแล้ว (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์.ม.ป.พ.:13)"

การออกแบบเครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยา จะเน้นการออกแบบโครงสร้างที่มีศูนย์กลาง ใช้ลวดลายประกอบเป็นเส้นโปร่ง ยึดเหนี่ยวจากแกนกลาง แก้ปัญหาการออกแบบโดยการใส่ลายซ้ำ และการซ้ำกันของโครงสร้างเล็กประกอบเป็นโครงสร้างใหญ่ ใช้ลวดลายไทยที่ตัดทอนรายละเอียดออก การกำหนดรูปแบบและการออกแบบเครื่องประดับ โดยช่างที่ผลิตร่วมกับเจ้าของงานเครื่องประดับ การผลิตเครื่องประดับ ผลิตโดยช่างทำเครื่องทอง ช่างทำเครื่องเงิน โดยเฉพาะ

การออกแบบเครื่องประดับ ได้รูปแบบลวดลายที่นำมาใช้ประกอบเครื่องประดับ 3 ประเภท ได้แก่ ลายประดิษฐ์ประเภทลายไทย ซึ่งสันนิษฐานว่านำมาจากงานจิตรกรรมไทยที่เรียกว่า ศิลปะไทย เช่น กนกก้านขด กนกผักกูด ลายประจำยาม ลายบัวคว่ำบัวหงาย ลายประยุกต์มาจาก

ธรรมชาติ เช่น ลายดอกไม้ ใบไม้ ซึ่งลายดังกล่าวปรากฏในงานเครื่องประดับประเภทสังวาลและ
ภาชนะใช้สอย ลายปูนปั้นตกแต่ง ทั้งนี้เพราะปรากฏลวดลายเครื่องประดับเหมือนกับลวดลายปูน
ปั้นตกแต่ง

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การล้าหลังของวัฒนธรรมตะวันตกมีผลงานต่อมรดกทาง
วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนการให้คุณค่าแก่ผลงานศิลปะทุกรูปแบบ ไม่เว้น
แม้แต่งานเครื่องประดับไทยที่ได้วิวัฒนาการจากรูปแบบโบราณมาสู่ความเป็นสมัยใหม่มากขึ้น ซึ่ง
ข้อสังเกตสำคัญประการหนึ่งก็คือ การวิวัฒนาการนั้นได้คงความร่วมมือของไทยไว้ได้มากน้อยเพียงใด
หรือไม่ เพราะศิลปะอันเก่าแก่และทรงคุณค่าของไทยเรานั้น จะดำรงอยู่ต่อไปมิได้หากขาดซึ่งการ
อนุรักษ์ฟื้นฟูและประยุกต์ใช้ เดกเช่นเดียวกับงานออกแบบที่ไม่สามารถหยุดนิ่งอยู่กับที่ได้ หากแต่
ต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม
ตามยุคสมัย

งานเครื่องประดับไทยที่สามารถคงอยู่คู่กาลเวลาได้อย่างโดดเด่น จึงต้องมีการปรับเปลี่ยน
รูปแบบ อันอาจทำให้เอกลักษณ์ของความเป็นชาติซึ่งสะท้อนได้จากลวดลายไทยถูกมองข้ามตาม
กระแสแห่งโลกยุคโลกาภิวัตน์ หลายๆ ฝ่ายในปัจจุบันจึงเริ่มเห็นปัญหาและพยายามสนับสนุน
ส่งเสริมงานฝีมือแขนงนี้ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น ด้วยการผสมผสานความเป็นไทยแบบเก่าและแบบใหม่
เข้าด้วยกัน(วัฒน์ะ จุฑะวิภาต: 2545)

มนุษย์ ได้ชื่อว่าเป็นสิ่งมีชีวิตเพียงชนิดเดียวที่สามารถใช้จินตนาการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อ
ตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตของตนเองได้ดีที่สุด ซึ่งผลแห่งความสามารถทางด้านนี้จะเห็นได้จาก
งานศิลปะแขนงที่มนุษย์ได้คิดประดิษฐ์ขึ้น โดยหนึ่งในผลงานที่ล้ำค่านี้ก็คือเครื่องประดับ ซึ่งมี
รูปแบบและลวดลายที่แตกต่างกันไปตามสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้นๆ เช่น ความนิยมใน
เครื่องประดับของคนไทยโบราณก็จะแตกต่างจากสมัยปัจจุบัน หรือความนิยมของคนอินเดียก็จะ
แตกต่างจากคนไทยทั้งในเรื่องแบบลวดลายและชนิดของเครื่องประดับ เป็นต้น

ความแตกต่างที่กล่าวถึงนี้ก็ยังคงมีความเหมือนกันในสาระสำคัญเรื่องในคุณค่าความเห็น
พ้องต้องกันว่า เครื่องประดับเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสง่างาม มีฐานะ และให้ความเป็นสิริมงคลแก่
ผู้ครอบครอง โดยมนุษย์จะให้คุณค่าแก่โลหะจำพวก ทอง เงิน นาก มากกว่าโลหะผสมชนิดอื่นๆ
และให้คุณค่าแก่อัญมณีหรือรัตนชาติที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเครื่องประดับจึงเป็นที่ต้องการของ
มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยตราบเท่าที่จินตนาการยังดำเนินควบคู่ไปกับกาลเวลา(บทที่ 1 การออกแบบ
เครื่องประดับ. วัฒน์ะ จุฑะวิภาต: 2545)

ปัจจุบัน คำว่า เครื่องประดับและเครื่องแต่งกาย จะเป็นคำที่เฉพาะต่อสิ่งของบางอย่างไป โดยปริยาย ทั้งๆที่โดยความเป็นจริงแล้วเครื่องประดับก็เป็นประเภทหนึ่งของเครื่องแต่งกายที่ หมายความว่าทั้งเครื่องนุ่งห่มและเครื่องประดับนั่นเอง ซึ่งหากพิจารณาถึงสาเหตุที่มีการ แปรผันปันส่วนคำเรียกขานสิ่งของบางชนิดเป็นประเภทแยกต่างหากแล้ว คำตอบที่ได้ประการแรกก็ คือ ความนิยม หรือสมัยนิยม เพราะมนุษย์เราในสมัยแรกๆ ที่กิจกรรมของชีวิตสัมพันธ์กับการดำรง ชีวิตมากกว่าความรื่นเริงทางอารมณ์ เครื่องนุ่งห่มก็คือปัจจัยที่สำคัญซึ่งช่วยป้องกันร่างกายจาก สภาพอากาศ ป้องกันอันตรายจากธรรมชาติ ต่อมาเมื่อมนุษย์มีกิจกรรมในทางสังคมมากขึ้น มี เวลาในการแสวงหาความรื่นรมย์ให้กับชีวิต ธรรมชาติในการตอบสนองต่อความงามก็ส่งผลให้ มนุษย์รู้จักรักสวยรักงาม โดยเฉพาะสตรีซึ่งเป็นเพศที่มีความรู้สึกต่อความงามมากเป็นพิเศษ เหตุนี้ จึงมีการรังสรรค์เครื่องประดับสำหรับอวัยวะบางส่วน เพื่อส่งเสริมความสวยงามแก่ร่างกาย ดังคำ พงษ์เพยที่ว่า " ใก่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง " (วัฒนธรรม จุฑะวิภาต, หน้า 135:2545)

เครื่องเงิน เป็นสิ่งที่ปกป้องถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ โดยจะสะท้อนออกมาบน ลวดลายบนเครื่องเงิน และรูปแบบของเครื่องเงิน เช่น รูปร่างของตุ้มหู รูปร่างของแหวน กำไล สร้อย รวมถึงเครื่องใช้สอยที่ทำจากเงินและเนื่องจาก โลหะเงินเป็นวัสดุที่มีราคาสูงเมื่อเทียบกับโลหะมี ค่าแบบอื่นๆ ทำให้คนทั่วไป นิยมหาซื้อเครื่องประดับที่เป็นเงินกันมาก และการออกแบบยังทำได้ สวยงาม หาซื้อได้ง่ายตามสถานที่ต่างๆแม้แต่ในประเทศไทยเรา ก็ยังมีเครื่องเงินพื้นบ้าน ที่มี เอกลักษณะ ความสวยงาม แตกต่างกันตามลักษณะของชุมชนนั้นๆและในปัจจุบันยังสามารถทำ รายได้เข้าประเทศเป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง เครื่องเงินล้านนา เชียงใหม่ เครื่องเงินนคร นครศรีธรรมราช เครื่องเงินสุโขทัย สุโขทัย

เครื่องประดับทองคำสุโขทัยนับได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทย (Thai Cultural Heritage) ที่น่าภูมิใจในสมัยรัตนโกสินทร์อย่างแท้จริง ลักษณะรูปแบบของเครื่องทองสุโขทัยด้วย ความสามารถของชาวสุโขทัยที่นำแนวคิด และแรงบันดาลใจจากลวดลายโบราณสถานโบราณวัตถุ ในสมัยสุโขทัยมาประยุกต์กับเทคนิค กรรมวิธีการทำทองโบราณ สร้างลักษณะพิเศษที่เห็นชัดเจน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องทองสุโขทัย เช่น ลักษณะการถักเส้นทอง การทำลูกบิดทอง การลงยา สร้างเส้นหี ลักษณะพิเศษให้กับชิ้นงาน ุงใจให้ผู้พบเห็นพอใจและต้องการเป็นเจ้าของความพิเศษ ของกรรมวิธีการผลิตเครื่องทองโบราณนี้เป็นตัวสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับ เครื่องประดับทุกชิ้น วัตถุุดิบหลักคือทองบริสุทธิ์

การออกแบบลวดลายทองสุโขทัยนั้นได้รับแนวคิดและแรงบันดาลใจในการออกแบบจาก สิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. เครื่องทองสมัยโบราณ

2. รูปแบบลวดลายจากประติมากรรม รูปเคารพ ลายปูนปั้นและจิตรกรรมฝาผนังที่บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ดังเช่นลายเครือวัลย์ ลายนางพญา แหวนหัวมังกร ลายนะโม

3. แนวคิดที่เกิดจากสุนทรียภาพ จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของช่างทองที่ประจักษ์ทำลวดลายรูปแบบตามจินตนาการของตนเองประดิษฐ์สร้อยข้อมือ หัวแหวนหรือการลงยาเครื่องประดับ การตกแต่งตามธรรมชาติเป็นลายเทพพนม ลายกนก ลายนกษัตริย์ตามปีเกิด

4. แนวคิดที่เกิดจากการศึกษารูปภาพเครื่องทองแหล่งอื่น ๆ หรือการศึกษาของจริงแล้วนำมาประดิษฐ์เพิ่มเติม ปรับเปลี่ยนตามจินตนาการของช่างทอง

5. แนวคิดที่เกิดจากจินตนาการของลูกค้า หรือความต้องการของลูกค้านำแบบมาให้หรือมาบอกกล่าวด้วยตนเองว่าต้องการรูปแบบอย่างไร ช่างจะประดิษฐ์ให้ตรงตามที่ลูกค้าสั่งทำ

6. แนวคิดที่เกิดจากสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่พบเห็น เช่น ลายส้ม ลายลูกตะกร้อ ลายตะกรุด ลายมัดหมี่ ลายจักรสาน ลายปี่ ลายมูมเมอแรง เป็นต้น

7. แนวคิดที่เกิดจากรูปแบบลวดลายธรรมชาติ เช่น ลายเม็ดยะยม ลายหยดน้ำ ลายไขปลา ลายดอกพิกุล ลายเถาวัลย์ ลายลูกประคำ ลายหัวใจ เป็นต้น

จันทร์เพ็ญ ทรัพย์ประชา และคณะ ทองสุโขทัย : กระบวนการถอด การถ่ายทอดภูมิปัญญา ปี พ.ศ. 2544. จาก <http://www.sukhothai.ru.ac.th/travel-sukhothai/sk-t.htm>

เนื่องจากปัจจุบันเครื่องประดับมีจำนวนมากและมีความนิยมมากแต่ในอดีตอาจจะยังดูโบราณแต่ในปัจจุบันนี้มีวิวัฒนาการและการออกแบบที่มีการพัฒนามากขึ้นจึงทำให้เครื่องเงินมีความทันสมัยมากขึ้นสามารถนำไปชุบทอง ทองคำขาว ได้หรือต้องการรูปแบบที่เราต้องการสามารถทำได้สิ่งได้ โดยสามีของคุณจอมเป็นช่างอยู่แล้วจึงทำให้มีอาชีพการทำเครื่องเงินมาเป็นเวลามากกว่า 10 ปีแล้ว โดยสามารถทำได้ทั้งเครื่องเงิน เครื่องทอง นาก หรืออัญมณีต่างๆ แต่จะมีราคาที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับราคาของทองตลาดและจะมีค่าช่างเพราะเป็นเครื่องประดับที่มีความละเอียดและใช้เวลาในการทำ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีหน้าร้านเป็นของตัวเองและส่งตามรายการที่สั่งของลูกค้าในจำนวนมากๆมีทั้งขายปลีกและขายส่งด้วย จัดทำตามความต้องการของลูกค้า และการมีกลุ่มอาชีพนี้ก็ช่วยให้สมาชิกในตำบลมีงานทำ เพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย

การทำผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีอันดับแรกเป็นการวางแผนการทำงาน วางแผนในการผลิต แต่ละครั้งเพื่อให้มีสินค้าตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันตามต้องการเพราะ

การผลิตแต่ละครั้งต้องใช้เวลาเนื่องจากเป็นเครื่องประดับที่ต้องใช้ความประณีตในการทำและเป็นงานแฮนด์เมดและเพื่อได้สินค้าที่มีคุณภาพจำเป็นต้องใช้เวลาสร้างสรรค์ผลงาน จึงต้องมีการวางแผนทุกครั้งเพราะบางครั้งลูกค้าอาจจะมีการสั่งซื้อสินค้ามาเป็นจำนวนมากและในกระบวนการผลิตแต่ละครั้งก็ต้องใช้เวลาการผลิตต่อหนึ่งวันต้องผลิตให้ได้จำนวนมากและต้องผลิตสินค้าใน 1 วันให้ได้มากที่สุด

ปัจจุบันในการผลิตผลิตภัณฑ์นี้เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและคนในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาการตกงานและเป็นอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะการแก้ปัญหาการว่างงานของคนในชุมชนให้มีรายได้

ผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน ได้แก่ สร้อยคอ กำไล ต่างหู แหวน ตลับพระ จี้ ฯลฯ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตแต่ละครั้งมีความประณีตมีความละเอียดอ่อน งดงามใช้วัตถุดิบในการผลิตที่มีคุณภาพ สามารถสั่งทำได้หรือมีรูปแบบในการผลิตตามความต้องการของลูกค้า มีรูปแบบที่แปลกใหม่ เหมาะสำหรับเป็นของขวัญหรือเป็นเครื่องประดับได้ เพราะปัจจุบันทองคำสูงคนจึงหันมานิยมเครื่องเงินและไม่เป็นอันตรายต่อตนเองอีกด้วย ส่วนตัวบรรจุภัณฑ์ภายนอกยังไม่ดึงดูดในผู้บริโภค ยังมีรูปทรงรูปลักษณะยังดูเหมือนตามท้องตลาดและ สัญลักษณ์หรือโลโก้ของสินค้ายังไม่มีโดดเด่น

ผลิตภัณฑ์เครื่องเงินเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความน่าสนใจในการทำบรรจุภัณฑ์เพราะยังไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่บ่งบอกถึงบรรจุภัณฑ์เครื่องเงินเพราะปัจจุบันนี้กล่องบรรจุภัณฑ์จะมีหรือพบเห็นตามท้องตลาดเพราะเป็นสิ่งที่หาซื้อได้ง่าย สะดวก มีความหลากหลายแต่ยังไม่บ่งบอกถึงตัวผลิตภัณฑ์และตัวบรรจุภัณฑ์นั้นมีราคาถูกแต่ข้อเสียคือชำรุดง่าย จึงนำปัญหาของบรรจุภัณฑ์เหล่านี้มาแก้ปัญหาเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของทางร้าน จึงทำให้มีความสนใจมากในการทำบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงิน

โดยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ หรือการบรรจุหีบห่อ เริ่มกระทำขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อใดนั้น คงจะหาคำตอบที่แน่นอนได้ยาก แต่ถ้าหากจะสันนิษฐานตามหลักฐานและสัญญาตญาณการเรียรู้ของมนุษย์ นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นต้นมาในเรื่องของการคิดค้นและการแก้ปัญหาเพื่อความสะดวกสบายในการเคลื่อนย้ายวัตถุมวลสาร(Created to make transport tation easier) แล้วอาจกล่าวเป็นเหตุและผล แห่งวิวัฒนาการของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ได้ง่ายขึ้น

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ จึงเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการค้าและการบริการในฐานะของสิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่การขนส่งสินค้า (Aid transportation) โดยทำหน้าที่ขึ้นพื้นฐาน

อันดับแรกคือ ปกป้อง คุ่มครองสินค้าให้ปลอดภัยจากความเสียหาย อันเนื่องมาจากการกระทบกระเทือน และป้องกันสิ่งปนเปื้อนที่ไม่พึงประสงค์ (To prevent spillage and contaminations) ที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการขนส่งสินค้าผลิตภัณฑ์จากโรงงานผลิตไปจนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค ซึ่งบทบาทนี้ก็มีผลทำให้รูปแบบของบรรจุภัณฑ์ (Package form) มีการพัฒนาขึ้น เทคนิคและกรรมวิธีการบรรจุที่พัฒนาขึ้นตามหน้าที่ใช้สอยเหล่านี้ จึงเป็นผลทำให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่หลากหลายลักษณะตามกาลเวลาและการค้นพบวัสดุหรือเทคโนโลยีที่นำมาใช้

บรรจุภัณฑ์ที่มีบทบาทและหน้าที่ในการตลาดคือ บรรจุภัณฑ์ที่ปัจจุบันนี้ได้รับความนิยมมาก เพราะบรรจุภัณฑ์ช่วยในด้านการบรรจุและการคุ้มครองป้องกันการเสียหายของผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์เป็นตัวบ่งชี้ถึงผลิตภัณฑ์ใช้สีและรูปทรงที่มีความเด่นชัดมองเห็นได้ง่าย อ่านง่าย ขนาดพอเหมาะ บรรจุภัณฑ์ยังอำนวยความสะดวกอีกด้วย เพราะในกรณีที่มีพื้นที่จำกัดก็มีความสะดวกในการจัดวาง สามารถวางทับซ้อนกันได้ สะดวกต่อการขนส่งและการเก็บรักษาในคลังสินค้า ประหยัดพื้นที่การวางของคลังสินค้า บรรจุภัณฑ์สามารถสร้างความดึงดูดความสนใจให้กับผู้บริโภค ด้วย ขนาด รูปร่าง สี วัสดุ รูปทรง และที่สำคัญทางเศรษฐกิจ บรรจุภัณฑ์จะมีบทบาทและหน้าที่สำคัญอีกคือสามารถสร้างหรือกำหนดราคาสินค้าได้อีกด้วย

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม อำเภอสรีสะเกษนาถ จังหวัดสุโขทัย เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับตัวผลิตภัณฑ์ เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ ดึงดูดผู้บริโภค สร้างความประทับใจ จดจำ เกิดการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว เป็นการเพิ่มยอดขายให้สูงขึ้น ส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางธุรกิจในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและกรรมวิธีการผลิตของเครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม อำเภอสรีสะเกษนาถ จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม อำเภอสรีสะเกษนาถ จังหวัดสุโขทัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านผลิตภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม

1.1 ประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์

1.2 กระบวนการผลิต

1.3 การจัดการและการตลาด

2. ขอบเขตด้านผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม

2.1 สร้อย

2.2 กำไล

2.3 แหวน

2.4 ต่างหู

2.5 กล่อง SET รวม 4 ชิ้น

3. ขอบเขตด้านบรรจุภัณฑ์

3.1 สร้อย 1 กราฟิก 1 โครงสร้าง

3.2 กำไล 1 กราฟิก 1 โครงสร้าง

3.3 แหวน 1 กราฟิก 1 โครงสร้าง

3.4 ต่างหู 1 กราฟิก 1 โครงสร้าง

3.5 กล่อง SET รวม 4 ชิ้น 1 กราฟิก 1 โครงสร้าง

3.6 ซอง 1 กราฟิก 1 โครงสร้าง

รวม กระบวนการออกแบบโครงสร้าง 6 โครงสร้าง

กระบวนการออกแบบกราฟิก 6 กราฟิก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้บรรจุภัณฑ์ในรูปแบบใหม่

2. ได้ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลท้องถิ่นของแหล่งผู้ให้ข้อมูลของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงิน

ร้านบ้านเจ้าจอม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงิน หมายถึง บรรจุภัณฑ์ที่เป็นการรักษาและป้องกันการเสียหายของเครื่องประดับเงิน เพราะบรรจุภัณฑ์เป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดจำหน่ายเก็บรักษาและตลาดเป็นจุดสนใจ เป็นส่วนดึงดูดให้กับลูกค้าเพราะบรรจุภัณฑ์ก็เป็นสิ่งที่ทำให้สินค้ามีความโดดเด่นมากขึ้น
2. ร้านบ้านเจ้าจอม หมายถึง สถานที่ผลิตและจำหน่ายเครื่องเงินโบราณ ของตำบลศรีสำราญ อำเภอศรีสำราญ จังหวัดสุโขทัย
3. เครื่องเงิน หมายถึง เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ โดยจะสะท้อนออกมาบนลวดลายบนเครื่องเงิน และรูปแบบของเครื่องเงิน เช่น รูปร่างของตุ้มหู รูปร่างของแหวน กำไล สร้อย รวมถึงเครื่องใช้สอยที่ทำจากเงินและเนื่องจาก โลหะเงินเป็นวัสดุที่มีราคาถูกเมื่อเทียบกับโลหะมีค่าแบบอื่นๆ ทำให้คนทั่วไป นิยมหาซื้อเครื่องประดับที่เป็นเงินกันมาก และการออกแบบยังทำได้สวยงาม หาซื้อได้ง่ายตามสถานที่ต่างๆแม้แต่ในประเทศไทยเราก็ยังมีเครื่องเงินพื้นบ้าน ที่มีเอกลักษณ์ ความสวยงาม แตกต่างกันตามลักษณะของชุมชนนั้นๆและในปัจจุบันยังสามารถทำรายได้เข้าประเทศเป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง เครื่องเงินล้านนา เชียงใหม่ เครื่องเงินนคร นครศรีธรรมราช เครื่องเงินสุโขทัย สุโขทัย
4. เครื่องประดับ หมายถึงงานประณีตศิลป์ที่ใช้ควบคุมกำกับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายอื่นๆแล้ว ยังได้มีการศึกษาเรื่องราวของเครื่องประดับร่วมไปด้วย เพราะเครื่องประดับ นอกจากจะใช้ประดับร่างกายเพื่อความสวยงามแล้ว ยังบอกตำแหน่ง ฐานะ ยศศักดิ์ได้ และยังบอกฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของได้อีกด้วย งานเครื่องประดับเริ่มจากฝีมือช่าง จากฝีมือช่างไปสู่ชนชั้นสูง สาเหตุที่เครื่องประดับเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เพราะลักษณะงานเครื่องประดับในยุคนั้นทำจากวัสดุที่มีราคาแพง เช่นทองคำ เพชร พลอย เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าถึงกระบวนการออกแบบและการบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า แบ่งออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

2.1 ข้อมูลของร้านบ้านเจ้าจอม

2.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับร้านบ้านเจ้าจอม

2.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์

2.1.3 การตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย

2.2 หลักการออกแบบ

2.2.1 ความหมายของการออกแบบ

2.2.2 องค์ประกอบของการออกแบบ

2.2.3 ประเภทของการออกแบบ

2.2.4 ลักษณะทั่วไปของการออกแบบ

2.3 การออกแบบบรรจุภัณฑ์

2.3.1 ความหมายของบรรจุภัณฑ์

2.3.2 ประวัติและความเป็นมาของการออกแบบบรรจุภัณฑ์

2.3.3 ความสำคัญของบรรจุภัณฑ์

2.3.4 บทบาทหน้าที่ของบรรจุภัณฑ์

2.3.5 ประเภทของบรรจุภัณฑ์

2.3.6 การออกแบบบรรจุภัณฑ์

2.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรม

2.4.1 ความหมายของศิลปหัตถกรรม

2.4.2 ประเภทของศิลปหัตถกรรม

2.4.3 ประเภทและกรรมวิธีการผลิตผ้าในประเทศไทย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลของร้านบ้านเจ้าจอม

2.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับร้านบ้านเจ้าจอม

ร้านบ้านเจ้าจอม เริ่มต้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2539 เป็นช่วงที่ทองลวดลายโบราณ กำลังเป็นที่นิยมของคนไทยเรา จอม(เป็นคนในพื้นที่ อำเภอศรีษะนาถ้อย) & เจริญ (เป็นคนมีถิ่นกำเนิดอยู่ จังหวัดเชียงใหม่) หลังจากจากที่ได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ จากการเป็นลูกจ้างของร้านทองหลายร้าน ที่อำเภอศรีษะนาถ้อย เมื่อมีครอบครัว จึงได้มาเปิดร้าน ทำอยู่ภายในครอบครัว จนเป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่และอำเภอใกล้เคียง ก็ได้ขยายกิจการ โดยสินค้าของร้านบ้านเจ้าจอมจะจำหน่ายทั้งหน้าร้านและจำหน่ายต่างจังหวัด ด้วยกรรมวิธีการผลิตที่มีความประณีต ละเอียดอ่อน โดยมีการสร้างสรรค์คิดลวดลายให้แบบใหม่มีการพัฒนาสินค้าให้ทันสมัย จึงทำให้เครื่องประดับเงินทำให้มีความนิยมมากยิ่งขึ้น

ชื่อบริษัท	บ้านเจ้าจอม
ผู้ประกอบการ	คุณณัฐณา ยอดดี
ที่อยู่บริษัท	115/3 หมู่ 3 ตำบล ศรีษะนาถ้อย อำเภอ ศรีษะนาถ้อย จังหวัดสุโขทัย 64190
เบอร์โทรศัพท์	055-950578 , มือถือ. 081-7857728 , 081-2800083
เบอร์แฟกซ์	055-950578
Website	http://www.banjawjom.com

2.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตภัณฑ์

เครื่องประดับเป็นงานประณีตศิลป์ที่ใช้ควบคู่มา กับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายอื่นๆแล้ว ยังได้มีการศึกษาเรื่องราวของเครื่องประดับร่วมไปด้วย เพราะเครื่องประดับ นอกจากจะใช้ประดับร่างกายเพื่อความสวยงามแล้ว ยังบอกตำแหน่ง ฐานะ ยศศักดิ์ได้ และยังบอกฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของได้อีกด้วย งานเครื่องประดับเริ่มจากฝีมือช่าง จากฝีมือช่างไปสู่ชนชั้นสูง สาเหตุที่เครื่องประดับเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เพราะลักษณะงานเครื่องประดับในยุคนี้ทำจากวัสดุที่มีราคาแพง เช่นทองคำ เพชร พลอย เป็นต้น

งานเครื่องประดับไทยที่สามารถคงอยู่คู่กาลเวลาได้อย่างโดดเด่น จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ อันอาจทำให้เอกลักษณ์ของความเป็นชาติซึ่งสะท้อนได้จากลวดลายไทยถูกมองข้ามตามกระแสแห่งโลกยุคโลกาภิวัตน์ หลายๆ ฝ่ายในปัจจุบันจึงเริ่มเห็นปัญหาและพยายามสนับสนุนส่งเสริมงานฝีมือแขนงนี้ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น ด้วยการผสมผสานความเป็นไทยแบบเก่าและแบบใหม่เข้าด้วยกัน(วิฒนะ จุฑะวิภาต: 2545)

เครื่องเงิน เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ โดยจะสะท้อนออกมาบนลวดลายบนเครื่องเงิน และรูปแบบของเครื่องเงิน เช่น รูปร่างของตุ่มหู รูปร่างของแหวน กำไล สร้อย รวมถึงเครื่องใช้สอยที่ทำจากเงินและเนื่องจาก โลหะเงินเป็นวัตถุที่มีราคาสูงเมื่อเทียบกับโลหะมีค่าแบบอื่นๆ ทำให้คนทั่วไป นิยมหาซื้อเครื่องประดับที่เป็นเงินกันมาก และการออกแบบยังทำได้สวยงาม หาซื้อได้ง่ายตามสถานที่ต่างๆแม้แต่ในประเทศไทยเรา ก็ยังมีเครื่องเงินพื้นบ้าน ที่มีเอกลักษณ์ ความสวยงาม แตกต่างกันตามลักษณะของชุมชนนั้นๆและในปัจจุบันยังสามารถทำรายได้เข้าประเทศเป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง เครื่องเงินล้านนา เชียงใหม่ เครื่องเงินนคร นครศรีธรรมราช เครื่องเงินสุโขทัย สุโขทัย เป็นต้น

ขั้นตอนการผลิต

การทำทองโบราณและเงินโบราณที่ศรีสังขาลย์นั้นจะใช้มือทั้งสองข้างผลิตทุกขั้นตอน ในระยะแรกรูปแบบที่นำมาผลิตจะได้รูปแบบจากเครื่องทองโบราณ ลวดลายประติมากรรม รูปเคารพ ลายปูนปั้น และจิตรกรรมฝาผนัง ตลอดจนเครื่องทองโบราณและเงินโบราณจากแหล่งอื่นๆ มาประมวลกันผลิตเป็นรูปแบบของทองโบราณและเงินโบราณศรีสังขาลย์ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างเด่นชัด โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทเครื่องประดับ ได้แก่

1. เครื่องประดับคอค มีสร้อยสามเส้า สี่เส้า ห้าเส้า หกเส้า แปดเส้า จี้ สร้อยกำนแข็ง เป็นต้น

2. เครื่องประดับแขน มีกำไลข้อมือ กำไลหลอด กำไลหลอดแฝด ข้อมือถักกลายเป็นเปีย ลายยี่สิบเส้า ยี่สิบสี่เส้า (ถักแบบ)

3. แหวนประดับนิ้ว แหวนทองและแหวนเงินลงยา

4. เครื่องประดับเอว มีเข็มขัดลายต่างๆ หัวเข็มขัดแกะสลักลวดลาย

5. เครื่องประดับหู มีต่างหูแบบต่างๆ

6. เครื่องประดับเท้า มีผู้สั่งทำบ้างแต่มีจำนวนน้อย

7. เข็มกลัด และเครื่องประดับอื่นๆ

ประเภทเครื่องใช้สอย

ประเภทเครื่องใช้สอยนี้มีผู้สั่งทำเป็นกรณีพิเศษ หรือทางร้านได้จัดทำขึ้นเพื่อแสดงในงานประเพณี หรืองานแสดงสินค้า ได้แก่ ผอบ กระเป๋า กระถางโพธิ์เงิน กระถางโพธิ์ทอง เสื้อถักทอง เขียนหมาก กรอบรูปทองขนาดยักษ์ เป็นต้น

ลวดลายของเครื่องทองโบราณและเครื่องเงินโบราณ

เครื่องทองโบราณและเครื่องเงินโบราณมีลักษณะแตกต่างจากเครื่องทองเครื่องเงินจากแหล่งอื่น มีชื่อเรียกต่างๆดังนี้

1. ลายถัก การถักกลม เป็นการถักลวดลายตั้งแต่สามเส้า สี่เส้า ห้าเส้า หกเส้า ถึงสิบเส้า

การถักแบน เป็นการถักแบนทำสร้อยข้อมือเป็นลายเปีย ลายยี่สิบเส้า ยี่สิบสี่เส้า เป็นต้น

2. ลูกประคำ เป็นลักษณะลูกปัดกลมรีมีรูตรงกลางเพื่อนำไปร้อยตกแต่งสร้อย ต่างหูหรือกำไล เช่น ตะกร้อ มะยม ลูกส้ม ปีบ ลูกสน ตะกรุด บูเมอแรง ประคำเกลี้ยง ลูกเงาะ ลูกหกเหลี่ยม วงแหวนไขปลา รัตข้อผ่าหวาย เป็นต้น

3. ลวดลายที่ใช้ประดิษฐ์ มีชื่อเรียกต่างๆเช่น ลายบ้านเชียง ลายเทคน ลายหัวใจ ลายการบินไทย ลายดอกพิกุล ลายไขปลา ลายหยดน้ำ ลายมัดหมี่ ลายหัวใจไขปลา ลายหัวใจตามกัน ลายดอกไม้ ลายครีเอทานางพญา เป็นต้น

กรรมวิธีการทำเครื่องทองโบราณและเครื่องเงินโบราณ

กระบวนการทำเครื่องทองโบราณและเครื่องเงินโบราณนั้นมีลักษณะคล้ายกับการทำเครื่องทองถิ่นอื่นๆ ดังจะกล่าวพอเป็นสังเขป คือ

1. เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมีดังนี้

1.1 โต๊ะทำทอง

1.2 เครื่องเป่า

1.3 ทั้งขนาดต่างๆ

1.4 ค้อน

1.5 คีม ปากคีบหรือเครื่องหนีบ จับ

1.6 ตะไบ

1.7 เหล็กดอกเห็ด(หัวดุม)

1.8 เหล็กโค้ง

1.9 รางโอบ เป็นเหล็กหลุมใช้เป็นแบบขึ้นรูปทองและเงินทรงกลม หรือลูกประคำ เป็นหลุมมีหลายขนาด

2. วิธีการทำ

2.1 หลอมเงิน ช่างทองนำเงินบริสุทธิ์หลอมโดยเป่าไฟในบ้ำหลอมจนเงินกลายเป็นของเหลว แล้วเทลงในรางสี่เหลี่ยม เงินจะแข็งตัวเป็นแท่ง

2.2 ตีเงิน หรือรีดเงิน เป็นการนำเงินมาตีแผ่เป็นแผ่น หรือรีดยาวเป็นเส้น ถ้าตีเป็นแผ่นวางเงินลงบนทั่งแล้วใช้ค้อนทุบ ถ้าชักลวดก็ตีเงินทำให้ปลายเรียวแล้วสอดเข้าไปในแป้นชักเงินเพื่อชักให้ยาวเป็นเส้นลวด

3. กรรมวิธีประดิษฐ์ เครื่องเงินสุขุขทัยมีวิธีการประดิษฐ์หลายลักษณะคือ

3.1 การถักเงิน ทองคำที่ชักเป็นเส้นลวดได้ขนาดเล็กใหญ่ตามต้องการแล้วนำไปถักเป็นลวดลาย สามเส้า สี่เส้า ห้าเส้า ฯลฯ

3.2 การขึ้นลูกประคำเงิน เป็นการนำทองแผ่นไปตอกลงในรางโอ โดยตอกเป็นสองผา นำมาประกบกัน แล้วเจาะรูที่หัวท้ายเพื่อใช้ร้อยเป็นประคำ ขนาดของรางโอจะทำให้ได้ลูกประคำเล็กใหญ่ตามต้องการ

3.3 การขึ้นปิป นำเงินที่รีดเป็นแผ่นมาตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมขนาดเท่าๆกัน มาประกอบต่อกันด้วยน้ำประสานเงิน ใช้ไฟเชื่อมให้สนิทปิดฝาแล้วเจาะรูหัวท้าย

3.4 การขึ้นเม็ดมะยม ลูกเงาะ ตะกร้อ หรือลูกสน ใช้วิธีคล้ายกันแต่ขึ้นอยู่กับการตัดลวด และการจำนวนดอกที่โค้ง

4. การเชื่อมเงิน

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ(2547) ,สุขุขทัย : รุ่งอรุณแห่งความสุข

2.1.3 การตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย

ร้านบ้านเจ้าจอม เริ่มต้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2539 เป็นช่วงที่ทองลวดลายโบราณ กำลังเป็นที่นิยมของคนไทยเรา จอม(เป็นคนในพื้นที่ อำเภอศรีสัชนาลัย) & เจริญ (เป็นคนมีถิ่นกำเนิดอยู่จังหวัดเชียงใหม่) หลังจากจากที่ได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ จากการเป็นลูกจ้างของร้านทองหลายร้าน ที่อำเภอศรีสัชนาลัย เมื่อมีครอบครัว จึงได้มาเปิดร้าน ทำอยู่ภายในครอบครัว จนเป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่และอำเภอใกล้เคียง ก็ได้ขยายกิจการ โดยสินค้าของร้านบ้านเจ้าจอมจะจำหน่ายทั้งหน้าร้านและจำหน่ายต่างจังหวัด ด้วยกรรมวิธีการผลิตที่มีความประณีต ละเอียดอ่อน โดยมีการสร้างสรรค์คิดลวดลายให้แบบใหม่มีการพัฒนาสินค้าให้ทันสมัย จึงทำให้เครื่องประดับเงินทำให้มีความนิยมมากยิ่งขึ้น

2.2 หลักการออกแบบ

2.2.1 ความหมายของการออกแบบ

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสำคัญต่องานวิจัย โดยมีมีการแบ่งข้อมูลออกเป็นข้อๆ เพื่อต่อการเข้าใจ ดังนี้

ปัจจุบันนี้การออกแบบมีความสัมพันธ์กับศิลปะเป็นอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่าผลผลิตของศิลปะในชีวิตประจำวันก็คือ ผลอันเกิดจากการนำเอาการออกแบบมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งสิ้น ก่อนที่จะสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต หรือสร้างงานศิลปะประเภทใดก็ตามในขั้นต้นนั้นผู้สร้างงานจำเป็นจะต้องออกแบบเสียก่อน ซึ่งความหมายของการออกแบบมีผู้ให้ความหมายไว้ต่างกันไป อาทิ เช่น

สงวน รอดบุญ (2524,หน้า 101) ได้ให้ความหมายของการออกแบบไว้ว่า "การออกแบบคือสิ่งที่อยู่ในอำนาจความรู้สึกและความคิด อาจเป็นการออกแบบรูปทรง รูปแบบเหมือนแผนผังที่กำหนดขึ้น ด้วยการจัดองค์ประกอบของ เส้น สี เสียง แสง พื้น ที่ ลักษณะพื้นผิว ถ้อยคำ ท่าทาง และการจัดวัตถุต่างๆ ตามหลักเกณฑ์ทางความงาม (Aesthetic Principle)

อารี สุทธิพันธุ์ (2516,หน้า 138) กล่าวถึงการออกแบบไว้ว่า "หมายถึงการสร้างสรรสิ่งใหม่เพื่อประโยชน์ของความงาม ด้วยการนำส่วนประกอบของการออกแบบมาใช้ (Elements of Design) และหมายถึงการปรับปรุงของเดิม ที่มีอยู่แล้วดัดแปลงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (Organize and reorganize)

กราวเวส (Graves, 1951,หน้า 3) แสดงถึงแนวความคิดว่า ผลงานศิลปะที่สร้างขึ้นนั้น ก็คือการออกแบบหรือการจัดองค์ประกอบนั่นเอง

อีเมอร์สัน (อารี สุทธิพันธุ์ อ้างอิงมาจาก Emerson, 2516,หน้า 139) เขียนไว้ในหนังสือออกแบบว่า "เก้าอี้ อาจเป็นที่ให้ความสบายเวลานั่ง แต่ด้วยการเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมของผู้ออกแบบและสัดส่วนที่ถูกต้อง อาจจะมีคุณค่าทางความงามแฝงอยู่ด้วย เพื่อเพิ่มความสง่างามให้แก่ผู้นั่งตลอดจนคุณค่าด้านอื่นๆ ปนอยู่เสมอ"

วิวัฒน์ จุฑะวิภาค (2527,หน้า12) ได้สรุปความหมายของการออกแบบไว้ว่าการออกแบบคือการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การจัดเลือก และร่างแบบเพื่อก่อให้เกิดรูปทรงที่สวยงาม"

จากความหมายที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ไว้เกี่ยวกับการออกแบบนั้น สรุปได้ว่าการออกแบบก็คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยการปรับเปลี่ยน พัฒนาสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งการ

ปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์เอง ซึ่งนับเป็นคุณสมบัติอันสำคัญที่สร้างความแตกต่างให้มนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

2.2.2 องค์ประกอบของการออกแบบ (Elements)

1. องค์ประกอบในความนึกคิด (Conceptual Elements) องค์ประกอบในความนึกคิดไม่สามารถมองเห็นได้ไม่มีตัวตนแต่ดูเหมือนจะคงอยู่โดยทั่วไป เช่น เราารู้สึกว่ามีจุดอยู่ตรงมุมของรูปร่างมีเส้นอยู่บริเวณรูปร่างของวัตถุมีระนาบหุ้มห่อปริมาตรและปริมาตรครอบคลุมพื้นที่ว่าง แต่ความจริงแล้วองค์ประกอบเหล่านั้นไม่ได้อยู่ที่บริเวณดังกล่าวอย่างแท้จริง เราเรียกลักษณะขององค์ประกอบทั้งหมดนี้ว่า "องค์ประกอบในความนึกคิด"

1.1 จุด (Point) จุดชี้ให้เห็นถึงตำแหน่งในที่ว่าง ไม่มีความกว้าง ความยาว ความลึก จุดให้ความรู้สึกคงที่ (Static) ไม่มีทิศทาง (Directionless) ไม่ครอบคลุมพื้นที่ว่าง

1.2 เส้น (Line) เมื่อจุดเคลื่อนที่ เส้นทางที่จุดเคลื่อนไปคือเส้น ความรู้สึกนึกคิดของเส้นจะต้องมีความยาว แต่ไม่มีความกว้างหรือความหนา มีตำแหน่งและทิศทางพร้อมทั้งการเคลื่อนไหวและการเจริญเติบโต

1.3 ระนาบ (Plane) ระนาบเกิดจากการเคลื่อนไหวของแนวของเส้นในทิศทางที่ไม่มีทิศทางของตัวเอง ทำให้เกิดความกว้างแต่ไม่มีความหนา มีตำแหน่ง และทิศทางที่กำหนดขอบเขตเส้นขนานสองเส้นอธิบายได้ถึงความเป็นระนาบซึ่งเกิดจากแนวเส้นที่มองไม่เห็นระหว่างสองเส้นขนานนั้นซึ่งให้ความรู้สึกที่ต่อเนื่องกันด้วยสายตา เมื่อเส้นขนานแคบเข้าความรู้สึกของระนาบจะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ถ้ามีเส้นขนานจำนวนมากที่ถี่ขึ้นๆ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อช่องว่างระหว่างแนวเส้นขนานที่ถี่มากจะเป็นเพียงสิ่งที่มาขัดจังหวะพื้นผิวระนาบเท่านั้น

1.4 ปริมาตร (Volume) เมื่อระนาบเคลื่อนที่ในทิศทางต่างๆจะเป็นปริมาตรซึ่งมีตำแหน่งในที่ว่างและล้อมรอบโดยระนาบ ปริมาตรหรือมวล(mass) นี้สามารถลงตาได้เป็น 3 มิติ

2. องค์ประกอบที่มองเห็นได้ (Visual Elements)

องค์ประกอบที่มองเห็นได้ (Visual Elements) จะเป็นตัวแทนขององค์ประกอบในความนึกคิด (Conceptual Elements) โดยเมื่อเราเขียนจุด เส้น ระนาบ หรือปริมาตรลงบนกระดาษ เราจะไม่เพียงแต่มองเห็นความกว้างยาวเท่านั้น แต่จะเห็นถึงสีและพื้นผิว ซึ่งขึ้นอยู่กับวัสดุที่เราใช้และวิธีใช้

เมื่อองค์ประกอบในความนึกคิดเปลี่ยนเป็นมองเห็นได้จะแสดงให้เห็นถึงรูปร่าง ขนาด สี ผิวสัมผัส ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบ

2.1 รูปร่าง (Shape) เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของรูปทรงต่างๆ รูปร่างขององค์ประกอบเป็นอย่างไร มีผลมาจากรูปทรงของพื้นผิวและขอบของรูปทรงนั้น ทุกสิ่งที่มองเห็นได้ จะมีรูปร่างต่างๆ

2.2 ขนาด (Size) แสดงระยะจริงของรูปทรง ความยาว กว้าง สูง ให้วัดได้ระยะเป็นสิ่งที่กำหนดสัดส่วน (Proportion) ของรูปทรงในสภาพแวดล้อมองค์ประกอบที่เห็นเป็นรูปเป็นร่างจะมีขนาดซึ่งแสดงถึงความใหญ่เล็ก

2.3 สี (Color) เนื้อสี ความเข้มสี และความสว่างหรือมืดของสีบนผิวของรูปทรง เป็นสัญลักษณ์ที่ชัดเจนที่สุดในการแยกองค์ประกอบต่างๆ จากสภาพแวดล้อมโดยรอบ

2.4 ผิวสัมผัส (Texture) ลักษณะผิวสัมผัสของรูปทรง จะมีผลต่อความแตกต่างในการรับรู้ด้วยการสัมผัส และการสะท้อนแสง ผิวสัมผัสเรียบจะให้ความรู้สึกอยากสัมผัส ผิวสัมผัสหยาบจะให้ความรู้สึกขรุขระหรือแหลมคมไม่น่าสัมผัส เหมาะที่จะดูด้วยตาเพียงเดียว

3. องค์ประกอบที่สัมพันธ์ (Relational Elements)

องค์ประกอบตั้งแต่หนึ่งองค์ประกอบขึ้นไป จำเป็นจะต้องควบคุมการจัดวาง โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบนี้ ทิศทางและตำแหน่งการจัดวางสามารถรับรู้ได้ บางประเภทต้องอาศัยความรู้สึกจากการวิเคราะห์ โดยเฉพาะเรื่องของที่ว่างและแรงดึงดูด

3.1 ทิศทาง (Direction) ทิศทางของรูปร่างขึ้นอยู่กับว่า รูปร่างนั้นสัมพันธ์กันกับผู้ดูอย่างไร สัมพันธ์กันกับกรอบที่บรรจุอยู่อย่างไร หรือสัมพันธ์กับรูปร่างใกล้เคียงอย่างไร

3.2 ตำแหน่ง (Position) ตำแหน่งของรูปร่างพิจารณาโดย ความสัมพันธ์กันของรูปร่างกับกรอบ รูปร่างจะอยู่ห่างจากกรอบโดยรอบเท่ากัน หรือชิดกรอบด้านใดด้านหนึ่ง รูปร่างจะสัมพันธ์กับโครงสร้างในการออกแบบด้วย หากได้มีการออกแบบเบื้องต้นโดยคำนึงถึงโครงสร้างเป็นหลัก

3.3 ที่ว่าง (Space) รูปร่างของที่ว่าง ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ ต้องการที่อยู่ในที่ว่างเสมอ ที่ว่างจะถูกครอบคลุมหรือทิ้งว่างเปล่า ที่ว่างของงาน 2 มิติจะมีลักษณะแบนราบ หรือสร้างให้เกิดการลงตาเห็นความลึกของที่ว่างดูเป็น 3 มิติได้

3.4 แรงดึงดูด (Gravity) แรงดึงดูดไม่สามารถมองเห็นได้แต่ผู้ดูสามารถรู้สึกได้ถึง การดึงดูดของโลก เราจะรู้สึกถึงความหนัก เบา มั่นคง หรือไม่มั่นคง ของรูปร่างเดี่ยวหรือกลุ่มของรูปร่างได้

4. องค์ประกอบที่นำมาใช้ประโยชน์ (Practical Elements)

4.1 งานที่เหมือนจริง (Representation) เมื่อรูปร่างในงานศิลปะได้ถ่ายทอดมาจากธรรมชาติหรือโลกที่มนุษย์สร้างขึ้น เราจะเรียกงานนั้นว่างานที่เหมือนจริง (Representation) ซึ่งอาจจะดูเหมือนจริงจนใกล้จะเป็นงานนามธรรม

4.2 ความหมาย (Meaning) ความหมายของงานศิลปะแต่ละชิ้นจะแสดงออก เพื่อสื่อสารสามารถแนวคิดในการออกแบบ

4.3 ประโยชน์ใช้สอย (Function) ประโยชน์ใช้สอยในการออกแบบจะแสดงออกเมื่องานออกแบบนั้น สนองความต้องการทางด้านการใช้สอยของมนุษย์ โครงสร้างในการออกแบบ (Structure) ในภาษาภาพเบื้องต้นองค์ประกอบที่มองเห็นได้ทุกชิ้น เราจะเรียกรูปร่าง (Form) รูปร่างในความหมายนี้หมายถึงรูปร่างที่มีขนาด สี และผิวสัมผัสชัดเจน การสร้างสรรค์รูปร่าง และนำมาจัดรูปร่างหนึ่งให้สัมพันธ์กับอีกรูปร่างหนึ่ง หรือสัมพันธ์กับรูปร่างอื่นๆ จำนวนมากด้วยวิธีจัดที่ค่อนข้างเป็นระเบียบ มีการจัดเรียงอย่างเป็นระบบ โดยมีแนวเส้นจริงหรือแนวในความคิดที่เป็นสิ่งกำกับองค์ประกอบให้เรียงกันอย่างมีลำดับ เราเรียกระบบการจัดนี้ว่าระบบ "โครงสร้าง" ในการออกแบบทั่วไป มักจะต้องคำนึงถึงภาพเสมอ โครงสร้างจะเป็นสิ่งกำหนดและควบคุมตำแหน่งของรูปร่างในการออกแบบ (Unit Forms) จำนวนมาก หรือการออกแบบในวิธีที่ใช้องค์ประกอบซ้ำ การเรียงแถว การเว้นห่างขององค์ประกอบในระยะที่เท่าๆกัน การจัดหน่วยของรูปร่างให้ดูรวมเป็นรูปแบบใหม่ เช่น วงกลม หรือสี่เหลี่ยม โครงสร้างจะช่วยสร้างภาพให้มีระบบในการจัดอย่างมีระเบียบ

โครงสร้างทั่วไป จะเป็นระบบที่จำกัดความสัมพันธ์ภายในของรูปร่างในการออกแบบให้อยู่ในระเบียบ เราอาจจะสร้างสรรค์งานออกแบบประเภทนี้ขึ้นมาโดยปราศจากการตระหนักถึงความคิดทางด้านโครงสร้างของภาพ แต่โครงสร้างจะอยู่ในภาพเสมอเมื่อมีการจัดระบบขององค์ประกอบ

โครงสร้างอาจจะมีระเบียบแบบแผน กึ่งมีแบบแผน หรือไม่มีแบบแผน สามารถที่จะมองเห็นแนวโครงสร้างได้ชัดเจน หรือไม่ปรากฏเส้นโครงสร้างอย่างชัดเจน และยังสามารถมองเห็นได้หรือมองไม่เห็นได้ (เลอสม สถาปัตตานนท์, 2537, หน้า 28-36)

1. โครงสร้างที่มีแบบแผน (Formal Structure)

โครงสร้างที่มีแบบแผนจะประกอบด้วยเส้นโครงสร้างที่ประกอบกันขึ้นมาอย่างมั่นคง ในลักษณะของการแบ่งส่วน การจัดวางองค์ประกอบด้วยวิธีคำนวณ เส้นโครงสร้างจะเป็นตัวนำในการจัดวางรูปทรงทั้งหมดของการออกแบบ ที่วางจะแบ่งออกเป็นส่วยย่อยที่สม่ำเสมอ หรือเป็นจังหวะ รูปทรงจัดอยู่ในระบบที่ให้ความรู้สึกถึงการเว้นช่องว่างที่เท่าๆกัน โครงสร้างประเภทนี้จะพบได้ในระบบการจัดองค์ประกอบที่ซ้ำกัน Repetition

2. โครงสร้างกึ่งมีแบบแผน (Semi Formal Structure)

โครงสร้างกึ่งมีแบบแผนค่อนข้างจะเป็นโครงสร้างแบบปกติธรรมดา เช่นเดียวกับโครงสร้างที่มีแบบแผน มีการจัดวางรูปทรงให้มีระยะห่างเท่าๆกันในระบบการจัดองค์ประกอบซ้ำ แต่ยังคงประกอบด้วยความคิดที่ขยับบ้าง เช่น การเว้นระยะห่างบางส่วนไม่เท่ากัน หรือที่การเปลี่ยนรูปร่างขนาดของรูปทรงบางรูป ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงจะทำได้เพียงส่วนน้อย แต่ยังคงความมีระเบียบของการจัดวางองค์ประกอบส่วนใหญ่อยู่

3. โครงสร้างไม่มีแบบแผน (Informal Structure)

โครงสร้างประเภทไม่มีแบบแผน จะไม่มีเส้นโครงสร้าง การจัดระบบจะเป็นอิสระและไม่แน่นอน ไม่มีข้อกำหนดว่า จะต้องจัดวางรูปทรงให้มีความสัมพันธ์ในระยะห่างเท่าๆกัน

4. โครงสร้างที่ไม่ชัดเจน (Inactive Structure)

เส้นโครงสร้างทุกประเภทสามารถเห็นได้ชัดเจนหรือไม่แสดงให้เห็นได้ชัดเจน โครงสร้างที่ไม่แสดงให้เห็นชัดเจนนั้นจะประกอบด้วย เส้นโครงสร้างซึ่งอยู่ในความนึกคิดแนวโครงสร้างจะเป็นเพียงแนวทางในการจัดวางรูปทรงหรือหน่วยของรูปทรงให้อยู่ในระบบ โดยไม่รบกวนต่อรูปร่าง และไม่มีการแบ่งที่ว่างเป็นบริเวณที่ชัดเจน ด้วยการเปลี่ยนแปรสีในบริเวณของที่แบ่งไว้

5. โครงสร้างที่ชัดเจน (Active Structure)

โครงสร้างที่ชัดเจนประกอบด้วย เส้นโครงสร้างที่มองเห็นได้และรวมทั้งเส้นโครงสร้างในแนวความคิด แต่เส้นโครงสร้างที่ชัดเจนนี้ สามารถแบ่งที่ว่างเป็นส่วนๆ ซึ่งสัมพันธ์กับหน่วยของรูปทรง ซึ่งบรรจุอยู่ในส่วนนั้นด้วยวิธีทางต่างๆ

5.1 โครงสร้างจะทำหน้าที่แบ่งที่ว่างเป็นส่วนย่อยที่อิสระสำหรับบรรจุหน่วยของรูปทรง แต่ละหน่วยจะอยู่แยกจากกันเหมือนกับว่าหน่วยนั้นๆ มีกรอบเล็กๆ ที่จะใช้อ้างอิงเป็นส่วนตัว หน่วยหนึ่งอาจจะมีสีของพื้นภาพแตกต่างจากพื้นภาพของหน่วยข้างเคียง การเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ หรือการใช้วิธีสร้างภาพ Positive Form บนพื้นภาพควบคุมไปกับการเปลี่ยนภาพเป็นพื้นภาพ Negative Form จะทำให้เห็นโครงสร้างกรอบของแต่ละหน่วยชัดเจนขึ้น

5.2 ภายใต้โครงสร้างที่แบ่งที่ว่างเป็นส่วนย่อย หน่วยของรูปทรงที่บรรจุอยู่ภายในส่วนย่อยนี้สามารถเคลื่อนออกจากตำแหน่งศูนย์กลาง หรือแม้แต่เคลื่อนบางส่วนจากรูปทรงให้อยู่ภายใต้บริเวณแนวที่แบ่งด้วยเส้นโครงสร้าง เมื่อลักษณะเช่นนี้ปรากฏขึ้น ส่วนของรูปทรงที่อยู่ภายนอกกรอบเส้นโครงสร้างอาจจะถูกตัดหรือลบออก ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปร่างและขนาดหน่วยของรูปทรงนั้น

5.3 เมื่อหน่วยของรูปทรงบางส่วนข้ามเส้นโครงสร้างเข้าไปสู่เขตข้างเคียงที่อยู่ติดกัน สถานการณ์เช่นนี้เป็นการพบกันของรูปทรงหรือหน่วยของรูปทรง 2 รูป จะด้วยวิธีการสอดแทรก การเพิ่มรูป หรือการลดรูปได้

5.4 พื้นที่ว่างที่แยกตัวจากหน่วยของรูปทรง ในช่องย่อยซึ่งแบ่งออกด้วยเส้นโครงสร้าง สามารถที่จะรวมตัวกับหน่วยของรูปทรงอื่นหรือรวมกับที่ว่างย่อยข้างเคียงให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

6. โครงสร้างที่มองไม่เห็น (Invisible Structure)

ในงานออกแบบส่วนใหญ่ เรามักจะมองไม่เห็นเส้นโครงสร้างไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างมีแบบแผน กิ่งไม่มีแบบแผน หรือไม่มีแบบแผนชัดเจน เส้นโครงสร้างที่มองไม่เห็นจะเป็นเส้นในความคิด ถึงแม้บางส่วนของหน่วยของรูปทรงจะถูกเคลื่อนออกไปด้วยเส้นโครงสร้างก็ตาม เส้นแนววัดนั้นชัดเจนเนื่องมาจากสามารถเห็นแนววัดบนรูปทรงขององค์ประกอบอย่างมีระบบ แต่ไม่สามารถมองเห็นเป็นเส้นที่มีความหนาได้

7. โครงสร้างที่มองเห็นได้ (Visible Structure)

ในการออกแบบบางครั้ง ผู้ออกแบบชอบเส้นโครงสร้างที่มองเห็นได้ ซึ่งหมายความว่า เส้นโครงสร้างคงอยู่อย่างแท้จริงและมองเห็นถึงความหนาได้ ส่วนโครงสร้างนี้ควรรวมเข้าอยู่กับรูปทรงเป็นหน่วยของรูปทรงพิเศษ Uniform เพราะจากการที่เป็นองค์ประกอบที่มองเห็นได้ จึงสามารถสร้างความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับหน่วยของรูปทรงเดิม และที่ว่างที่บรรจุอยู่ในกรอบย่อยของเส้นโครงสร้างนั้น เส้นโครงสร้างที่มองเห็นได้อาจจะเป็นภาพ positive หรือพื้นภาพ negative เมื่อเส้นโครงสร้างเป็นพื้นภาพจะรวมตัวเข้ากับพื้นภาพ Negative Space ซึ่งกลับเป็นรูปทรง Negative Form หรือหน่วยของรูปทรง การรวมตัวนี้ ยังพาดผ่านพื้นภาพที่กลับเป็นภาพ Positive Space เห็นได้ชัดเจนถึงความหนา ของเส้นโครงสร้างสีขาว บนพื้นดำเส้นตรงสร้างที่มองเห็นได้สามารถนำมาใช้ร่วมกับเส้นโครงสร้างที่มองไม่เห็นได้ เราอาจจะเห็นเส้นโครงสร้างทางตั้ง หรือทางนอนแต่เป็นทิศทางเดียว หรืออาจจะเปลี่ยนไปมาอย่างมีระบบ เส้นโครงสร้างที่มองเห็นได้จะเป็นเส้นแบ่งพื้นที่ ที่บรรจุส่วนย่อยที่แบ่งด้วยเส้นโครงสร้างในความนึกคิดมากกว่า 1 ส่วนย่อยได้

ชนัญชิตา ยุคศิริรัตน์.(8 พฤษภาคม 2550).องค์ประกอบของการออกแบบ.BLOG.212CAFE. สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2553,จาก <http://aca.212cafe.com/archive/>

2.2.3 ประเภทของการออกแบบการออกแบบแบ่งได้เป็น 10 ประเภท คือ

1. การออกแบบสร้างสรรค์

เป็นการออกแบบเพื่อนำเสนอความงามความพึงพอใจเน้นความคิดสร้างสรรค์ แปลกๆ ใหม่ๆ ให้เกิดความสะเทือนใจ เร้าใจ ซึ่งการสร้างสรรค์นี้อาจเป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่เดิมหรือสร้างขึ้นใหม่ก็ได้

งานออกแบบสร้างสรรค์นี้มี 5 ลักษณะ คือ

งานออกแบบจิตรกรรม (Painting) คืองานศิลปะด้านการวาดเส้น ระบายสี เพื่อแสดงอารมณ์และความรู้สึกในลักษณะสองมิติจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ในผลงานแต่ละชิ้นของผู้สร้าง

งานออกแบบประติมากรรม (Sculpture) คืองานศิลปะด้านการปั้น แกะสลัก เชื่อมต่อในลักษณะสามมิติคือมีทั้งความกว้าง ยาว และหนา

งานออกแบบภาพพิมพ์ (Printmaking) คืองานศิลปะที่ใช้กระบวนการพิมพ์มาสร้างสรรค์รูปแบบด้วยเทคนิคการพิมพ์ต่างๆ เช่น ภาพพิมพ์ไม้ โลหะ หิน และอื่นๆ

งานออกแบบสื่อประสม (Mixed Media) คืองานศิลปะที่ใช้วัสดุหลากหลายชนิด เช่น กระดาษ ไม้ โลหะ พลาสติก เหล็ก หรือวัสดุอื่นๆ นำมาสร้างความผสมผสาน กลมกลืน ให้เกิดผลงานที่แตกต่างอย่างกว้างขวาง

งานออกแบบภาพถ่าย (Photography) ยุคนี้เป็นยุคที่การถ่ายภาพกลายเป็นเรื่องง่ายๆ สำหรับผู้ที่สร้างสรรค์งานถ่ายภาพ เพราะเทคโนโลยีการถ่ายภาพ มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วด้วยการลงทุนสร้างสรรค์ที่ไม่แพงมาก การถ่ายภาพอาจเป็นภาพ คน สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติที่ทั่วไป โดยมุ่งเน้นการสร้างสรรค์เนื้อหาที่แปลกใหม่เพื่อสนองความต้องการของผู้ถ่ายภาพ

2. การออกแบบสัญลักษณ์และเครื่องหมาย (Symbol & Sign)

เป็นการออกแบบเพื่อสื่อความหมายเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่ทำความเข้าใจกับผู้พบเห็นโดยไม่จำเป็นต้องมีภาษากำกับเช่น ไฟแดง เหลือง เขียว ตามสีแยกหรือเครื่องหมายจราจรอื่นๆ

เครื่องหมาย (Symbol) คือสื่อความหมายที่แสดงความนัยเพื่อเป็นการชี้ เตือนหรือกำหนดให้สมาชิกในสังคมรู้ถึงข้อกำหนดอันตราย เช่น

- เครื่องหมายจราจร
- เครื่องหมายสถานที่
- เครื่องหมายที่ใช้กับเครื่องกล
- เครื่องหมายที่ใช้กับเครื่องไฟฟ้า
- เครื่องหมายตามลักษณะสิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ

สัญลักษณ์ คือสื่อความหมายที่แสดงความนัยเพื่อบอกให้ทราบถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งไม่มีผลในทางปฏิบัติเหมือนเครื่องหมายแต่มีผลทางด้านกรรับรู้ ความคิดหรือทัศนคติที่พึงมีต่อสัญลักษณ์นั้นๆ เช่น

- สัญลักษณ์ของชาติ เช่น ธงชาติ ฯลฯ

- สัญลักษณ์ขององค์กรต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษา กระทรวง สมาคม พรรคการเมือง ฯลฯ
- สัญลักษณ์ของบริษัทห้างร้านทางธุรกิจ เช่น ธนาคาร บริษัท ห้างร้าน ฯลฯ
- สัญลักษณ์ของสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ตราสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ที่ผลิตจำหน่าย ตามท้องตลาด ฯลฯ
- สัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ในสังคม เช่น การกีฬา การร่วมมือในสังคม การทำงาน ฯลฯ

3. การออกแบบโครงสร้าง

เป็นการออกแบบเพื่อใช้เป็นโครงยึดเหนี่ยวให้อาคารสิ่งก่อสร้างสามารถทรงตัวและรับน้ำหนักอยู่ได้อาจเรียกว่าการออกแบบสถาปัตยกรรมคือการออกแบบสิ่งก่อสร้างประเภทต่าง ๆ ออกแบบอาคาร เช่น การออกแบบที่พัก อาศัย ออกแบบเขื่อน ออกแบบสะพาน ออกแบบอาราม , โบสถ์ อื่น ๆ ที่คงทนและถาวร นักออกแบบเรียกว่าสถาปนิกผู้ให้ความสำคัญกับงานด้านนี้เป็นอย่างมาก นอกจากนั้นการออกแบบโครงสร้างยังเป็นส่วนหนึ่งของงานประติมากรรมที่เน้นคุณภาพของการออกแบบสามมิติและยังหมายถึงการออกแบบเครื่องเรือน ฉากและเวที อีกด้วย

4. การออกแบบหุ่นจำลอง

เป็นการออกแบบเพื่อเป็นแบบสำหรับย่อ ขยาย ผลงานตัวจริงหรือเพื่อศึกษารายละเอียดของสิ่งนั้นๆ เช่น

- หุ่นจำลองบ้าน
- หุ่นจำลองผังเมือง
- หุ่นจำลองเครื่องจักรกล
- หุ่นจำลองทางวิทยาศาสตร์ ฯลฯ
- หุ่นจำลองเหล่านี้อาจจะสร้างจากงานออกแบบหรือสร้างเลียนแบบจากสิ่งที่มีอยู่แล้วเพื่อศึกษารายละเอียด หรือข้อมูลต่างๆ ซึ่งอาจจำแนกได้ ดังนี้
- หุ่นจำลองเพื่อขยาย หรือย่อแบบ เช่น อาคาร อนุสาวรีย์ เหยียบ ฯลฯ

ป.
TS
1๗7.5
๑337๗
2554 23 ส.ย. 2554

สำนักหอสมุด

- หุ่นจำลองย่อส่วนจากสิ่งแวดล้อม เช่น ลูกโลก ภูมิประเทศ ฯลฯ
- หุ่นจำลองเพื่อศึกษารายละเอียด เช่น หุ่นจำลองภายในร่างกายคน เครื่องจักรกล ฯลฯ

5. การออกแบบสิ่งพิมพ์

15๕23๐๐x

เป็นการออกแบบเพื่อการผลิตงานสิ่งพิมพ์ชนิดต่าง ๆ ได้แก่

- หนังสือ
- ปกหนังสือ
- ปกรายงาน
- หนังสือพิมพ์
- โปสเตอร์
- นามบัตร
- การ์ดอวยพร
- หัวกระดาษจดหมาย
- แผ่นพับ
- แผ่นปลิว
- ลายผ้า
- สัญลักษณ์ เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายหน่วยงาน ฯลฯ

6. การออกแบบผลิตภัณฑ์

เป็นการออกแบบเพื่อนำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันโดยเน้นการผลิตจำนวนมาก ในรูปสินค้า เพื่อให้ผ่านไปยังผู้ซื้อ ผู้บริโภคในวงกว้างคือการผลิต ผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง มากดและแบ่งออกได้มากมาย หลายลักษณะ นักออกแบบรับผิดชอบเกี่ยวกับประโยชน์ใช้สอยและ ความสวยงามของผลิตภัณฑ์ งานออกแบบ ประเภทนี้ได้แก่

- งานออกแบบเฟอร์นิเจอร์
- งานออกแบบครุภัณฑ์
- งานออกแบบเครื่องสุขภัณฑ์
- งานออกแบบเครื่องใช้สอยต่างๆ
- งานออกแบบเครื่องประดับอัญมณี
- งานออกแบบเครื่องแต่งกาย
- งานออกแบบภาชนะบรรจุผลิตภัณฑ์
- งานออกแบบผลิตเครื่องมือต่าง ๆ ฯลฯ

7. การออกแบบโฆษณา

เป็นการออกแบบเพื่อชี้แนะและชักชวนทางด้านผลิตภัณฑ์ บริการ และความคิด จากความคิดของคน คนหนึ่ง ไปยังกลุ่มชนโดยส่วนรวม ซึ่งการโฆษณาเป็นปัจจัยสำคัญที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของประชาชน และธุรกิจเพราะจะช่วยกระตุ้น หรือผลักดันอย่างหนึ่งในสังคม เพื่อให้ประชาชนเกิดความต้องการและเปรียบเทียบสิ่งที่โฆษณาแต่ละอย่างเพื่อเลือกซื้อ เลือกใช้บริการหรือเลือกแนวคิดนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของเรา

- การโฆษณาผลิตภัณฑ์ เช่น โฆษณาขายอาหาร ขายสิ่งก่อสร้าง ขายเครื่องไฟฟ้า ขายผลิตผลทาง เกษตรกรรม
- การโฆษณาบริการ เช่น โฆษณาบริการท่องเที่ยว บริการซ่อมเครื่องจักรกล บริการหางานทำ บริการของสายการบิน
- การโฆษณาความคิด เช่น โฆษณาความคิดเห็นทางวิชาการ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นในสังคม ความดีงามในสังคม นอกจากนี้ยังมีการโฆษณาชวนเชื่อที่เสนอความคิดเห็น เกลี่ยกลุ่ม สร้างอิทธิพลทางความคิดหรือทัศนคติ เช่น การโฆษณาทางศาสนา โฆษณาให้รักษากฎจราจร
- โฆษณาให้รักชาติการโฆษณาเหล่านี้มี สื่อที่จะใช้กระจายสู่ประชาชน ได้แก่

สื่อกระจายเสียงและภาพ เช่น วิทยุ ทีวี โรงภาพยนตร์ สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร

สื่อบุคคล เช่นการแจกลินค้าส่งคนไปขายส่งสินค้าไปตามบ้าน

8. การออกแบบพาณิชศิลป์

เป็นการออกแบบเพื่อใช้ฝีมือแสดงความงามที่ใช้ในการตกแต่งอาจจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เล็กๆ น้อยๆ ก็ได้ ส่วนใหญ่จะเน้นความสวยงาม ความน่ารัก ซึ่งเป็นความสวยงามที่มีลักษณะเร้าใจต่อผู้พบเห็นในทันทีทันใดและแสดงความสวยงามหรือศิลปะเด่นกว่าประโยชน์ใช้สอย เช่นการออกแบบที่ใส่ของจดหมายแทนที่จะมีเพียงที่ใส่ และที่แขวนซึ่งเป็นหน้าที่หลักก็อาจจะออกแบบเป็น รูปนกฮูกหรือรูปสัตว์ต่างๆ แสดงสีสันและการออกแบบที่แปลกใหม่ เร้าใจ เป็นต้น ลักษณะของการออกแบบพาณิชศิลป์ยังมุ่งออกแบบในลักษณะของแฟชั่นที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามสมัยนิยม

9. การออกแบบศิลปะประดิษฐ์

เป็นการออกแบบที่แสดงความวิจิตรบรรจงมีความสวยงามเพื่อให้เกิดความสุขสบาย รื่นรมย์ มากกว่าการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดอื่นใด ความวิจิตรบรรจงในที่นี้หมายถึง การตกแต่งสร้างสรรคัลวดลายหรือรูปแบบด้วยความพยายามเป็นงานฝีมือที่ละเอียดประณีต เช่นการ จัดผักซึ่งเป็นเครื่องจิ้มอาหารคาวของไทยแทนที่จะจัดพริก มะเขือ แตงกวา ต้นหอมลงในจาน เท่านั้น แม้ครัวระดับฝีมือบางคนจะประดิษฐ์ตกแต่งพืช ผักเหล่านั้นอย่างสวยงามมาก เช่น ประดิษฐ์เป็นดอกไม้ รูปสัตว์หรือลวดลายต่างๆ งานศิลปะประดิษฐ์มีหลายประเภท เช่น

- งานแกะสลักของอ่อนเช่นผัก ผลไม้ สบู่ เทียน
- งานจัดดอกไม้ใบตองเช่น ร้อยมาลัย จัดพวงระย้าดอกไม้ โคมดอกไม้
- งานเย็บปักถักร้อยตกแต่งเช่น ปักลวดลายต่างๆ ถักโครเชท์
- เครื่องตกแต่งร่างกายเช่น แหวน กำไล ต่างหู เข็มกลัด
- งานกระดาษ เช่น ฉลุกระดาษ ประดิษฐ์กระดาษเป็นดอกไม้
- งานประดิษฐ์เศษวัสดุ เช่น ใบไม้ เปลือกหอย ดอกหญ้า หลอดกาแฟ

- งานแกะสลักของแข็ง เช่น แกะสลักหน้าบัน คันทวย บานประตู โลหะ

10. การออกแบบตกแต่ง

เป็นการออกแบบเพื่อการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกแบบเพื่อเสริมแต่งความงามให้กับอาคารบ้านเรือนและบริเวณที่อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความสวยงามน่าอยู่อาศัย การออกแบบตกแต่งในที่นี้หมายถึงการออกแบบตกแต่งภายนอกและการออกแบบตกแต่งภายใน

การออกแบบตกแต่งภายใน หมายถึง การออกแบบตกแต่งที่เสริมและจัดสภาพภายในอาคารให้สวยงาม น่าอยู่อาศัย ซึ่งหมายรวมถึงภายในอาคารบ้านเรือน ที่ทำงาน ร้านค้า โรงเรียน

การออกแบบตกแต่งภายนอกเป็นการออกแบบตกแต่งนอกอาคารบ้านเรือน ภายในรั้วที่สัมพันธ์กับตัวอาคาร เช่น สนาม ทางเดิน เรือนต้นไม้ บริเวณพักผ่อน และส่วนอื่นๆบริเวณบ้าน

ชัญญชิตา ยุกศิริรัตน์.(8 พฤษภาคม 2550).ประเภทของการออกแบบBLOG.212CAFE.สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2553, จาก <http://aca.212cafe.com/archive/2007-05-08/10-1-5-painting-sculpture-printmaking-mixed-media-photography-2-symbol-amp-sign-symbo-3-4-5-6-7-8-9-/>

2.2.4 ลักษณะทั่วไปของการออกแบบ

1. แนวคิดและหลักการในการออกแบบ

แนวคิดในการออกแบบ

เมื่อกล่าวถึงการเริ่มต้นในการออกแบบเราจำเป็นต้องมองย้อนไปในอดีตถึงสมัยที่มนุษย์เริ่มกำเนิดมาในโลกเป็นเวลากว่าแสนปีมาแล้วที่มนุษย์ในยุคแรกๆ ดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาอาศัยสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ การดำรงชีวิตอยู่ในโลกมาเป็นเวลานาน ช่วยสอนให้มนุษย์รู้จักสร้างคุณสมบัติเฉพาะตัวที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาตนเองให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตลอดจนสร้างให้เกิดอายุขัยความเจริญในด้านต่างๆ คุณสมบัติเฉพาะตัวที่ว่านี้คือ การรู้จักสังเกตทดลองและการดัดแปลงปรับปรุง เมื่อมนุษย์พบเห็นวัตถุสิ่งของตลอดจนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติก็รู้จักสังเกตและจดจำเก็บเป็นความรู้ไว้ในสมอง เมื่อโอกาสอำนวยก็นำความรู้นี้ทดลองปฏิบัติแบบอย่างที่ได้สังเกตจดจำไว้ ถ้าได้ผลลัพธ์ออกมาไม่ตรงตามที่คาดหมายก็

รู้จักตัดแปลงปรับปรุงแก้ไขจนเกิดผลลัพธ์ตามที่ต้องการในภายหลัง (นวน้อย นุญวงษ์, 2542, หน้า 7) ปัจจัยเสริมสร้างความคิดของมนุษย์ที่มีอยู่เกิดจากสติปัญญาความใฝ่รู้มนุษย์ทุกคน มีความคิดของตนเอง สำหรับที่จะสร้างสรรค์งานใหม่ๆ ขึ้นก็จากความคิดเดิมที่มีอยู่ และถ้าหยุดความคิดที่มีอยู่เดิมนั้นความคิดสร้างสรรค์งานใหม่ๆ ก็ย่อมมาจากจะไม่เกิดขึ้น (พาศนา ตันทลักษณ์, 2526, หน้า 18)

แนวคิดในการออกแบบของผู้วิจัยครั้งนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมของเอกสารเพื่อให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงแยกประเด็นให้การศึกษาประกอบด้วย

1. ที่มาของแนวคิดในการออกแบบ
2. แนวความคิดในการออกแบบ
3. แนวคิดในด้านรสนิยม

1. ที่มาของแนวความคิดในการออกแบบ

มนุษย์เกิดมาเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่นับว่าได้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างไว้ขีดจำกัดเราเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สัมพันธ์สอดคล้องกันสิ่งที่ธรรมชาติมอบให้ และยังเรียนรู้ที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเมื่อพบว่าสิ่งที่มีตามธรรมชาติไม่สอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ แต่การที่สร้างให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้นนี้เราได้แนวความคิดตลอดจนลักษณะรูปแบบมาจากไหน จะพบว่าที่มาของแนวความคิดในงานออกแบบต่างๆ นั้นมาจากแหล่งกำเนิด 2 แหล่งที่สำคัญ

- 1). ธรรมชาติ
- 2). แหล่งประสบการณ์ที่สะสมเป็นเวลานานของคนรุ่นต่างๆ หรือจากประวัติศาสตร์

นั่นเอง

1.1 ธรรมชาติ

ธรรมชาติมีความก้าวหน้าครอบคลุมทั้งสิ่งมีชีวิตอันได้แก่ พืชและสัตว์ และยังรวมไปถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิตแต่วัตถุที่ลอยอยู่ในอากาศ ตลอดจนถึงส่วนประกอบที่สร้างให้เกิดเป็นพื้นดินและพื้นน้ำ มนุษย์ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา มีความชื่นชม และซาบซึ้งกับธรรมชาติอยู่เสมอจากการที่ได้สัมผัสแวดล้อมด้วยธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา มนุษย์ยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติอันยิ่งใหญ่จนเมื่อไม่นานนี้เองที่เราได้สะสมอารยะธรรมความเจริญทางด้านวัตถุจนสามารถเอาชนะบางส่วนของ

ธรรมชาติตัวอย่างหนึ่ง ในเรื่องนี้ได้แก่การสังเคราะห์หรือสร้างให้เกิดวัสดุชนิดใหม่ๆ แต่เราก็ต้องยอมรับว่าโดยพื้นฐานแล้ววัสดุทุกชนิดที่สร้างขึ้นมีที่มาจากธรรมชาติทั้งสิ้น

1.2 ประวัติศาสตร์

นอกเหนือจากความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งที่มาทั้งความคิดและรูปทรงอันหลากหลายแล้ว ประวัติศาสตร์เป็นอีกแหล่งที่มาของความคิดในงานออกแบบ แม้จะมีคำจำกัดความว่าประวัติศาสตร์คือเรื่องราวของสิ่งที่ตายแล้ว แต่ในหลักฐานที่เหลือเก็บรักษาไว้ผ่านการทดลองและเหลือหลักฐานไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา เพื่อก้าวต่อไปโดยไม่ต้องย้อนมาลองผิดลองถูกซ้ำกับที่บรรพบุรุษได้เคยทำไว้ (นวลน้อย บุญวงศ์, 2442, หน้า 10)

2. แนวคิดในการออกแบบ

แนวความคิดในการออกแบบ (Inspiration of Design) ผู้ออกแบบจะต้องรู้จักการเลือกใช้รูปทรงของสิ่งต่างๆ มาเป็นสิ่งที่ดลใจให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบต่างๆ ในทางวิชาการถือว่ารูปทรงต่างๆ นั้นเป็นครู ซึ่งแบ่งไว้ได้ดังนี้

2.1 รูปทรงของธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดลใจ (Natural's Inspiration) ได้แก่

พืช (Plant's Inspiration)

- ต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ กิ่ง ก้าน ฯลฯ
- ต้นทรงสูง เตี้ย เลื้อย ฯลฯ
- ใบเหลี่ยม ใบกลม ใบแฉก ใบฝอย ฯลฯ

สัตว์ (Animal's From Inspiration)

- สัตว์บอ 2 เท้า 4 เท้า
- สัตว์ปีก ทุกชนิด
- สัตว์น้ำ ปลา กุ้ง หอย ฯลฯ

2.2 รูปทรงมนุษย์ (Human's From Inspiration) ได้แก่

- รูปทรงทรงของเด็ก

- รูปทรงผู้ใหญ่
- รูปทรงคนแก่
- รูปทรงผู้ชาย
- รูปทรงผู้หญิง

2.3 รูปทรงสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น (Man Made's From Inspiration) ได้แก่

สิ่งของที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น มีชื่อรูปและรูปทรงโดยเฉพาะได้แก่

- แก้ว
- รถยนต์
- ไวโอลิน ฯลฯ

2.4 รูปทรงเลขาคณิต (Geometric From Inspiration)

เป็นรูปทรงที่ตัดขึ้นใช้โดยเฉพาะและเป็นที่ยอมรับกันในรูปทรงเหล่านั้นได้แก่

- รูปวงกลม
- รูปสี่เหลี่ยม รูปสามเหลี่ยม
- รูปกรวย
- รูปทรงกระบอก ฯลฯ

2.5 รูปทรงอิสระ (Free-From Inspiration)

เป็นรูปทรงที่ไม่สามารถจะบอกได้เป็นรูปทรงอะไรในศิลปะสมัยใหม่ นิยมใช้กันมากเกือบทุกวงการความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เกิดจากแรงบันดาลใจที่มีมนุษย์ต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว อันเกิดจากการสังเกต พิจารณาแล้วนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ นอกจากนั้นยังมี การสังเกตพิจารณา แล้วนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์นอกจากนั้นยังมีเรียนรู้และพัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันได้มีการศึกษาทำความเข้าใจ ตลอดจนกำหนดออกมาเป็นแบบแผนเพื่อ

ใช้ในการศึกษาหาความรู้เพื่อแนวทางในการออกแบบสำหรับนักออกแบบรุ่นหลังต่อไป(สาคร คັນโชติ, 2528, หน้า33)

3. แนวความคิดในด้านรสนิยม (Taster is Importune)

รสนิยมที่ดีในด้านงานศิลปะนั้นหมายถึงการรู้จักใช้ศิลปะและหลังการออกแบบเพื่อสนองความต้องการที่แท้จริงของชีวิต ซึ่งต้องพิจารณาถึงรูปลักษณะที่พึงตาและประโยชน์ใช้สอยควบคู่กันด้วยการมีรสนิยมที่ได้มีแต่เฉพาะการเลือกสิ่งของเท่านั้น ทั้งนี้หมายความรวมถึงการออกแบบการจัด ผู้ที่มีรสนิยมที่ต้องคิดถึงความงามที่มีความประหยัด ด้วยสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญซึ่งทุกคนต้องทำความเข้าใจ และนำหลักศิลปะไปใช้ควบคู่กัน จึงจะได้ผลงานที่ดีเด่น

การสร้างสรรคงานออกแบบในสาขาวิชาต่างๆ รสนิยมมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างมากรสนิยมนี้จะเป็นสิ่งเร้าและแรงบันดาลใจให้ตัดสินใจให้ติดตามความรู้สึกของผู้ทำงานออกแบบรสนิยมจะซ่อนอยู่ในความรู้สึกๆในอารมณ์ของแต่ละบุคคล รสนิยมที่ดีจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ฯลฯ เป็นพื้นฐานผสมกลมกลืนอยู่กับสิ่งเร้าและเป็นแรงบันดาลใจให้มองเห็นคุณค่าของความงาม ความประณีตในการแสดงออกถึงรสนิยมจะปรากฏในผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมารสนิยมที่ดีมีคุณค่าในการเสริมสร้างศิลปะให้สูงเด่นและมีค่ายิ่งล้ำของชาติ (พาศนา ตันทลัษณ์, 2526, หน้า 40)

การออกแบบกราฟิก (Graphic Design)

งานกราฟิกเป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทยิ่งต่อการออกแบบและกระบวนการผลิตสื่อโดยเฉพาะสื่อที่ต้องการการสัมผัสรับรู้ด้วยตา (Visual Communication Design) ได้แก่ หนังสือ นิตยสาร วารสาร แผ่นป้ายโฆษณา บรรจุภัณฑ์ แผ่นพับ แผ่นปลิว โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ นักออกแบบจะใช้วิธีการทางศิลปะและหลักการทางการออกแบบร่วมกันสร้างสรรค์รูปแบบสื่อเพื่อให้เกิดศักยภาพสูงสุดในการที่จะเป็นตัวกลางของกระบวนการการสื่อความหมายระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร นักออกแบบกราฟิกจะต้องค้นหา รวบรวมข้อมูลต่างๆขบคิดแนวทางและวางรูปแบบที่ดีที่สุดในอันที่จะทำให้อื่อนั้นสามารถดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ให้เกิดการรับรู้ยอมรับและมีทัศนคติที่ดีต่อการตอบสนองสื่อที่มองเห็น (Visual Message) (วรพงษ์ วรชาติอุดมพงศ์, 2538, หน้า 13)

1. ความหมายของการออกแบบกราฟิก

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "กราฟิก" ไว้อยู่หลายความหมายด้วยกัน ในสมัยโบราณ หมายถึง ภาพลายเส้น หรือภาพที่เกิดจากการวัด จากการขีดเขียนที่แสดงด้วยตารางหรือแผนภาพ การวาดเขียนการระบายสี การสร้างงานศิลปะบนพื้นระนาบ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่างานกราฟิก หมายถึงกระบวนการออกแบบต่างๆ ในสิ่งที่เป็นวัสดุ 2 มิติ คือ มีความกว้าง และความยาว

ลักษณะ 3 มิติอาจทำได้ 2 กรณีคือ ทำเป็นแผ่นฉลาก (Label) หรือแผ่นป้ายแล้วนำไปติดบนบรรจุภัณฑ์ประเภท Right Forms ที่ขึ้นรูปเป็นภาชนะบรรจุสำเร็จรูปมาแล้ว หรืออาจสร้างสรรค์บนผิวภาชนะบรรจุรูปทรง 3 มิติโดยตรงก็ได้ เช่น พิมพ์บนขวดพลาสติก (กระทรวงศึกษาธิการ 2542, หน้า 48)

2. อิทธิพลของศิลปะในการออกแบบกราฟิก

เพื่อให้งานกราฟิกมีคุณค่าทางความงาม มีความน่าเชื่อถือและสามารถแสดงเอกภาพของการสื่อความที่ดีได้อย่างเต็มที่ องค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยทำให้งานกราฟิกมีงานโดดเด่นและน่าสนใจ นักออกแบบจึงใช้หลักและวิธีการทางศิลปะเป็นแนวทางในการออกแบบ โดยพิจารณาจากหลักการดังต่อไปนี้

1. รูปแบบตัวอักษรและขนาด
2. การกำหนดระยะห่างและพื้นที่ว่าง
3. การกำหนดโครงสร้าง
4. การจัดวางตำแหน่ง

3. คุณค่าของงานกราฟิก

1. เป็นศูนย์กลางในการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
2. สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อเพื่อให้เกิดการเรียนรู้
3. ช่วยให้งานเกิดความน่าสนใจแก่ผู้พบเห็น
4. ช่วยให้เกิดการกระตุ้นทางความคิดและการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว
5. ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

4. ขอบข่ายของงานกราฟิก

1. การประชาสัมพันธ์ ถือได้ว่างานกราฟิกควบคู่ไปกับงานบริหาร
2. งานโทรทัศน์ กราฟิกเกี่ยวข้องกับหัวเรื่อง
3. งานจัดฉากละคร เช่น การจัดฉากในรูปแบบต่างๆ การออกแบบตัวหนังสือ
4. งานหนังสือพิมพ์ วารสาร
5. งานออกแบบหรือแบบร่าง
6. เขียนภาพเหมือน
7. งานพิมพ์หรือทำสำเนา
8. ทำซิลค์สกรีน
9. การออกแบบหนังสือ เครื่องหมาย สัญลักษณ์ต่างๆ

5. การออกแบบประกอบไปด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. เส้น (LINE)
2. รูปทรง (FORM) และรูปร่าง (SHAPE)
3. ช่องไฟ (SPACE)
4. ส่วนลัด (PROPORTION)
5. สี (COLOR)

6. แนวสร้างสรรค์งานกราฟิก

งานกราฟิกที่น่าสนใจจะต้องมีเอกลักษณ์ของตัวเองที่ชัดเจน การออกแบบจะเป็นตัวสนับสนุนให้งานน่าสนใจเพียงใด ความสำเร็จของธุรกิจสื่อโฆษณา หรือกลยุทธ์ทางการสื่อความหมาย จึงต้องขึ้นอยู่กับการออกแบบอย่างมากเพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้สนใจงานโฆษณา และการสร้างสรรค์งานออกแบบกราฟิกทั่วไป จึงขอเสนอรูปแบบขององค์ประกอบศิลป์ สำหรับงานกราฟิกเพื่อพิจารณา

1.แบบแถบตาราง (Band)

2.แบบแกน (Axial)

3.แบบตาราง (Grid)

4.แบบกลุ่ม (Group)

5.แบบต่อเนื่อง (Path)

6.แบบตัวอักษร (Lettering)

การผลิตวัสดุกราฟิก.(พฤษภาคม 24 กันยายน 2552).ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบกราฟิก.
สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2553,จาก <http://kriang01.blogspot.com/2009/09/1.html>

การออกแบบกราฟิกสำหรับบรรจุภัณฑ์

การออกแบบกราฟิกหมายถึง การสร้างสรรค์ลักษณะ ส่วนประกอบภายนอกของโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ให้สามารถสื่อสาร สื่อความหมาย ความเข้าใจ (to communicate) ในอันที่จะให้ผลทางจิตวิทยา ต่อผู้บริโภค บริโภคเช่น ให้ผลในการดึงดูด ความสนใจ การให้มโนภาพถึงสรรพคุณ ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ ยี่ห้อผลิตภัณฑ์ผู้ผลิต ด้วยการใช่วิธี การออกแบบ การจัดวางรูป ตัวอักษร ถ้อยคำ โฆษณา เครื่องหมายและสัญลักษณ์ ทางการค้า และอาศัยหลักศิลปะการ จัดภาพให้เกิดการประสานกลมกลืน กันอย่างสวยงาม ตามวัตถุประสงค์ ที่ได้วางไว้

การออกแบบกราฟิก บรรจุภัณฑ์ สามารถสร้างสรรค์ได้ทั้งลักษณะ 2 มิติ บนพื้นผิวแผ่นราบของวัสดุเช่น กระดาษ แผ่นพลาสติก แผ่นโลหะอบตีบุก หรืออลูมิเนียม โฟม ฯลฯ ก่อนนำวัตถุต่างๆ เหล่านี้ประกอบกัน เป็นรูปทรงของบรรจุภัณฑ์ ส่วนในลักษณะ 3 มิติก็อาจทำได้ 2กรณีคือ ทำเป็นแผ่นฉลาก (label) หรือแผ่นป้าย ที่นำไปติดบนแผ่นบรรจุภัณฑ์ประเภท rigid forms ที่ขึ้นรูปมาเป็นภาชนะบรรจุสำเร็จมาแล้ว หรืออาจจะสร้างสรรค์บนผิวภาชนะบรรจุ รูปทรง 3มิติโดยตรงก็ได้ เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก เป็นต้น ซึ่งลักษณะของการออกแบบกราฟิกบรรจุภัณฑ์นี้ส่วนใหญ่มักถือตามเกณฑ์ของเทคนิคการพิมพ์ในระบบต่างๆเป็นหลัก

การออกแบบกราฟิก ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการบรรจุภัณฑ์เป็นอย่างมาก เพราะว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ เหนือไปจากการบรรจุและการป้องกันผลิตภัณฑ์โดยตรงทำให้บรรจุภัณฑ์ได้

มีหน้าที่ เพิ่มขึ้นมา โดยที่ลักษณะกราฟฟิก บรรจุภัณฑ์และสลากได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ อันได้แก่

1. การสร้างทัศนคติที่ดีงามต่อผลิตภัณฑ์และผู้ผลิต กราฟฟิกบนบรรจุภัณฑ์และแผ่นสลาก ได้ทำหน้าที่ เปรียบเสมือนสื่อ ประชาสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ในอันที่จะเสนอต่อผู้บริโภค บริโภค แสดงออกถึง คุณงานความดีของผลิตภัณฑ์ และความรับผิดชอบที่ ผู้ผลิตมีต่อผลิตภัณฑ์นั้น ๆ โดยที่ลักษณะทาง กราฟฟิก จะสื่อความหมายและปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ การนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ ตลอดจนสร้างความต่อเนื่องของการใช้ การเชื่อถือในคุณภาพ จรรยาบรรณ ความศรัทธา เชื่อถือในผู้ผลิตในผลผลิตที่สุดด้วย

2. การชี้แจงและบ่งชี้ให้ผู้บริโภคทราบถึง ชนิดประเภทของผลิตภัณฑ์ ลักษณะกราฟฟิกเพื่อให้สื่อความหมาย หรือถ่ายทอดความรู้สึกได้ว่า ผลิตภัณฑ์คืออะไร และผู้ใดเป็นผู้ผลิตนั้น มักนิยมอาศัย ใช้ภาพและอักษรเป็นหลัก แต่ก็ยังอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ ในการออกแบบ เช่น รูปทรง เส้น สี ฯลฯ ซึ่งสามารถสื่อให้เข้าใจหมายหมายได้เช่น เดียวกับการใช้ภาพ และข้อความอธิบายอย่างชัดเจน ตัวอย่างงานดังกล่าวนี้มีให้

เห็นได้ทั่วไป และที่เห็นชัดคือ ผลิตภัณฑ์ต่างประเทศ ที่บรรจุอยู่ในภาชนะที่ คล้ายคลึงกัน ดังเช่น เครื่องสำอาง และยา เป็นต้น แม้บรรจุอยู่ในขวดหรือ หลอดรูปทรงเหมือนกันผู้บริโภค ก็สามารถชี้ได้ว่าอันใดคือเครื่องสำอางอันใดคือยา ทั้งนี้ก็โดนการสังเกตจากกราฟฟิก เช่น ลักษณะตัวอักษร หรือ สีที่ใช้ซึ่งนักออกแบบจัดไว้ให้ เกิดความรู้สึกผิดแผกจากกัน เป็นต้น

3. การแสดงเอกลักษณ์เฉพาะ สำหรับผลิตภัณฑ์และผู้ประกอบการลักษณะรูปทรงและโครงสร้าง ของบรรจุภัณฑ์ ส่วนใหญ่มักมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ในผลิตภัณฑ์แต่ละประเภททั้งนี้ เพราะกรรมวิธีการบรรจุภัณฑ์ ใช้เครื่องจักรผลิตขึ้นมาภายใต้มาตรฐานเดียวกัน ประกอบกับผู้แข่งขัน ในตลาดมีมาก ดังที่เห็นได้ จากผลิตภัณฑ์อาหาร สำเร็จรูปที่ผลิตและจำหน่ายอยู่อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ซึ่งมี

ลักษณะรูปทรง และโครงสร้างที่คล้ายคลึงกันมาก เช่น อาหารกระป๋อง ขวดเครื่องดื่มชวดยา ของปิดผนึก (pouch) และกล่องกระดาษ เป็นต้น บรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้มักมีขนาด สัดส่วน ปริมาณการบรรจุ ที่เหมือนกัน หรือใกล้เคียงกันดังนั้นการออกแบบกราฟฟิก จึงมีบทบาทหน้าที่แสดงเอกลักษณ์ หรือบุคลิกพิเศษที่เป็นลักษณะเฉพาะของตน (brand image) ของผลิตภัณฑ์ และ

ผู้ผลิตให้เกิดความชัดเจน ผิดแผกจากผลิตภัณฑ์คู่แข่งขึ้น เป็นที่สะดุดตา และเรียกร้องความสนใจจากผู้บริโภคทั้งเก่าและใหม่ให้จดจำ ได้ตลอดจนซื้อได้โดยสะดวกและรวดเร็ว

4. การแสดงสรรพคุณและวิธีใช้ ของผลิตภัณฑ์เป็นการให้ข่าวสารข้อมูล ส่วนประสมหรือส่วนประกอบที่เกี่ยวข้อง ช้องกับผลิตภัณฑ์ภายในว่ามีคุณสมบัติ สรรพคุณและวิธีการใช้อย่างถูกต้องอย่างไรบ้าง ทั้งนี้โดยการอาศัย การออกแบบการจัดวาง(lay-out) ภาพประกอบข้อความสั้นๆ(slogan) ข้อมูลรายละเอียด ตลอดจนตรารับรอง คุณภาพและอื่น ๆ ให้สามารถเรียกร้องความสนใจจากผู้บริโภคให้หยิบยกเอาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาพิจารณา เพื่อตัดสินใจเลือกซื้อ การออกแบบกราฟฟิก เพื่อแสดง บทบาทในหน้าที่นี้จึงเปรียบเคียงเปรียบเทียบ การสร้างบรรจุกฎภัณฑ์ให้เป็น พนักงานขายเงียบ (the silent salesman) ที่ทำหน้าที่โฆษณา ประชาสัมพันธ์ แทนคน ณ บริเวณจุดซื้อ(point of purchase) นั้นเอง

design-prt1330.(18 กรกฎาคม 2551).การออกแบบกราฟฟิกสำหรับบรรจุกฎภัณฑ์. สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2553,จาก <http://design-prt1330.exteen.com/20080718/entry-5>

2.3 การออกแบบบรรจุกฎภัณฑ์

2.3.1 ความหมายของบรรจุกฎภัณฑ์

การออกแบบบรรจุกฎภัณฑ์ (packaging design) หมายถึง การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของบรรจุกฎภัณฑ์ให้สัมพันธ์กับหน้าที่ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ เพื่อการคุ้มครองป้องกันไม่ให้เกิดเสียหายและเพิ่มคุณค่าด้านจิตวิทยาต่อผู้บริโภค โดยอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการสร้างสรรค์

บริสตันและนีลล์(Briston And Neill,1972:1) ได้ให้ความหมายของบรรจุกฎภัณฑ์ไว้ 2 ประการกว้างๆ คือ

1. การบรรจุกฎภัณฑ์ คือ ศิลปะวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการเตรียมสินค้าเพื่อการขนส่งและการขาย
2. การบรรจุกฎภัณฑ์ คือวิธีการส่งมอบผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยสมบูรณ์และมีราคาที่เหมาะสม

บรรจุภัณฑ์ คือ สิ่งห่อหุ้มหรือบรรจุผลิตภัณฑ์รวมทั้งภาชนะที่ใช้ในการขนส่งผลิตภัณฑ์จากแหล่งผู้ผลิตไปยังแหล่งบริโภคหรือแหล่งใช้ประโยชน์ เพื่อวัตถุประสงค์เบื้องต้นในการป้องกันและรักษาผลิตภัณฑ์ให้คงสภาพ ตลอดจนคุณภาพใกล้เคียงกัน เมื่อแรกผลิตให้มากที่สุดนอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่า หีบห่อหรือบรรจุภัณฑ์เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการผลิตและหีบห่ออาจสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการตลาด วัตถุประสงค์ทางการเก็บรักษา เป็นต้น (ดาร์ณี พานทอง ,2524:29)

บรรจุภัณฑ์ คือการนำเอาวัสดุ เช่น กระดาษ พลาสติก แก้ว โลหะ ไม้ ประกอบเป็นภาชนะห่อหุ้มสินค้า เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยที่มีความแข็งแรง สวยงาม ได้สัดส่วนที่ถูกต้องสร้างภาพพจน์ที่ดี มีภาษาในการติดต่อสื่อสาร และทำให้เกิดความพึงพอใจ จากผู้ซื้อสินค้า (จรรยา โกสีย์ ไกรนิรมล ,2528:109)

การบรรจุภัณฑ์ หมายถึง การออกแบบสร้างสรรค์ภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อให้กับผลิตภัณฑ์

การบรรจุภัณฑ์ หมายถึง การนำวัสดุ เช่น กระดาษ แก้ว โลหะ มาประกอบเป็นภาชนะห่อหุ้มสินค้า เพื่อประโยชน์ด้านความแข็งแรง สวยงาม สร้างความพึงพอใจจากผู้ซื้อสินค้านั้น

บรรจุภัณฑ์ หมายถึง สิ่งห่อหุ้ม หรือบรรจุผลิตภัณฑ์ รวมถึงภาชนะที่ใช้เพื่อการขนส่งผลิตภัณฑ์จากแหล่งผู้ผลิต ไปยังแหล่งผู้บริโภค เพื่อประโยชน์ในการป้องกัน รักษาผลิตภัณฑ์ไม่ให้ชำรุดเสียหาย

2.3.2 ประวัติและความเป็นมาของการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ความเป็นมาของบรรจุภัณฑ์ได้จากการสังเกตธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรอบตัว แรงแบบดาลใจของมนุษย์ที่มีต่อบรรจุภัณฑ์เริ่มแรก จากการสังเกตธรรมชาติ ได้แก่ รูปทรงของไข่ รูปทรงโค้งของเปลือกไข่ทำหน้าที่คอยปกป้องแรงกระแทกของไข่ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อเนื้อไข่ภายใน ลักษณะที่รีของเปลือกไข่ทำให้ไข่กลิ้งได้ไม่สะดวก พื้นผิวของเปลือกไข่มีรูพรุนทำให้มีอากาศภายในอย่างเหมาะสม รูปโค้งของเปลือกไข่ทำให้ความอบอุ่นจากการกักเก็บไปอย่างทั่วถึง เนื้อไข่ขาวภายในมีความเหนียวทำหน้าที่ปกป้องไข่แดงซึ่งปรากฏในธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ ผักถั่วลิสงเตาที่นับว่าเป็นบรรจุภัณฑ์ที่สมบูรณ์แบบ เม็ดถั่วภายในเรียงตัวเป็นแถวตัวผักมีลักษณะเปรียบเหมือนเคลือบฟิล์ม 2 ชั้น โดยมีชั้นนอกที่แข็งและชั้นในที่อ่อนนุ่ม ภายในผักถั่วมีการปรับสภาพอากาศที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเมล็ดถั่วในการดำรงชีวิตของมนุษย์มีความจำเป็นที่ต้องบริโภคอาหาร ทำให้มนุษย์เรียนรู้การแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริโภค โดยการ

ดัดแปลงสิ่งของที่ถูกรอบตัวด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การใช้ใบไม้ เปลือกไม้ เปลือกหอย กระจอกไม้ กระจาเสื่อ มาผูกมัด เพื่อประกอบการรับประทานอาหาร และพัฒนาตกแต่ง ประดิษฐ์ เปลี่ยนแปลง ให้เหมาะสมกับการใช้สอยมากขึ้นรวมถึงการอำนวยความสะดวกในการเก็บรักษา และเคลื่อนย้ายอาหาร ได้แก่ การนำเอาส่วนต่างๆของพืชหรือสัตว์ มาขัดสาน เย็บ มัด ท่อหุ้ม เป็น กระจาด ชะลอม สิ่งทอหุ้ม ซึ่งถือเป็นบรรพบุรุษที่ในยุคแรกๆ

บรรพบุรุษยุคแรกเกี่ยวข้องกับมนุษย์โครมันยอง (cromangnon) ที่รู้จักการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเป็นพวกแรก ซึ่งมีอายุประมาณ 10,000-20,000 ปีก่อนคริสตกาล เมื่อมีการผลิตก็ สืบเนื่องต่อการแลกเปลี่ยนและค้าขายผลผลิต อันส่งผลต่อการคิดค้นบรรพบุรุษเพื่อใช้สอย จากหลักฐานที่ปรากฏในสมัยประวัติศาสตร์ พบว่าเรื่องราวของภาพเขียนภายในพีระมิดในสมัย อียิปต์โบราณ มีภาพเขียนแสดงเรื่องราวการใช้ใบปาล์มห่อมัดไก่สด เพื่อป้องกันการเน่าเสียปรากฏ อยู่ด้วย ได้มีการค้นพบหลักฐานหลายอย่างในสมัยกรีกและโรมัน จากซากเรือที่จมในทะเลเมดิเตอ เรเนียน อันเป็นเส้นทางค้าขายสินค้าในยุคนั้น พบสิ่งของต่างๆที่คาดว่าเป็นบรรพบุรุษ ได้แก่ ถัง ไม้ ถังไม้ ภาชนะเครื่องแก้ว เป็นต้น

การแบ่งยุคสมัยของบรรพบุรุษ จากการใช้วัสดุทำบรรพบุรุษ จำแนกออก ได้ดังนี้

ยุคโบราณมนุษย์ยุคแรกใช้บรรพบุรุษที่ได้จากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบไม้ เปลือกหอย หนัสดั้ว เปลือกผลไม้ ไม้ที่กลวง ในอดีตมนุษย์ยังไม่รู้จักการเพาะปลูก จึงต้องออกหาอาหารในป่า จึงได้คิด หาสิ่งรอบตัวมาช่วยในการขนของเพื่อให้ได้ของคราวละมาก ๆการใช้วัสดุบรรพบุรุษที่ได้จากพืชใน ท้องถิ่นประมาณ 5,000 ปี ก่อนพุทธกาล นำวัสดุจากพืชและสัตว์ มาทำ ตะกร้า ถุง กระจอกบ มนุษย์เริ่มประยุกต์สิ่งรอบตัวเดิมให้สะดวกต่อการใช้งานและ มีการใช้ดินเผา เพื่อทำภาชนะบรรพ บุรุษ เพื่อความทนทานมากขึ้น ปรากฏหลักฐานการใช้เครื่องปั้นดินเผาในประเทศกรีซประมาณ 2,000 ปี ก่อนพุทธกาล เริ่มใช้บรรพบุรุษแก้ว ในอารยธรรมแถบดินแดนเมโสโปเตเมียค้นพบเม็ด แก้วแต่ใช้ทำเป็นเครื่องประดับ ประมาณ 500 ปี ก่อนคริสตกาล เริ่มผลิตแก้วด้วยการเป่าแก้ว ประมาณ 600 ปี ก่อนคริสตกาล เริ่มมีการผลิตกระดาษ ครั้งแรก ในดินแดนอียิปต์โบราณ และ ประเทศจีนโบราณ

ยุคเริ่มแรก

ค.ศ. 1702 เริ่มมีการผลิตบรรพบุรุษกระดาษขึ้นใช้

ค.ศ. 1809 ใช้บรรจุภัณฑ์กระป๋อง สนองการค้นพบวิธีการถนอมอาหารด้วยความร้อน

ค.ศ. 1871 มีการจดสิทธิบัตรในการผลิตกล่องกระดาษลูกฟูก

ค.ศ. 1892 นายวิลเลียม เพ็นเทอร์ ชาวสหรัฐอเมริกา คิดค้นฝาจับใช้กับขวดแก้วสำเร็จ

ค.ศ. 1894 มีการใช้กล่องกระดาษลูกฟูก เป็นบรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่งทางรถไฟ

ค.ศ. 1898 ใช้บรรจุภัณฑ์ระบบสุญญากาศ สำหรับยาสูบ ในประเทศอังกฤษ

ยุคปัจจุบัน ค.ศ.1960 ผลิตถุงพลาสติกที่สามารถต้มในน้ำร้อนได้ ค.ศ. 1963 เริ่มผลิตกระป๋องอะลูมิเนียม สำหรับเครื่องดื่มและกระป๋องสเปรย์

ยุคคลาสสิก (ระหว่างช่วง ค.ศ.1960 – 1989) เริ่มมีการแบ่งบรรจุสินค้า มีการปกป้องห่อและสรรพคุณบนบรรจุภัณฑ์ พัฒนาระบบบรรจุ ใช้เป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับบุหรี่ และขนมปังกรอบ เกิดหลอดบีบ (collapsible tube) ใช้เป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับยาสีฟัน เริ่มมีการขึ้นรูปของกระดาษ โดยเริ่มแรกมีลักษณะเป็นกล่อง

ยุคนูนโว (ระหว่างช่วง ค.ศ. 1900 – 1919)ใช้ศิลปะอาร์ตนูโว ซึ่งมีลักษณะวิจิตรบรรจงนิยมใช้เส้นโค้งเลียนแบบธรรมชาติ เกิดบรรจุภัณฑ์ชนิดใหม่คือ อลูมิเนียม ฟอยล์ (aluminium foil) และเซลโลเฟรน ฟิล์ม (cellophane film)

ยุคเดคโค (ระหว่างช่วง ค.ศ. 1920 – 1929) ฟิล์มบางใส นิยมใช้ในห่อขนมหรือหุ้มรอบซองและกล่อง ใช้อลูมิเนียมทำหลอดยาสีฟัน ออกแบบกล่องกระดาษแข็งเคลือบไขสำหรับสินค้าที่ต้องการเก็บไว้ได้นาน ใช้ถ้วยกระดาษบรรจุไอศกรีม นม

ยุคเทคโนโลยีและนักออกแบบสร้างสรรค์ (ระหว่างช่วง ค.ศ. 1960–1989) นิยมบรรจุภัณฑ์ขวดพลาสติก กล่องกระดาษเคลือบไข กระป๋องโลหะนำมา

บรรจุเครื่องดื่ม มีการใช้อลูมิเนียมฟอยล์ แพร่หลายยิ่งขึ้น เริ่มมีการใช้ฝาขวดที่เป็นอลูมิเนียม และฝาขวดชนิดฝาเกลียว ขวดพลาสติก เพทบรรจุภัณฑ์สำหรับเครื่องดื่มน้ำอัดลม บรรจุภัณฑ์

พลาสติกระบบบรรจุภัณฑ์สูญญากาศ ค.ศ. 1981 เริ่มมีการนำกล่องกระดาษประกบกับฟิล์มพลาสติก เพื่อทำบรรจุภัณฑ์นมและเครื่องดื่ม

ยุคปัจจุบัน (ระหว่างช่วง ค.ศ.1990–1999) ให้ความสำคัญกับบรรจุภัณฑ์ปลอดเชื้อ คำนึงความปลอดภัยของผู้บริโภค นิยมใช้บรรจุภัณฑ์น้ำหนักเบา แบ่งการบรรจุออกเป็นหน่วยย่อย คำนึงถึงความสะดวกสบาย ความสวยงามมากขึ้น อีกทั้งยังคำนึงถึงต้นทุนบรรจุภัณฑ์และการนำบรรจุภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่ใช้หลัก 3 R (Recycle - Reuse - Reduce) เน้นสุขภาพของผู้บริโภค รูปแบบดึงดูดความสนใจ ใช้กราฟิกและรูปร่างแปลกใหม่ สิ่งแวดล้อม เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จุดเด่นของบรรจุภัณฑ์ปี ค.ศ. 2003 บรรจุภัณฑ์ที่มีรูปทรง สี สันแปลกใหม่ เล่นลวดลายและกราฟิก พกพาง่าย สะดวกต่อการใช้งาน ขนาดเล็กลงมีการใช้วัสดุร่วม บรรจุภัณฑ์สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีหลากหลายเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค จากอดีตถึงปัจจุบัน พัฒนาการของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก จากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม และกำลังก้าวสู่สังคมวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์รูปแบบและการใช้วัสดุแปลกใหม่ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ แนวคิดเดิมในการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อความจำเป็นในการดำรงชีวิต เปลี่ยนแปลงเป็นการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อการค้า การขนส่ง การป้องกันตัวสินค้า มีระบบการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการพัฒนาวัสดุและเทคโนโลยีในการผลิตบรรจุภัณฑ์ ถ้าหากจะสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ แบ่งออกเป็นความก้าวหน้าของกรรมวิธีการผลิตกระดาษและ ศิลปะการพิมพ์

การพัฒนาบรรจุภัณฑ์อย่างเป็นระบบ มีมานานกว่าสองศตวรรษแล้ว โดยเริ่มต้นจากการที่ผู้ผลิตสินค้าต้องการ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ถึงแม้ว่าการทำงานของบรรจุภัณฑ์นั้น จะมีไว้เพียงเพื่อบรรจุ และเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันได้มีการพัฒนา และเพิ่มความหลากหลายมากขึ้นกว่าที่เคยมีมา ความก้าวหน้า ของเครือข่ายการคมนาคมขนส่งในโลกทุกวันนี้ รวมไปถึงความซับซ้อน ของการค้าปลีก สมัยใหม่ ทำให้การบรรจุภัณฑ์มีความสำคัญมากที่สุด ในการเก็บรักษาและป้องกัน ไม่ให้ผลิตภัณฑ์เกิดความเสียหาย ระหว่างการขนส่งจากโรงงานผลิต ไปยังร้านค้าปลีกหรือผู้บริโภคนอกจากนี้บรรจุภัณฑ์ ยังถูกใช้ให้เป็น สื่อโฆษณา ที่สามารถเคลื่อนที่ได้ ป้องกันไม่ให้ผลิตภัณฑ์มีรอยขีดข่วน แสดงรายละเอียด การใช้ หรือแม้แต่เป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์เอง

ต้นกำเนิดของการบรรจุภัณฑ์ จากวันนี้นี้ย้อนกลับไปในอดีต ช่วงปลายศตวรรษที่สิบแปดใน ยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในอุตสาหกรรมการผลิต ขณะที่ก่อนหน้านั้น กระบวนการผลิตส่วนใหญ่ที่เป็นงานหนัก ต้องอาศัยแรงงานของกรรมกร และ ผลผลิตที่ได้ ก็มีจำนวนน้อย เครื่องจักรที่สามารถผลิตสินค้าจำนวนมาก จึงได้ถูกนำไปใช้ เพื่อเพิ่ม จำนวนการผลิตของผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกัน ไม่เพียงแต่ผลิตสินค้า อย่างเดียวเท่านั้นยังรวมไป ถึงการผลิตบรรจุภัณฑ์ด้วย

ในช่วงแรกอาหารจะนำไปบรรจุ ในภาชนะโลหะที่ปิดผนึกและถูกหั่นก่อนนำมาใช้ คือกระป๋องบรรจุ อาหารที่ทำจากตีบุกหรือกล่องกระดาษแข็ง ได้มีการนำไปใช้กันอย่างกว้างขวางเพราะมีน้ำหนักเบา และสามารถพิมพ์ข้อมูลหรือภาพที่ลงบนกระดาษ บนแผ่นกระดาษได้ง่ายและเป็นการประหยัด พื้นที่อีกด้วย กล่องโลหะก็ได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวาง เช่น เดียวกันในเวลานั้น เพราะเป็น อีกทางเลือกหนึ่งที่ดีกว่าการใช้กล่องกระดาษแข็ง โดยเฉพาะสินค้าที่บูดเน่าได้ เช่น ขนมอบังกรอบ หรือ ขนมหวาน ส่งผลให้ระดับความต้องการที่จะเก็บรักษาสินค้าเพิ่มจำนวนมากขึ้น

ปัจจุบันนี้เทคนิค ในการผลิตได้ก้าวไกล ทำให้บรรจุภัณฑ์โลหะเหล่านี้ มีรูปแบบหรือรูปทรง ต่างๆได้ตามต้องการ ด้วยการนำเทคนิคคอมพิวเตอร์มาช่วยในการผลิต รวมถึงพลาสติกที่ได้ รับ การพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จนสามารถนำมาใช้สอยในทุกวันนี้ เทคนิคการพิมพ์ที่เจริญก้าวหน้ามาตั้งแต่ ต้นศตวรรษที่ 19 ต้องการพัฒนาในเรื่องเทคนิคการพิมพ์บรรจุภัณฑ์ที่มีความรวดเร็ว ตรา ผลิตภัณฑ์หรือยี่ห้อที่ติดอยู่บนภาชนะบรรจุภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นวัสดุ ประเภท ขวดแก้ว หม้อดินเผา กล่อง กระป๋องโลหะ กล่องกระดาษแข็ง หรือกระดาษห่อ ธรรมดาๆ ต้องมีฉลากที่จะบอกยี่ห้อของ ผลิตภัณฑ์นั้น ส่งผลในเรื่องของการเพิ่มคุณค่ามูลค่าและความสนใจให้กับสินค้าทั่วไป

การพิมพ์รูปภาพและข้อมูลบนบรรจุภัณฑ์ มีความสำคัญต่อการรับรู้ตราสัญลักษณ์ ยี่ห้อ และรายละเอียดของสินค้าให้เหมาะสมพอดี การพัฒนาของการพิมพ์สีทำให้ผู้ออกแบบ ได้ สร้างสรรค์รูปแบบสำหรับผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

ปัจจุบันเครื่องหมายการค้าหรือตราของผลิตภัณฑ์ ได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญเท่ากับตัวของ ผลิตภัณฑ์ และเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกซื้อของผู้บริโภค รูปแบบที่ประสบความสำเร็จที่มีอยู่ มากมาย มิติใหม่ของการบรรจุภัณฑ์ คือการนำหลักการทางศิลปะและการออกแบบมาพัฒนากราฟิก บรรจุภัณฑ์ให้ได้รูปแบบมาตรฐาน ให้เป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบัน พร้อมไปกับความใหญ่โตและ ความสลับซับซ้อนของระบบธุรกิจอุตสาหกรรม สื่อโฆษณา การแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาด

2.3.3 ความสำคัญของบรรจุภัณฑ์

1. ระบบขนส่งจำเป็นต้องพึ่งบรรจุภัณฑ์

ในการขนส่งสินค้าทั่วไป บรรจุภัณฑ์ที่มีความจำเป็นอย่างมากในการที่จะช่วยกันรักษาสินค้าให้คงอยู่สภาพเดิมที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีประโยชน์อย่างยิ่งในการที่จะช่วยขนส่งสินค้าได้โดยสะดวก เช่นสินค้าที่เป็นกระป๋อง เมื่อนำลงในกล่องกระดาษ จะทำให้สามารถทำการขนถ่ายได้เป็นจำนวนมากขึ้น พร้อมทั้งลดปริมาณพื้นที่ในการเก็บคงคลัง ก่อให้เกิดความสะดวกในการเรียงซ้อน ซึ่งผู้ประกอบการค้าโดยทั่วไปค้นพบว่า การเพิ่มต้นทุนของบรรจุภัณฑ์ จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ยังผลให้ต้นทุนรวมของสินค้ามีมูลค่าถูกลง และผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าได้ด้วยราคาที่ถูกลง

2. บรรจุภัณฑ์ป้องกันการเน่าเสีย

การที่จะเก็บรักษาให้นานตามต้องการ และป้องกันมิให้เน่าเสียขึ้นก่อนที่จะบริโภคสิ่งจำเป็นต้องทำ คือต้องทำลายหรือควบคุมตัวจุลินทรีย์ แบคทีเรีย ยีสต์ และราอันเป็นตัวการที่ทำให้อาหารเน่าเสียด้วยวิธีการถนอมอาหารแบบต่างๆ แล้วแต่ลักษณะและประเภทของอาหารนั้น องค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือการเลือกรูปแบบต่างๆ ของบรรจุภัณฑ์ ที่ใช้ อาหารบางอย่างต้องการบรรจุภัณฑ์ที่ป้องกันออกซิเจนและความชื้น ซึ่งจะก่อให้เกิดราและแบคทีเรีย ส่วนอาหารบางอย่างก็ต้องการบรรจุภัณฑ์ที่ปิดผนึกแน่น เพื่อป้องกันอาหารสูญเสียความชื้น และน้ำหนักลดลง

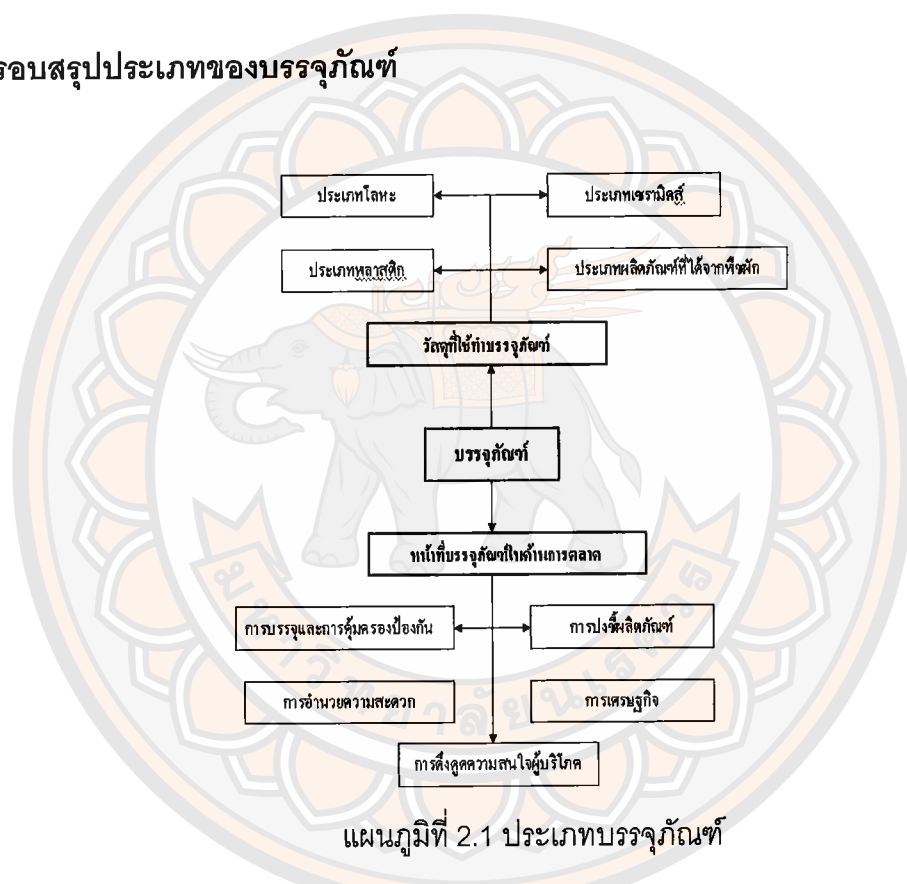
3. ป้องกันความเสียหายทางกายภาพ

บรรจุภัณฑ์ต้องสามารถป้องกันความเสียหายทางกายภาพรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ถูกนำไปถึงมือผู้บริโภค ในสภาพเดียวกันกับตอนที่ออกจากโรงงานผู้ผลิต โดยไม่มีการแตกหัก ไม่มีรอยร้าว ไม่มีรอยขีดข่วน ไม่มีรอยชำรุด หรือความเสียหายอื่นๆ

4. เป็นสื่อโฆษณา

บรรจุภัณฑ์เป็นช่องทางที่จะสื่อข่าวสารให้แก่ผู้ซื้อได้ บรรจุภัณฑ์ช่วยบ่งชี้ผลิตภัณฑ์ที่บรรจุภายในด้วยลักษณะรูปร่าง สี รูป เครื่องหมายการค้า ตรา โลโก้ ฉลากบรรจุภัณฑ์ จะต้องมีความละเอียด ของปริมาณการบรรจุ วัน เดือน ปีที่หมดอายุ ส่วนประกอบสำคัญค่าเตือนและวิธีการใช้รายละเอียดบนฉลากนี้มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคควบคุมอยู่

กรอบสรุปประเภทของบรรจุภัณฑ์

Doungthai/Lesson8.(10 ตุลาคม 2550).บรรจุภัณฑ์.สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2554,จาก <http://www.kvc.ac.th/doungthai/Lesson8.html>

2.3.4 บทบาทหน้าที่ของบรรจุภัณฑ์

ในสมัยก่อนนั้น การใช้บรรจุภัณฑ์ก็เพื่อเก็บรักษาสินค้าให้คงสภาพ (Protection) ในระยะเวลาหนึ่งหรือจนกว่าจะนำไปใช้ แต่เมื่อมีการแข่งขันทางการค้ามากขึ้น บรรจุภัณฑ์จึงมีบทบาทในด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) เริ่มเน้นเรื่องความสวยงาม สะดุดตา ตลอดจนความสะดวกในการนำไปใช้ บรรจุภัณฑ์ในปัจจุบันมีหน้าที่

1. ทำหน้าที่รองรับ (Contain) บรรจุภัณฑ์จะทำหน้าที่รองรับสินค้าให้รวมกันอยู่เป็นกลุ่มน้อยหรือตามรูปร่างของภาชนะนั้น ๆ

2. ป้องกัน (Protect) บรรจุภัณฑ์จะทำหน้าที่ป้องกันคุ้มครองสินค้าที่บรรจุอยู่ภายในไม่ให้ยุบสลาย เสียรูปหรือเสียหายอันเกิดจากสภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยสภาพดินฟ้าอากาศ ระยะเวลาในการเก็บรักษา สภาพการขนส่ง กล่าวคือให้คงสภาพลักษณะของสินค้าให้เหมือนเมื่อผลิตออกจากโรงงานให้มากที่สุด

3. ทำหน้าที่รักษา (Preserve) คุณภาพสินค้าให้คงเดิมตั้งแต่ผู้ผลิตจนถึงผู้บริโภคคนสุดท้าย

4. บ่งชี้ (Identify) หรือแจ้งข้อมูล (Inform) รายละเอียดต่าง ๆ ของสินค้าเกี่ยวกับชนิด คุณภาพและแหล่งที่มาหรือจุดหมายปลายทาง โดยหีบห่อต้องแสดงข้อมูลอย่างชัดเจนให้ผู้บริโภคทราบว่าสินค้าที่อยู่ภายในคืออะไร ผลิตจากที่ไหน มีปริมาณเท่าใด ส่วนประกอบ วันเวลาที่ผลิต วันเวลาที่หมดอายุ การระบุข้อความสำคัญ ๆ ตามกฎหมาย โดยเฉพาะสินค้าประเภทอาหารและยา ชื่อการค้า (Trade Name) เครื่องหมายการค้า (Trade Mark)

5. ดึงดูดความสนใจ (Consumer Appeal) และช่วยชักจูงในการซื้อสินค้า เนื่องจากสินค้าชนิดใหม่มีเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา การแข่งขันทางด้านตลาดก็เพิ่มมากขึ้นทุกวัน ผู้ซื้อสินค้าย่อมไม่อาจติดตามการเคลื่อนไหวทางด้านตลาดได้ทัน หีบห่อจึงต้องทำหน้าที่แนะนำผลิตภัณฑ์ที่ถูกบรรจุอยู่ให้กับผู้ซื้อด้วย ต้องดึงความสนใจของผู้ซื้อที่ไม่เคยใช้ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ให้สนใจในการใช้ และหลังจากใช้แล้วเกิดความพอใจที่จะซื้อใช้อีก หีบห่อจะทำหน้าที่ขายและโฆษณาสินค้าควบคู่กันไปในตัวด้วย เสมือนหนึ่งเป็นพนักงานขายเงียบ (Silent Salesman) ดังนั้นการที่บรรจุภัณฑ์จะสามารถดึงดูดความสนใจ และชักจูงใจให้เกิดการซื้อได้จึงเป็นผลจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น ขนาด รูปร่าง สี รูปทรง วัสดุ ข้อความรายละเอียด ตัวอักษร ฯลฯ

6. ช่วยเพิ่มผลกำไร หีบห่อจะทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ไม่ได้ ถ้าหากหีบห่อไม่สามารถช่วยเพิ่มผลกำไรให้กับผลิตภัณฑ์ที่บรรจุอยู่ หีบห่อสามารถช่วยส่งเสริมยุทธวิธีการตลาด โดยการเปิดตลาดใหม่หรือการเพิ่มยอดขายให้กับสินค้าแต่ละชนิด เนื่องจากในตลาดมีสินค้าและคู่แข่งเพิ่มขึ้นตลอดเวลา หากบรรจุภัณฑ์ของสินค้าใดได้รับการออกแบบเป็นอย่างดี จะสามารถดึงดูดตา ดึงดูดใจผู้บริโภคและก่อให้เกิดการซื้อในที่สุด รวมทั้งการลดต้นทุนการผลิต

7. สร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้แก่ผลิตภัณฑ์ สร้างความเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค

8. การส่งเสริมการขาย (Promotion) เพื่อยืดพื้นที่แสดงจุดเด่น ไซร์ตัวเองได้อย่างสะดุดตา สามารถระบุแจ้งเงื่อนไข แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการเสนอผลประโยชน์เพิ่มเติมเพื่อจูงใจผู้บริโภค เมื่อต้องการจัดรายการเพื่อเสริมพลังการแข่งขัน ก็สามารถเปลี่ยนแปลงและจัดทำได้สะดวก ควบคุมได้และประหยัด

9. การแสดงตัว (Presentation) คือ การสื่อความหมาย บุคลิก ภาพพจน์ การออกแบบและสีสันทันแห่งคุณภาพ ความคุ้มค่าต่อผู้บริโภค / ผู้ใช้ / ผู้ซื้อ ให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ชัดเจน สร้างความมั่นใจ เห็นแล้วอดซื้อไม่ได้

10. การจัดจำหน่ายและการกระจาย (Distribution) เหมาะสมต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ขยายเครือข่ายการกระจาย ส่งต่อ การตั้งไซร์ การกระจาย การส่งเสริมจูงใจในตัว ทนต่อการขนย้าย ขนส่ง และการคลังสินค้า ด้วยต้นทุนสมเหตุสมผล ไม่เกิดรอยขีดข่วน / ชำรุด ตั้งแต่จุดผลิตและบรรจุ จนถึงมือผู้ซื้อ / ผู้ใช้ / ผู้บริโภค ทนทานต่อการเก็บไว้นานได้

นางสาวโชติมา. (8 กุมภาพันธ์ 2551).บทบาทหน้าที่ของบรรจุภัณฑ์.สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2554, <http://cid29e56df8685e8225.spaces.live.com/blog/cns!29E56DF8685E8225!126.entry>

2.3.5 ประเภทของบรรจุภัณฑ์

ประเภทของบรรจุภัณฑ์สามารถแบ่งได้หลายวิธีตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้

3.5.1 แบ่งตามวิธีการบรรจุและวิธีการขนถ่าย

3.5.2 แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการใช้

3.5.3 แบ่งตามความคงรูป

3.5.4 แบ่งตามวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่ใช้

3.5.1 ประเภทบรรจุภัณฑ์แบ่งตามวิธีบรรจุและวิธีการขนถ่าย สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท

1.1 บรรจุภัณฑ์เฉพาะหน่วย (Individual Package) คือ บรรจุภัณฑ์ที่สัมผัสอยู่กับผลิตภัณฑ์ชิ้นแรก เป็นสิ่งที่บรรจุผลิตภัณฑ์เอาไว้เฉพาะหน่วย โดยมีวัตถุประสงค์ขั้นแรกคือ เพิ่มคุณค่าในเชิงพาณิชย์ (To Increase Commercial Value) เช่น การกำหนดให้มีลักษณะพิเศษเฉพาะหรือทำให้มีรูปร่างที่เหมาะสมแก่การจับถือ และอำนวยความสะดวกต่อการใช้ผลิตภัณฑ์ภายใน พร้อมทั้งทำหน้าที่ให้ความปกป้องแก่ผลิตภัณฑ์โดยตรงอีกด้วย

1.2. บรรจุภัณฑ์ชั้นใน (Inner Package) คือ บรรจุภัณฑ์ที่อยู่ถัดออกมาเป็นชั้นที่สอง มีหน้าที่รวบรวมบรรจุภัณฑ์ชั้นแรกเข้าไว้ด้วยกันเป็นชุด ในการจำหน่ายรวมตั้งแต่ 2 – 24 ชั้นขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ชั้นแรก คือ การป้องกันรักษาผลิตภัณฑ์จากน้ำ ความชื้น ความร้อน แสง แรงกระทบกระเทือน และลดความเสียหายแก่การขยายปลิกย่อย เป็นต้น ตัวอย่างของบรรจุภัณฑ์ประเภทนี้ ได้แก่ กล่องกระดาษแข็งที่บรรจุเครื่องดื่มจำนวน ๘ 1 โหล , สบู่ 1 โหล เป็นต้น

1.3. บรรจุภัณฑ์ชั้นนอกสุด (Out Package) คือ บรรจุภัณฑ์ที่เป็นหน่วยรวมขนาดใหญ่ที่ใช้ในการขนส่ง โดยปกติแล้วผู้ซื้อจะไม่ได้เห็นบรรจุภัณฑ์ประเภทนี้มากนัก เนื่องจากทำหน้าที่ป้องกันผลิตภัณฑ์ในระหว่างการขนส่งเท่านั้น ลักษณะของบรรจุภัณฑ์ประเภทนี้ ได้แก่ หีบ ไม้ ลัง กล่องกระดาษขนาดใหญ่ที่บรรจุสินค้าไว้ภายใน ภายนอกจะบอกเพียงข้อมูลที่จำเป็นต่อการขนส่งเท่านั้น เช่น รหัสสินค้า (Code) เลขที่ (Number) ตราสินค้า สถานที่ส่ง เป็นต้น

3.5.2 การแบ่งประเภทบรรจุภัณฑ์ตามวัตถุประสงค์ของการใช้

บรรจุภัณฑ์เพื่อการขายปลีก (Consumer Package) เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ผู้บริโภคซื้อไปใช้ไป อาจมีชั้นเดียวหรือหลายชั้นก็ได้ ซึ่งอาจเป็น Primary Package หรือ Secondary Package ก็ได้

บรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่ง (Shopping หรือ Transportation Package) เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ใช้รองรับหรือห่อหุ้มบรรจุภัณฑ์ชั้นทุติยภูมิ ทำหน้าที่รวบรวมเอาบรรจุภัณฑ์ขายปลีกเข้าด้วยกัน ให้เป็นหน่วยใหญ่ เพื่อความปลอดภัยและความสะดวกในการเก็บรักษา และการขนส่ง เช่น กล่องกระดาษลูกฟูกที่ใช้บรรจุยาสีฟัน กล่องละ 3 โหล

3.5.3 การแบ่งบรรจุภัณฑ์ตามความคงรูป

3.1. บรรจุภัณฑ์ประเภทรูปทรงแข็งตัว (Rigid Forms) ได้แก่ เครื่องแก้ว (Glass Ware) เซรามิกส์ (Ceramic) พลาสติกจำพวก Thermosetting ขวดพลาสติก ส่วนมากเป็นพลาสติกฉีด เครื่องปั้นดินเผา ไม้ และโลหะ มีคุณสมบัติแข็งแรงทนทานเอื้ออำนวยต่อการใช้งาน และป้องกันผลิตภัณฑ์จากสภาพแวดล้อมภายนอกได้ดี

3.2. บรรจุภัณฑ์ประเภทรูปทรงกึ่งแข็งตัว (Semirigid Forms) ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากพลาสติกอ่อน กระดาษแข็งและอลูมิเนียมบาง คุณสมบัติทั้งด้านราคา น้ำหนักและการป้องกันผลิตภัณฑ์จะอยู่ในระดับปานกลาง

3.3. บรรจุภัณฑ์ประเภทรูปทรงยืดหยุ่น (Flexible Forms) ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุอ่อนตัว มีลักษณะเป็นแผ่นบาง ได้รับความนิยมนิยมสูงมากเนื่องจากมีราคาถูก (หากใช้ในปริมาณมากและระยะเวลานาน) น้ำหนักน้อย มีรูปแบบและโครงสร้างมากมาย

3.5.4 แบ่งตามวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่ใช้

การจัดแบ่งและเรียกชื่อบรรจุภัณฑ์ในทรรศนะของผู้ออกแบบ ผู้ผลิต หรือนักการตลาด จะแตกต่างกันออกไป บรรจุภัณฑ์แต่ละประเภทที่ตั้งอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์หลักใหญ่ (Objective Of Package) ที่คล้ายกันคือ เพื่อป้องกันผลิตภัณฑ์ (To Protect Products) เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ (To Distribute Products) เพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ (To Promote Products)

ประเภทของบรรจุภัณฑ์จำแนกตามวัสดุ

บรรจุภัณฑ์แยกตามวัสดุหลักๆที่ใช้ในการผลิตแยกได้ 6 ประเภท

- เยื่อและกระดาษ มีการใช้กันมากที่สุด และสามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ พิมพ์ตกแต่งสร้างความสวยงามได้ง่าย สะดวกต่อการขนส่ง เนื่องจากพับได้ ประหยัดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง
- พลาสติก มีน้ำหนักเบา ราคาไม่แพง ป้องกันการซึมผ่านของอากาศและก๊าซได้ในระดับหนึ่งในบางชนิดกันความร้อนได้ด้วย
- แก้ว เป็นบรรจุภัณฑ์ที่มีความเฉื่อยต่อการทำปฏิกิริยากับสารเคมีชีวภาพต่างๆ เมื่อเทียบกับวัสดุบรรจุภัณฑ์อื่นๆ และรักษาคุณภาพสินค้าได้ดีมาก ข้อดีของแก้วคือ มีความใส และทำเป็นสีต่างๆได้ สามารถทนต่อแรงกดได้สูงแต่เปราะแตกง่าย สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้หลายครั้ง
- โลหะ ในอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ วัสดุที่ใช้มี 2 ชนิด คือ
 - เหล็กเคลือบดีบุก เป็นบรรจุภัณฑ์ที่แข็งแรงป้องกันอันตรายจากสิ่งแวดล้อมและสภาวะอากาศสามารถใช้บรรจุอาหารได้ดี เนื่องจากสามารถปิดผนึกได้สนิทและฆ่าเชื้อได้ด้วยความร้อน
 - อะลูมิเนียม มักจะใช้ในรูปเปลวอะลูมิเนียมหรือกระป๋อง มีน้ำหนักเบา อีกทั้งมีความแข็งแรงทนต่อการซึมผ่านของอากาศ ก๊าซ แสง และกลิ่นรสได้ดี ในรูปของเปลวอะลูมิเนียมมักใช้เคลือบกับวัสดุอื่น

2.3.6 การออกแบบบรรจุภัณฑ์

ในบางครั้งลู่วางที่ดีที่สุดสำหรับเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบบรรจุภัณฑ์ อาจจะต้องนำเอาจำนวนที่ใช้จ่ายไปเข้ามากล่าวอ้าง เช่น ในปี ค.ศ. 1980 สหรัฐอเมริกา ใช้เงินมากกว่า 50 พันล้านเหรียญไปในการใช้จ่ายเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นการใช้จ่ายเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์มากกว่าการโฆษณา โดยมีเหตุผลว่าการบรรจุภัณฑ์เป็นแนวโน้มต่อไปในการที่จะเข้าถึงการบริการตนเอง (trend toward self service) ที่ต้องการให้บรรจุภัณฑ์ได้แสดงบทบาทหลัก 2 ประการไปพร้อมๆกันคือ ทั้งโฆษณาและการขาย (advertising and selling) ดังนั้น บรรจุภัณฑ์จึงเป็นสิ่งที่แสดงรวมไว้ซึ่งรูปร่างลักษณะของภาชนะบรรจุ (container) และการออกแบบสี สัน รูปร่าง ตราฉลาก ข้อความโฆษณาประชาสัมพันธ์ในการออกแบบ บรรจุภัณฑ์ใด ๆ ก็ตามควรที่จะ มีข้อพิจารณาตามปัจจัยหลัก 3 ประการอย่างกว้าง ๆ ต่อไปนี้คือ

1. ทำอย่างไรบรรจุภัณฑ์ จึงจะสื่อสารได้ทั้งวจนสัญลักษณ์และทัศนสัญลักษณ์ (how it communicates verbally and nonverbally) เช่น ออกแบบภาชนะบรรจุห่อขนมปัง ด้วยพลาสติกที่นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสดชื่นด้วยสีและการตกแต่งแล้วก็ยังสร้าง ความรู้สึกใหม่สดจากเตาอบให้เกิดแก่ผู้บริโภคได้อีกด้วย

2. บรรจุภัณฑ์ควรจะสร้างความพึงพอใจ เกียรติ และศักดิ์ศรีสำหรับผู้ซื้อ (the prestige desired) แม้ว่าผู้บริโภคจะซื้อผลิตภัณฑ์นั้นไปแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคซื้อไปนั้นควรต้องทำหน้าที่ยกต่อไปได้อีก เพราะการขายนั้นมิได้สิ้นสุดเพียงที่จุดซื้อ (point of purchase) เท่านั้น แต่บรรจุภัณฑ์ที่ดีต้องสร้างความต่อเนื่อง ในการนำมาใช้และการขายหลังจากที่ถูกซื้อไปแล้ว ไม่ว่าจะบรรจุภัณฑ์นั้นจะถูกนำไปวางอยู่ที่ใดก็ตาม หรือ จนกว่าผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์นั้นจะใช้หมดหรือถูกทำลายไป จึงถือว่าเป็นที่สิ้นสุด ยกตัวอย่างเช่น สินค้าประเภทบุหรี่ปุหรี่และ ของบุหรี่ปุหรี่จะต้องถูกนำออกมาใช้จนกว่าบุหรี่ปุหรี่จะหมดถึง 20 ครั้งด้วยกัน และการนำบุหรี่ปุหรี่มาสูบแต่ละครั้งก็มักอยู่ในสายตาของเพื่อน ผู้ร่วมงานหรือผู้ใกล้ชิดตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้เอง การออกแบบบรรจุภัณฑ์บุหรี่ปุหรี่จึงต้องออกแบบให้สามารถสร้างความพอใจ มั่นใจ และเกิดความรู้สึกว่าเหมาะสมกับศักดิ์ศรีของผู้ใช้ที่นำออกมา ถึงแม้ว่าบุหรี่ปุหรี่ จะถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่จำเป็น ต่อชีวิต (irrational product) ก็ตามแต่ถ้าได้รับการออกแบบที่ดีก็สามารถจะนำมาซึ่งการตัดสินใจซื้อด้วยเหตุผลเป็นส่วนตัว ตามอำเภอใจ และสามารถส่งเสริมการขายได้อีกด้วย

3. บรรจุภัณฑ์จะต้องแสดงความโดดเด่นออกมา (its stand out appeal) ให้ชัดเจนจากผลิตภัณฑ์อื่น ด้วยการใช้รูปร่าง สี หรือขนาด เพื่อบ่งชี้เอกลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์ สามารถ

จดจำได้ง่าย หรือกยิบขวยได้ไว้ในร้านค้า เป็นที่ติดตามตรึงใจเรียกหาใช้ได้อีก (ปุ่น คงเจริญเกียรติ และ สมพร คงเจริญเกียรติ, 2541, หน้า 15)

วัตถุประสงค์ของการออกแบบบรรจุภัณฑ์

วัตถุประสงค์ของการออกแบบ ส่วนใหญ่มี 2 ประการอย่างกว้างๆคือ

1. เพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ ให้สามารถเชื่อมอำนวยความสะดวกด้านหน้าที่ใช้สอยได้ดี มีความปลอดภัยจากการคุ้มครองผลิตภัณฑ์ ความประหยัด ความมีประสิทธิภาพ ในการผลิต การบรรจุ การขนส่ง การเก็บรักษา การวางจำหน่าย และการอุปโภค ซึ่งทั้งนี้การออกแบบต้องอาศัยความรู้ และประสบการณ์ด้านวิศวกรรมศาสตร์และวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยเป็นหลักใหญ่

2. เพื่อสร้างบรรจุภัณฑ์ให้สามารถสื่อสาร และสร้างผลกระทบทางจิตวิทยาต่อผู้บริโภค โดยใช้ความรู้ทางแขนงศิลปะเข้าเข้ามาสร้างคุณลักษณะของการบรรจุภัณฑ์ให้มีคุณสมบัติต่างๆ

- ความมีเอกลักษณ์พิเศษของผลิตภัณฑ์
- ความมีลักษณะพิเศษที่สามารถสร้างความทรงจำหรือทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์ และบริษัทผู้ผลิต
- ความมี ลักษณะพิเศษที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อุปโภคตลอดจนให้เข้าใจ ถึงความหมายและคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ ฯลฯ

การออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์

การออกแบบโครงสร้าง หมายถึง การกำหนดลักษณะรูปร่าง รูปทรง ขนาด ปริมาตร ส่วนปริมาตรอื่น ๆ ของวัสดุที่จะนำมาผลิต และประกอบเป็นภาชนะบรรจุ ให้เหมาะสม กับหน้าที่ใช้สอย ตลอดจนกรรมวิธีการผลิต การบรรจุ การเก็บรักษาและการขนส่ง

การออกแบบ และโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์นั้น ผู้ออกแบบจะมีบทบาทสร้างสรรคบรรจุภัณฑ์ประเภท individual package และ inner package ที่สัมผัสอยู่กับผลิตภัณฑ์ ชั้นแรกและชั้นที่ 2 เป็นส่วนใหญ่ แต่จะมีรูปร่างลักษณะอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์ (product) ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทใดเป็นตัวกำหนดขึ้นมา ซึ่งผู้ออกแบบจะต้องศึกษาข้อมูล ของผลิตภัณฑ์ที่จะต้องบรรจุ และออกแบบโครงสร้างเพื่อรองรับการบรรจุให้เหมาะสม โดยอาจจะกำหนด ให้มีลักษณะพิเศษเฉพาะ หรือทำให้มีรูปร่างที่เหมาะสม แก่การจับถือ หิ้ว และอำนวยความสะดวกต่อการนำเอาผลิตภัณฑ์ภายในออกมาใช้ พร้อมทั้งทำหน้าที่ป้องกันคุ้มครองผลิตภัณฑ์โดยตรงด้วย

ตัวอย่างเช่น กำหนด individual package ครีมเทียม สำหรับชงกาแฟบรรจุในของอลูมิเนียม ฟลอยด์แล้วบรรจุใน กล่องกระดาษแข็งแบบพับ (folding carton) รูปสี่เหลี่ยมอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะผลิตภัณฑ์เป็นแบบผง จึงต้องการวัสดุ สำหรับบรรจุที่สามารถกันความชื้นได้ดี การใช้แผ่น อลูมิเนียมฟลอยด์ บรรจุก็สามารถป้องกันความชื้นได้ดีสามารถพิมพ์ลวดลายหรือข้อความบนผิวได้ ดีกว่าถุงพลาสติก อีกรยัง เสริมสร้างภาพพจน์ความพอใจในผลิตภัณฑ์ให้เกิดแก่ผู้ใช้และเชื่อถือใน ผู้ผลิตต่อมา การบรรจุในกล่องกระดาษแข็งอีกชั้นหนึ่งก็เพราะว่าบรรจุภัณฑ์ชั้นแรก เป็นวัสดุประเภท อ่อนตัว (flexible) มีความอ่อนแอด้านการป้องกันผลิตภัณฑ์จากการกระทบกระแทกทะลุใน ระหว่างการขนย้าย ตลอดจนยากแก่การวางจำหน่ายหรือตั้งโชว์ จึงต้องอาศัยบรรจุภัณฑ์ชั้นที่ 2 เข้ามาช่วยเพื่อการทำหน้าที่ประการหลังดังกล่าว

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าเพียงแค่ขั้นตอนการกำหนด การเลือกวัสดุให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ นั้น ผู้ออกแบบจะต้องอาศัย ความรู้และข้อมูลตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาพิจารณา ตัดสินใจร่วม ใน กระบวนการ ออกแบบ เช่นราคาวัสดุ การผลิตเครื่องจักร การขนส่ง การตลาด การพิมพ์ ฯลฯ ที่ จะต้องพิจารณาว่ามี ความคุ้มค่า หรือเป็นไปได้ ในระบบการผลิต และจำหน่ายเพียงใด แล้วจึงจะ มากำหนด เป็นรูปร่างรูปทรง (shape & form) ของบรรจุภัณฑ์อีกครั้งหนึ่ง ว่าบรรจุภัณฑ์ควรจะ ออกมาในรูปลักษณะอย่างไร ซึ่งรูปทรงเลขาคณิต รูปทรงอิสระก็มีข้อดี-ข้อเสียในการบรรจุ การใช้ เนื้อที่ และมีความเหมาะสมกับชนิด ประเภทของผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกันไป วัสดุแต่ละชนิด ก็มี ข้อจำกัด และสามารถดัดแปลงประโยชน์ได้เพียงใด หรือใช้วัสดุมาประกอบ จึงจะเหมาะสมดีกว่า หรือลดต้นทุนในการผลิตที่ดีที่สุดสิ่งต่างๆ เหล่านี้คือสิ่งที่ผู้ออกแบบ จะต้องพิจารณาประกอบด้วย

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ในขั้นตอนของการออกแบบ โครงสร้างบรรจุภัณฑ์ นักออกแบบ มิใช่ว่าจะ สร้างสรรค์ ได้ตามอำเภอใจ แต่กลับต้องใช้ความรู้ และข้อมูลจากหลายด้าน มาประกอบกันจึงจะ ทำให้ผลงานออกแบบนั้นมีความสมบูรณ์ และสำเร็จออกมาได้ ในขั้นของการออกแบบโครงสร้างนี้ ผู้ออกแบบ จึงต้องเริ่มตั้งแต่การสร้างแบบ ด้วยการสเก็ต แนวความคิดของรูปร่างบรรจุภัณฑ์ และ สร้างภาพประกอบรายละเอียด ด้วยการเขียนแบบ (Mechanical drawing) แสดงรายละเอียด มาตรฐานที่กำหนดแน่นอน เพื่อแสดงให้เห็นผู้ผลิต ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจอ่านแบบได้ การใช้ทักษะทาง ศิลปะในการออกแบบก็คือเครื่องมือที่ผู้ออกแบบจะต้องกระทำขึ้นมาเพื่อการนำเสนอ ต่อเจ้าของ งาน หรือผู้ว่าจ้าง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องให้ช่วย พิจารณาปรับปรุงเพื่อให้ได้ผลงาน ที่จะสำเร็จ ออกมามีประสิทธิภาพในการใช้งานจริง

ส่วนการออกแบบโครงสร้าง ของบรรจุภัณฑ์ชั้นที่ 3 outer package นั้นส่วนใหญ่เป็นบรรจุภัณฑ์ ที่มีรูปแบบ ค่อนข้างแน่นอน และเป็นสากลอยู่แล้ว ตามมาตรฐานการผลิต ในระบบอุตสาหกรรม ที่สอดคล้องกับ ระบบการขนส่ง ที่เน้นการบรรจุ เพื่อขนส่งได้คราวละมาก ๆ เป็นการบรรจุภัณฑ์ขนาดใหญ่ หรือขนาดกลาง เช่น การขนส่งทางบก ทางเรือ ทางอากาศ เพื่อการส่งออก หรือภายในประเทศ การเก็บรักษาในคลังสินค้า ซึ่งจะต้องนำบรรจุเข้าตู้ container ขนาดใหญ่ที่มีมิติภายในแน่นอนดังนั้น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ประเภท outer package จึงไม่นิยมออกแบบ ให้มีรูปร่าง แปลกใหม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเน้นประโยชน์ใช้สอย ประหยัด สามารถปกป้องผลิตภัณฑ์ การการกระทบกระแทก การรับน้ำหนัก การวางซ้อน การต้านทาน แรงดันทะลุ หรือป้องกันการเปียกชื้นจากไอน้ำ สภาพอากาศและอื่น ๆ เป็นต้น การออกแบบรูปร่าง รูปทรงภายนอก จึงมีลักษณะไม่แตกต่างกันนัก แต่อาจมีการแตกต่างภายนอก ด้วยการ ออกแบบกราฟิก เพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผู้ผลิต และผลิตภัณฑ์กลวิธี ของการออกแบบสร้างบรรจุภัณฑ์ ประเภทนี้จึงเน้นการออกแบบเพื่อให้ มีโครงสร้างที่สามารถ ใช้อำนวยความสะดวก และ ประหยัดเวลา ในการประกอบ ให้มากที่สุด เช่นการประกอบรูปทรง ด้วยเทปกาวย สลัก ลื่นพับซ้อนกัน หรือตามแบบให้มีโครงสร้างภายใน ช่วยป้องกันผลิตภัณฑ์ หรือถ่ายแรงรับน้ำหนัก ด้วยการใช้อ interior packing devices ทำให้เปิด-ปิดง่าย นำเอาผลิตภัณฑ์ภายในออกมาได้ไว และยังใช้วางจำหน่ายจัดไซซ์ และประชาสัมพันธ์การขาย ได้ทันทีที่ ถึงจุดหมาย ซึ่งกลยุทธ์ทางการตลาดเหล่านี้ กำลังเป็นที่นิยม และเห็นความสำคัญกันมาก โดยเฉพาะภาวการณ์แข่งขันทางการค้าเช่นในสภาพ ปัจจุบันนี้

การออกแบบกราฟิกสำหรับบรรจุภัณฑ์

การออกแบบกราฟิกหมายถึง การสร้างสรรค์ลักษณะ ส่วนประกอบภายนอกของโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ ให้สามารถสื่อสาร สื่อความหมาย ความเข้าใจในอันที่จะให้ผลทางจิตวิทยา ต่อผู้อุปโภค บริโภคเช่น ให้ผลในการดึงดูดความสนใจ การให้มโนภาพถึงสรรพคุณ ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ ยี่ห้อผลิตภัณฑ์ ผู้ผลิต ด้วยการใช้วิธี การออกแบบ การจัดวางรูป ตัวอักษร ถ้อยคำ โฆษณา เครื่องหมาย และสัญลักษณ์ ทางการค้า และอาศัยหลักศิลปะการจัดภาพให้เกิดการประสานกลมกลืน กันอย่างสวยงาม ตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

การออกแบบกราฟิกบรรจุภัณฑ์สามารถสร้างสรรค์ได้ทั้งลักษณะ 2 มิติ บนพื้นผิวแผ่นราบของวัสดุเช่น กระดาษ แผ่นพลาสติก แผ่นโลหะอบตีบุก หรืออลูมิเนียม โฟม ฯลฯ ก่อนนำวัสดุต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบกัน เป็นรูปทรงของบรรจุภัณฑ์ ส่วนในลักษณะ 3 มิติก็อาจทำได้ 2 กรณีคือ ทำ

เป็นแผ่นฉลาก (label) หรือแผ่นป้าย ที่นำไปติดบนแผ่นบรรจุภัณฑ์ประเภท rigid forms ที่ขึ้นรูปมาเป็นภาชนะบรรจุสำเร็จมาแล้ว หรืออาจจะสร้างสรรค์ บนผิวภาชนะบรรจุ รูปทรง 3 มิติ โดยตรงก็ได้เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก เป็นต้น ซึ่งลักษณะของการออกแบบกราฟิก บรรจุภัณฑ์นี้ส่วนใหญ่ มักถือตามเกณฑ์ของเทคนิคการพิมพ์ในระบบต่างๆเป็นหลัก

การออกแบบกราฟิก ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการบรรจุภัณฑ์เป็นอย่างมากเพราะว่าเป็นส่วนประกอบ ที่สำคัญเหนือไปจากการบรรจุและการป้องกันผลิตภัณฑ์โดยตรง ทำให้บรรจุภัณฑ์มีหน้าที่เพิ่มขึ้นมาโดยที่ลักษณะกราฟิกบรรจุภัณฑ์และฉลากได้แสดงบทบาทหน้าที่สำคัญ อันได้แก่

1. การสร้างทัศนคติที่ดีงามต่อผลิตภัณฑ์และผู้ผลิต กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์และแผ่นฉลากได้ทำหน้าที่ เปรียบเสมือนสื่อประชาสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ในอันที่จะเสนอต่อผู้บริโภคบริโภค แสดงออกถึงคุณงานความดีของผลิตภัณฑ์ และความรับผิดชอบที่ผู้ผลิตมีต่อผลิตภัณฑ์นั้นๆ โดยที่ลักษณะทางกราฟิกจะสื่อความหมาย และปลูกฝังความรู้ความเข้าใจการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ ตลอดจนทั้งสร้างความต่อเนื่องของการใช้ การเชื่อถือในคุณภาพ จรรยาบรรณที่ก่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือในผู้ผลิตในผลผลิตที่สุดด้วย

2. การชี้แจงและบ่งชี้ให้ผู้บริโภคทราบถึงชนิดประเภทของผลิตภัณฑ์ ลักษณะ กราฟิกเพื่อให้สื่อความหมาย หรือถ่ายทอดความรู้สึกได้ว่า ผลิตภัณฑ์คืออะไร และผู้ใดเป็นผู้ผลิตนั้น มักนิยมอาศัยใช้ภาพและอักษรเป็นหลัก แต่ก็ยังอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ มาช่วยในการออกแบบ เช่น รูปทรง เส้น สี ฯลฯ ซึ่งสามารถสื่อให้เข้าใจหมายหมายได้ เช่น เดียวกับการใช้ภาพ และข้อความอธิบายอย่างชัดเจน ตัวอย่างงานดังกล่าวนี้มีให้เห็นได้ทั่วไป และที่เห็นชัดคือ ผลิตภัณฑ์ต่างประเทศที่บรรจุอยู่ในภาชนะที่คล้ายคลึงกัน ดังเช่น เครื่องสำอาง และยา เป็นต้น แม้บรรจุอยู่ในขวดหรือหลอดรูปทรงเหมือนกัน ผู้บริโภคก็สามารถชี้ได้ว่าอันใดคือเครื่องสำอางอันใดคือยา โดยสังเกตจากกราฟิก เช่น ลักษณะตัวอักษรหรือสีที่ใช้ซึ่งนักออกแบบจัดไว้ให้เกิดความรู้สึกผิดแผกไป

3. การแสดงเอกลักษณ์เฉพาะ สำหรับผลิตภัณฑ์และผู้ประกอบการลักษณะ รูปทรงและโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ ส่วนใหญ่มักมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ในผลิตภัณฑ์แต่ละประเภท ทั้งนี้เพราะกรรมวิธี การบรรจุภัณฑ์ ใช้เครื่องจักรผลิตขึ้นมาจากได้มาตรฐานเดียวกัน ประกอบกับผู้แข่งขันในตลาดมีมาก เห็นได้จากผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปที่ผลิตและจำหน่ายอยู่ อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะรูปทรง และโครงสร้างที่คล้ายคลึงกันมาก เช่น อาหารกระป๋อง ขวดเครื่องดื่ม ขวดยา ของปิดผนึก (pouch) และกล่องกระดาษ เป็นต้น บรรจุภัณฑ์ต่างๆ เหล่านี้มักมีขนาด สัดส่วน ปริมาตรบรรจุ ที่เหมือนกัน หรือใกล้เคียงกัน ดังนั้นการออกแบบกราฟิก จึงมี

บทบาทหน้าที่แสดงเอกลักษณ์ หรือบุคลิกพิเศษ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนของผลิตภัณฑ์ และผู้ผลิตให้เกิดความชัดเจน ผิดแยกจากผลิตภัณฑ์คู่แข่ง เป็นที่สะดุดตาและเรียกร่องความสนใจจากผู้บริโภคทั้งเก่าและใหม่ให้จดจำ ได้ตลอดจนซื้อได้โดยสะดวกและรวดเร็ว

4. การแสดงสรรพคุณและวิธีใช้ ของผลิตภัณฑ์เป็นการให้ข่าวสารข้อมูล ส่วนประสมหรือส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ภายในว่ามีคุณสมบัติ สรรพคุณและวิธีการใช้ อย่างถูกต้องอย่างไรบ้าง ทั้งนี้โดยการอาศัย การออกแบบการจัดวาง (lay-out) ภาพประกอบข้อความสั้นๆ (slogan) ข้อมูลรายละเอียด ตลอดจนตรารับรอง คุณภาพและอื่นๆ ให้สามารถเรียกร่องความสนใจจากผู้บริโภคให้หยิบยกเอาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาพิจารณา เพื่อตัดสินใจเลือกซื้อ การออกแบบกราฟิกเพื่อแสดงบทบาทในหน้าที่นี้จึงเปรียบจึงเปรียบเสมือน การสร้างบรรจุภัณฑ์ให้เป็นพนักงานขายเงียบที่ทำหน้าที่โฆษณา ประชาสัมพันธ์แทนคน ณ บริเวณจุดซื้อนั่นเอง

บรรจุภัณฑ์เป็นตัวแทนของกระบวนการส่งเสริมการขายทางด้านการตลาด ณ จุดขายที่สามารถจับต้องได้ เปรียบเสมือนกุญแจดอกสุดท้ายที่จะไขผ่านประตูแห่งการตัดสินใจซื้อ บรรจุภัณฑ์สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อโฆษณาได้อย่างดีเยี่ยม ณ จุดขาย เพราะบรรจุภัณฑ์เป็นงานพิมพ์ 3 มิติและมีด้านทั้งหมดถึง 6 ด้าน ที่จะสามารถใช้เป็นสื่อโฆษณา ดีดีกว่าแผ่นโฆษณาที่มีเพียง 2 มิติหรือด้านเดียว การออกแบบพาณิชย์ศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ อาจคำนึงถึงหลักการง่าย ๆ 4 ประการ คือ SAFE ซึ่งมีความหมายว่า

S = Simple เข้าใจง่ายสบายตา A = Aesthetic มีความสวยงาม ชวนมอง

F = Function ใช้งานได้ง่าย สะดวก E = Economic ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม

หลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์

1. การใช้บรรจุภัณฑ์เป็นกลยุทธ์ทางการตลาด

บรรจุภัณฑ์มีบทบาท ที่สำคัญยิ่งต่อผู้ผลิตสินค้า เนื่องจากบรรจุภัณฑ์สามารถทำหน้าที่ส่งเสริมการขาย กระตุ้นยอดขายให้เพิ่มขึ้น ในเวลาเดียวกันมีโอกาสลดต้นทุนสินค้า อันจะนำไปสู่ยอดกำไรสูงซึ่งเป็นเป้าหมาย ของทุกองค์กรในระบบการค้าเสรี

คำนิยาม การตลาด คือกระบวนการทางด้านบริหารที่รับผิดชอบต่อกลุ่มเป้าหมายโดยการค้นหาความต้องการ และสนองความต้องการนั้นเพื่อบรรลุถึงกำไร ตามที่ต้องการ ตามคำนิยาม

การตลาดประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ กลุ่มเป้าหมาย การสนองความต้องการ และกำไร การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เฉพาะนั้น จำเป็นต้องหาข้อมูล จากตลาดพร้อมทั้งค้นหาความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมายในรูปของการบริโภค สินค้าหรือบริการ ส่วนการตอบสนองความต้องการนั้น ต้องใช้กลไกทางด้านส่วนผสมทางการตลาด เพื่อชักจูงให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ซื้อให้เลือกซื้อสินค้าเราแทนที่จะซื้อของคู่แข่งเพื่อบรรลุถึงกำไรที่ได้กำหนดไว้

สภาวะการจำหน่ายในสมัยใหม่

ในระบบจำหน่ายสมัยใหม่ เช่น ในซูเปอร์มาร์เก็ต ซึ่งมีสินค้าวางขายอยู่เป็นนับพันประเภท แต่ละประเภทจะมีสินค้าที่เป็นคู่แข่งกันวางขายกันเป็นสิบเพื่อการเปรียบเทียบ เลือกซื้อภายใต้สภาวะการขาย เช่นนี้ ผู้ซื้อจะใช้เวลาประมาณเศษ 2 ใน 3 ของเวลาที่อยู่ในร้านเดินจากสินค้าประเภทหนึ่ง ไปยังสินค้าอีกประเภทหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าผู้ซื้อโดยเฉลี่ย ใช้เวลา 10 – 15 นาที ในการเลือกซื้อสินค้า และสมมติว่าโดยเฉลี่ยผู้ซื้อแต่ละคนจะซื้อสินค้าประมาณ 12 ชิ้น นั่นก็หมายความว่า เวลาที่ใช้ในการตัดสินใจ เลือกซื้อสินค้านั้นมีเวลาเพียง 1 นาที ในสภาพความเป็นจริงเวลาที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า จะแปรเปลี่ยนไปแล้วแต่ประเภทของสินค้า สินค้าบางชนิด เช่น ไข่ หมู ไก่ อาจใช้เวลาเลือกนาน กล่าวคือใช้เวลาประมาณ 20 – 50 วินาที ในขณะที่สินค้าบางชนิด เช่น ข้าว น้ำอัดลม เป็นต้น จะใช้เวลาน้อยเพียงแค่ 10 วินาที จากปรากฏการณ์นี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่า ในยุคนี้ผู้ซื้อใช้เวลาน้อยมาก ณ จุดขายในขณะที่มี สินค้าให้เลือกมากมาย ด้วยเหตุนี้ บรรรจักษ์ณ์ในยุคนี้จึงจำเป็นต้องออกแบบ ให้ได้รับความสนใจอย่างเร่งรีบ โดยมีเวลาผ่านตาบนหิ้งในช่วงเวลา 10 – 50 วินาทีที่จะสร้างความมั่นใจให้แก่ ลูกค้าเพื่อตัดสินใจซื้อและวางลงในรถเข็น บทบาทของบรรรจักษ์ณ์ดังกล่าวนี้ เป็นบทบาททางด้านการตลาดในปัจจุบัน ที่ได้รับความนิยมนมากขึ้นเรื่อย

2. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการออกแบบบรรรจักษ์ณ์

บรรรจักษ์ณ์ เป็นการออกแบบงานพิมพ์แบบ 3 มิติ ที่เป็นพาณิชยศิลป์ ดังนั้น บุคลากรที่รับผิดชอบการพัฒนา บรรรจักษ์ณ์ทางกราฟิก นอกจากเป็นนักออกแบบแล้วยังต้อง เป็นคนช่างสังเกต มีความรู้ทางด้านธุรกิจ เนื่องจากบรรรจักษ์ณ์ที่ออกแบบนั้น เป็นสื่อและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ทางธุรกิจการจำหน่าย ในการออกแบบข้อมูลของผู้พัฒนาบรรรจักษ์ณ์ ควรรู้คือ ด้านการตลาด เนื่องจากบรรรจักษ์ณ์เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของการตลาด การออกแบบบรรรจักษ์ณ์จึงต้อง

คำนึงถึงหลักการและเทคนิคทางด้านการตลาด อันประกอบด้วย การตั้งเป้าหมาย การจัดกลยุทธ์ การวางแผนการตลาด การส่งเสริมการขาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องทราบวิธีการจัดเรียง และบรรยากาศของการจำหน่าย ณ จุดขาย การคำนึงถึง สถานที่ที่วางขายสินค้าเป็นปัจจัยแรกในการออกแบบ เช่น การวางขายในตลาดสด หรือวางขายในห้าง เป็นต้น

3. ขั้นตอนการออกแบบ

สิ่งที่ผู้ซื้อเสียความรู้สึกมากที่สุด คือ บรรจุกฎที่ไม่สามารถทำงานได้ตรงตามความต้องการ หรือไม่สามารถทำงาน ได้ตามที่บรรยายบนบรรจุภัณฑ์ ตัวอย่างเช่น มีการโฆษณาบนบรรจุภัณฑ์ ว่าเป็นซองออกแบบใหม่ฉีกเปิดได้ง่าย แต่พอเปิดซองแล้วสินค้าเคลื่อนกระจายไปทั่วพื้น เป็นต้น เหตุการณ์ เช่นนี้ผู้บริโภคจะไม่ตำหนิบรรจุภัณฑ์ แต่จะไม่ยอมรับสินค้าชิ้นนั้น ๆ เพราะถือว่าถูกหลอก ไม่ว่าบรรจุภัณฑ์ที่ว่านี้จะออกแบบมาสวยงามน่าประทับใจเพียงใด ในฐานะเจ้าของสินค้าจำต้อง ยอมรับว่า ออกแบบบรรจุภัณฑ์ มาไม่ดี จากตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นที่ประจักษ์ว่าจุดมุ่งหมาย ในการออกแบบไม่รอบคอบ โดยไม่ใส่ใจในสิ่งเล็กน้อยดังกล่าวนี้ จะมีผลกระทบต่อยอดขายของสินค้า เนื่องจากประสบการณ์ อันเลวร้าย ที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้การออกแบบบรรจุภัณฑ์ จำต้องมีการวางแผนงาน และกำหนดจุดมุ่งหมายรองรับ ซึ่งมีหลายประการไว้อย่างชัดเจน ขั้นตอนการออกแบบอย่างสังเขปแสดงดังนี้

- เริ่มต้นด้วยการถ่ายภาพผลิตภัณฑ์อาหารที่จำหน่ายและตั้งชื่อตราสินค้าว่า Mrs Paul's พร้อมรูปแบบตัวอักษร ที่สอดคล้องกับจุดยืนของสินค้า

- เมื่อใส่รายละเอียดลงไปบนบรรจุภัณฑ์ ด้วยการเน้นจุดขายว่าใช้ส่วนผสมอาหารจากธรรมชาติ พบว่าตราสินค้านั้นเลิกเกินไปจึงขยายตราสินค้าให้ใหญ่ขึ้น ลองเปลี่ยนพื้นข้างหลังเป็นพื้นสีเขียวและสีแดงเพื่อเปรียบเทียบความเด่นสะดุดตาของบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบ มีการทดลองเอาบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบลองวางขึ้นหิ้ง ณ จุดขายเปรียบเทียบกับคู่แข่งชั้น และสำรวจความเห็นของกลุ่มเป้าหมาย บรรจุกฎสุดท้ายที่ทดสอบแล้วว่ากลุ่มเป้าหมายยอมรับมากที่สุดและสนองความต้องการของผู้ซื้อ

ขั้นตอนการออกแบบกราฟิกของบรรจุภัณฑ์จะคล้ายคลึงกับขั้นตอนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ แต่อาจจะมีส่วนปลีกย่อยที่ควรคำนึงถึงดังต่อไปนี้

3.1 การตั้งจุดมุ่งหมาย

ในการตั้งจุดมุ่งหมาย ในการออกแบบกราฟิก ของบรรจุภัณฑ์ มีสิ่งจำเป็นที่ต้องรู้หรือศึกษาข้อมูล คือ ตำแหน่ง (Positioning) ของบรรจุภัณฑ์ของ คู่แข่งที่มีอยู่ในตลาด ในกรณีที่บรรจุภัณฑ์มีอยู่ในตลาดแล้ว การทราบถึงตำแหน่ง ย่อมทำให้ตั้งจุดมุ่งหมายในการออกแบบได้ง่าย นอกจากตำแหน่งของสินค้า สิ่งที่ต้อง ค้นหาออกมา คือ จุดขายหรือ UPS (Unique Selling Point) ของสินค้า ที่จะโฆษณาบนบรรจุภัณฑ์ ทั้งสองสิ่งนี้เป็น องค์ประกอบสำคัญในการตั้งจุดมุ่งหมายของ

การออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์

3.2 การวางแผน

ปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลขั้นตอนเพื่อเตรียมร่างจุดมุ่งหมาย และขอบเขตการออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ก่อนที่จะปรับปรุงพัฒนาบรรจุภัณฑ์ อาจวางแผนได้ 2 วิธี คือ

3.2.1 ปรับปรุงพัฒนาให้ฉีกแนวแตกต่างจากคู่แข่ง

3.2.2 ปรับปรุงพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งชั้นโดยตรงได้ด้วยบรรจุภัณฑ์ที่ดีกว่า หรือด้วยค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่า การตั้งเป้าหมายและวางแผนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ดังกล่าวย่อมต้องศึกษาสถานภาพบรรจุภัณฑ์ของคู่แข่ง พร้อมกับล่วงรู้ถึงนโยบายของบริษัทตัวเอง และกลยุทธ์การตลาดที่จะแข่ง กับคู่แข่งชั้น

3.3 การวางแผนพัฒนาบรรจุภัณฑ์ สามารถใช้การวิเคราะห์แบบ 5W + 2H ดังนี้

1. WHY ทำไม เหตุการณ์หรือปัจจัยอะไรทำให้ต้องออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ ทำไมต้องพัฒนากราฟิกของบรรจุภัณฑ์ ทำไมไม่แก้ไขปรับปรุงพัฒนาอย่างอื่น ๆ แทน
2. WHO ใคร ผู้รับผิดชอบในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์นี้ บุคคล หรือแผนกที่เกี่ยวข้องมีใครบ้าง
3. WHERE ที่ไหน สถานที่ที่จะวางจำหน่ายสินค้าอยู่ที่ไหน ขอบเขตพื้นที่ที่จะวางขายสินค้าบรรจุภัณฑ์ ที่ออกแบบครอบคลุมพื้นที่มากน้อยแค่ไหน
4. WHAT อะไร จุดมุ่งหมายการพัฒนาบรรจุภัณฑ์คืออะไร ข้อจำกัดในการออกแบบมีอะไรบ้าง จุดขายของสินค้าคืออะไร การใช้งานของบรรจุภัณฑ์คืออะไร
5. WHEN เมื่อไร ควรจะเริ่มงานการพัฒนาเมื่อไร เมื่อไรจะพัฒนาเสร็จ วางตลาดเมื่อไร

6. HOW อย่างไร จะใช้เทคโนโลยีแบบใด อย่างไร จะจัดหาเทคโนโลยีใหม่ใช้วัดความสนใจของบรรจุกัณฑ์ ที่ออกแบบ

7. HOW MUCH ค่าใช้จ่ายที่จะใช้ในการพัฒนาบรรจุกัณฑ์มีงบประมาณเท่าไร คำตอบที่ได้รับจากคำถาม 5W + H นี้จะนำไปสู่การวางแผนพัฒนาบรรจุกัณฑ์ได้

3.4 ขั้นตอนการวางแผนออกแบบบรรจุกัณฑ์

การวางแผนเริ่มต้นด้วยจุดประสงค์ของการพัฒนา พร้อมด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ รายละเอียดการวางแผนต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 : การวางแผน

- 1.1 กำหนดเวลา
- 1.2 ผลงานที่จะได้รับในแต่ละขั้นทำงาน
- 1.3 รายละเอียดของตราสินค้า (Branding)
- 1.4 ผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 2 : การรวบรวมข้อมูล อันได้แก่

- 2.1 ข้อมูลการตลาด
- 2.2 สถานะ การแข่งขัน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ข้อจำกัด (SWOT)
- 2.3 ข้อมูลจากจุดขาย
- 2.4 ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย / พฤติกรรมผู้บริโภค
- 2.5 เทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางด้านวัสดุบรรจุกัณฑ์ ระบบบรรจุกัณฑ์และเครื่องจักร

ขั้นตอนที่ 3 : การออกแบบร่าง

- 3.1 พัฒนาความคิดริเริ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 3.2 ร่างต้นแบบ ประมาณ 3 – 5 แบบ

3.3 ทำต้นแบบ ประมาณ 2 – 3 แบบ

ขั้นตอนที่ 4 : การประชุมวิเคราะห์ปรับต้นแบบ

4.1 วิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเทคนิค

4.2 วิเคราะห์การสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

4.3 เลือกต้นแบบที่ยอมรับได้

ขั้นตอนที่ 5 : การทำแบบเหมือนร่าง

5.1 เลือกวัสดุที่จะทำแบบ

5.2 ออกแบบกราฟิกเหมือนจริง พร้อมตราสินค้าและสัญลักษณ์ทางการค้า

5.3 ขึ้นแบบ

ขั้นตอนที่ 6 : การบริหารการออกแบบ

เริ่มจากการติดต่อโรงงานผู้ผลิตวัสดุบรรจุภัณฑ์ จนถึงการควบคุมงานผลิตให้ได้ตามแบบที่ต้องการ พร้อมทั้งจัดเตรียมรายละเอียดการสั่งซื้อ (Specification) เพื่อให้บรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบสามารถผลิตได้ตามต้องการ ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการติดตามผลของบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบไปแล้วว่าสามารถสนองตามจุดมุ่งหมาย ของการออกแบบและบรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์กร เพียงใด

4. เทคนิคการออกแบบ

รูปลักษณะของบรรจุภัณฑ์นั้น สามารถจับต้องได้ ซึ่งโดยปกติแล้วมักจะเป็นรูปทรงเลขาคณิต เช่น สี่เหลี่ยมและทรงกลมรูปทรงที่แตกต่างกัน ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างกัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ทำให้เพิ่มขีดความสามารถ ในการออกแบบรูปทรงต่างๆ กันของวัสดุหลัก 4 ประเภท อันได้แก่ กระดาษ โลหะ แก้ว และ พลาสติก ที่เห็นได้ชัด คือ กระจก โลหะที่แต่เดิมมักเป็นรูปทรงกระบอก เทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถออกแบบเป็นรูปทรงอื่นที่เรียกว่า Contour Packaging รูปลักษณะใหม่นี้ ย่อมก่อให้เกิดความสะดุดตา และสร้าง ความสนใจให้แก่กลุ่มเป้าหมาย นอกจากรูปลักษณะของตัวบรรจุภัณฑ์ การออกแบบกราฟิกตามที่ได้บรรยายอย่างละเอียดมาแล้ว ย่อมมีบทบาทอย่างมากในการสร้างภาพลักษณ์ ที่ดี แก่กลุ่มเป้าหมาย

4.1 การออกแบบเป็นชุด (Package Uniform)

การออกแบบเป็นชุดเป็นเทคนิคที่มีความนิยมมากใช้กันมาก จากกราฟิกง่าย ๆ ที่เป็น จุด เส้น และภาพ มาจัดเป็นรูปแบบบรรจุภัณฑ์ สร้างอารมณ์ร่วมจากการสัมผัสด้วยสายตา หลักเกณฑ์ในการออกแบบ คือ ให้ง่ายสะอาดตา แต่ต้องทันสมัยและเหมาะแก่การใช้งาน ความง่ายสะอาดตา มีผลต่อการดึงดูดความสนใจ ความทันสมัยช่วยสร้างความแปลกใหม่ ส่วนความรู้สึกว่าเหมาะแก่การใช้งานเสริม ความรู้สึกว่าคุณค่าเงิน และความมั่นใจในตัวสินค้า

จากการออกแบบเป็นชุดของสินค้า มีผลต่อการทำให้ผู้บริโภคเกิดความทรงจำที่ดีถ้าออกแบบได้ตรงกับ รสนิยมของกลุ่มเป้าหมาย การออกแบบบรรจุภัณฑ์ เป็นชุดเปรียบเสมือน ชุดแบบฟอร์มของเสื้อผ้าคนที่ใส่ เช่น มีชุดสูท ชุดพระราชทาน ชุดม่อฮ่อม เป็นต้น การออกแบบเสื้อผ้าที่เป็นชุดนี้เมื่อใครเห็น ก็ทราบว่าคุณชุดอะไร แม้ว่าจะใช้เสื้อผ้าและสีสันทัน ที่แตกต่างกัน การออกแบบบรรจุภัณฑ์เป็นชุดนี้ก็ยังมีหลักการคล้ายคลึงกัน

การออกแบบเสื้อผ้าเป็นชุด ยังมีชื่อเรียก แต่ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ไม่มีชื่อเรียกจึงจำเป็นต้องยึดเอกลักษณ์บางอย่างบนบรรจุภัณฑ์เป็นตัวเชื่อมโยงให้รู้ว่าเป็นชุดเดียวกัน อาจใช้ สัญลักษณ์ทางการค้าใช้สไตล์การออกแบบ ใช้การจัดเรียงวางรายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ให้อยู่ในระดับเดียวกัน นอกจากนี้รูปแบบ ของตัวอักษรจะต้องเป็นสไตล์เดียวกัน

4.2 การเรียงต่อเป็นภาพ ณ จุดขาย

เทคนิคการออกแบบวิธีนี้ยึดหลักในการสร้างภาพ ณ จุดขายให้เป็นภาพใหญ่ ดูเป็นภาพที่ปะติดปะต่อหรืออาจเป็นภาพกราฟิกขนาดใหญ่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคในระยะทางไกล ตามรายละเอียดเรื่องสรีระในการอ่าน และประสาทสัมผัสของผู้ซื้อ ณ จุดเนื่องจากโอกาสที่ตัวบรรจุภัณฑ์และรายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์จะสามารถมองเห็น ในระยะเกิน 10 เมตรขึ้นไปนั้นเป็นไปได้ยาก ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้พื้นที่บนหนึ่งที่วางสินค้านั้นจัดเป็นภาพใหญ่เพื่อดึงดูดความสนใจ

สิ่งพึงระวังในภาพที่ต่อขึ้นจากการเรียงบรรจุภัณฑ์นั้น จะต้องเป็นภาพที่สร้างความประทับใจหรือกระตุ้นให้เกิดความอยากได้ของกลุ่มเป้าหมาย ที่อาจเคยเห็นภาพดังกล่าวจากสื่ออื่นๆ เช่น บนตัวบรรจุภัณฑ์ที่เคยบริโภคหรือสื่อโฆษณาต่างๆ เป็นต้น การต่อเป็นภาพของบรรจุภัณฑ์นี้ยังต้องระมัดระวังขั้นตอนการแปรรูปบรรจุภัณฑ์ เช่นการทับเส้น และการพิมพ์ บนบรรจุภัณฑ์จะต้องแน่นอนมีคุณภาพดี เพื่อว่าภาพที่ต่อขึ้นมาจะเป็นภาพที่สมบูรณ์ตามต้องการ

4.3 การออกแบบแสดงศิลปะท้องถิ่น

เทคนิคการออกแบบวิธีนี้ มีจุดมุ่งหมายอันดับแรก คือ การส่งเสริมสินค้าที่ผลิตภายในท้องถิ่น เพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยว ให้ซื้อกลับไปเป็นของฝาก ถ้าสินค้าดังกล่าวได้รับความนิยม ในวงกว้างก็สามารถนำออกขาย ในตลาดที่มีขนาดใหญ่ขึ้น หรืออาจส่งขายไปยังต่างประเทศได้ ถ้าสามารถควบคุมคุณภาพ การผลิต และมีวัตถุดิบมากพอ พร้อมทั้งกระบวนการผลิต แบบอัตโนมัติ ที่สามารถวางแผนงานการผลิตได้

รายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ที่ ใช้สื่อความหมายเพื่อเป็นของฝากนี้ มักจะใช้สิ่งที่รู้จักกันดีในท้องถิ่นนั้น เช่น รูปพระพุทธรูปของจังหวัดพิจิตร รถม้าของจังหวัดลำปาง ภูมิประเทศในท้องถิ่น เป็นต้น ในบางกรณีอาจนำวัสดุที่ผลิตได้ในท้องถิ่นมาใช้เป็นบรรจุภัณฑ์ เพื่อความแปลกใหม่ นอกเหนือจากรายละเอียด ของกราฟิกการออกแบบบรรจุภัณฑ์ เพื่อซื้อไปเป็นของฝากจำเป็นต้องพิจารณาถึงความสะดวกในการนำกลับของผู้ซื้อ และความแข็งแรงของบรรจุภัณฑ์ในการนำไปมอบเป็นของขวัญ มีการออกแบบหิ้ว เพื่อความสะดวก ในการนำกลับ

4.4 การออกแบบของขวัญ

เทคนิคในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ แบบของขวัญค่อนข้างจะแตกต่างจากเทคนิคต่างๆ ที่ได้กล่าวมา สาเหตุเนื่องจากผู้ซื้อสินค้าที่เป็นของขวัญไม่มีโอกาสบริโภค และหลายครั้งที่ การตัดสินใจซื้อเกิดขึ้น ณ จุดขาย ด้วยเหตุนี้การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ของของขวัญที่ดีจึงมีบทบาทสำคัญมากต่อความสำเร็จของการขายสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลต่างๆ

เทคนิคต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ เป็นเทคนิคที่นิยม ใช้อย่างแพร่หลาย นอกเหนือจากเทคนิคการออกแบบกราฟิกแล้ว ในฐานะนักออกแบบกราฟิกยังจำเป็นต้องรู้ ถึงข้อมูลทางด้าน เทคโนโลยีทั้งในด้านการบรรจุ และการพิมพ์ ดังต่อไปนี้

- ข้อมูลของเครื่องจักรที่จะ ใช้ในการบรรจุ เช่นการขึ้นรูป การบรรจุ การปิด การขนย้าย พร้อมวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่ใช้

- ในกรณีที่เป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ หรือการเลือกใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์ ที่มีโครงสร้างซับซ้อน มาก ๆ ผลการทดสอบความเข้ากันได้ ของผลิตภัณฑ์อาหาร และวัสดุบรรจุภัณฑ์ ควรแจ้ง ไปยังนักออกแบบ กราฟิกด้วย

- นักออกแบบกราฟิก ควรจะทราบถึงข้อจำกัดของโครงสร้างที่พัฒนา โดยฝ่ายเทคโนโลยี เช่น ช่องปากที่เปิดของบรรจุภัณฑ์ ความเหนียวชั้น ของผลิตภัณฑ์ อายุขัยของ ผลิตภัณฑ์อาหาร การเก็บ การขนส่ง เป็นต้น

- รายละเอียดเกี่ยวกับการพิมพ์ ระบบการพิมพ์ ที่จะใช้กับวัสดุบรรจุภัณฑ์ ที่จะเลือกใช้ จำนวน สีที่จะพิมพ์ได้ วิธีการเคลือบ ข้อจำกัดใด ๆ ที่เกี่ยวกับการพิมพ์เหล่านี้ เป็น รายละเอียดที่จำเป็น มาก สำหรับการออกแบบ กราฟิก

- ในกรณีที่สินค้าเดียวกันบรรจุในบรรจุภัณฑ์ ต่างประเภทกัน เช่น อาหารเหลวบรรจุในขวดและ ของ นักออกแบบกราฟิก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงข้อจำกัด ของบรรจุภัณฑ์แต่ละ ระบบ

- ในการออกแบบกราฟิก สำหรับวัสดุบรรจุภัณฑ์ต่างประเภทกัน จะใช้เทคนิคการออกแบบที่ แตกต่างกัน กฎเกณฑ์สำคัญของการออกแบบ ให้สัมฤทธิ์ผล คือ การสื่อสารระหว่าง แต่ละฝ่ายที่ เกี่ยวข้อง เพื่อให้ นักออกแบบ กราฟิก สามารถใช้ความคิดริเริ่มต่าง ๆ สร้างสรรค์งานทางศิลปะให้ สอดคล้องกับเป้าหมายในการออกแบบ

กิตติพันธ์ อุดมเศรษฐี. การออกแบบบรรจุภัณฑ์. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2554, จาก http://www.prc.ac.th/web_pd/package02.html

2.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรม

2.4.1 ความหมายของศิลปหัตถกรรม

ความหมายของคำว่า "ศิลปะ" มาแล้วว่า คือความดี ความสวย ความงดงาม ทำให้ดีขึ้น ส่วนความหมายของคำว่า หัตถกรรม ก็คือ กระบวนการต่างๆ ที่กระทำด้วยมือ และเมื่อเรานำเอา คำสองคำนี้มารวมกัน ก็ย่อมจะมีความหมายว่า สิ่งใดๆก็ตาม ที่กระทำด้วยมือจนเกิดความสวย มีความงดงาม สามารถนำมาทำประโยชน์ให้สอยได้นั้นก็คือศิลปหัตถกรรมนั่นเอง (พจนานุกรม, 2525 : 844)

ศิลปหัตถกรรม ในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความเหมือนที่แตกต่าง คือไม่เหมือนกันนั้นก็ขึ้นอยู่กับ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ สภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อในการนับถือทางศาสนา และองค์ประกอบอื่นๆ อีกมากมายดังนั้นรูปแบบของงาน ศิลปหัตถกรรมก็ย่อมจะผิดแผกแตกต่างกันไปด้วย แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้นั้นก็คือ

เอกลักษณ์ของความเป็นไทย ประเทศไทยมีรูปแบบของลวดลายที่สามารถบ่งบอกถึงความเป็นชนชาติไทยได้นั้นก็คือ ลายไทย หรือเราเรียกกันจนติดปากว่า ตัวกนก นั้นเอง

ศิลปหัตถกรรม ของไทยได้รับการยอมรับ จากชาวต่างประเทศเป็นอย่างมากเนื่องจากมีความสวยงาม คงทน แข็งแรง และมีความประณีตสูง อีกทั้งรูปแบบในการจัดทำก็มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลาและเป็นไปตามความต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ รูปลักษณะก็มีทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมาจากเครื่องหนัง เครื่องปั้นดินเผา เครื่องไม้ เครื่องไม้ไผ่ – หวาย เครื่องรักปิดทอง ร่มแบบต่างๆ เครื่องหล่อ เครื่องทอ – ย้อม เครื่องโลหะ ผลิตภัณฑ์กระดาษ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เศรษฐวัตถุเหลือใช้ เป็นต้น (เสรี เรืองเนตร ,2549, หน้า 18-19)

2.4.2 ประเภทของศิลปหัตถกรรม

เดิมทีการผลิตเครื่องใช้ไม้สอยในครัวเรือนของไทย คงเพื่อประโยชน์ในการใช้งานเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต่อมาได้มีการดัดแปลงปรับปรุงให้เกิดความสวยงามมากขึ้น การจัดทำจึงต้องเพิ่ม ความเป็นพิถีพิถันทั้งในด้านรูปทรงความวิจิตรบรรจง และลวดลายให้มีสีสันแปลกตา พอ ๆ กับที่ ต้องใช้งานได้อย่างคงทนแข็งแรงด้วย ทั้งนี้จากมูลเหตุดังกล่าวจึงเป็นปอเกิดของงาน ศิลปหัตถกรรมขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่นำมาใช้สอยให้เป็นประโยชน์แล้ว แต่ยังสามารถใช้ซึ่ง คุณค่าแห่งภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ที่ได้สร้างสรรค์งานอันเป็นเลิศ สืบสานต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทย เรา ได้จำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยการจำแนกตามวัสดุที่นำมาใช้ สามารถจำแนกได้ 10 ประเภท ซึ่งได้แก่

เครื่องเคลือบดินเผา เครื่องเคลือบดินเผา เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยที่มีมาแต่โบราณ เป็นสิ่งที่ทำขึ้นด้วยดิน เป็นรูปทรงต่างๆ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ แล้วนำมาเผาเพื่อนำมาใช้ในงานต่อไป เครื่องเคลือบดินเผานั้น ในสมัยก่อนก็เกิดจากการสังเกตและเรียนรู้จากธรรมชาติว่า เมื่อดินผสมกับน้ำ จะทำให้ดินอ่อนตัว หรือเหนียวเปลี่ยนแปลงรูปทรงได้ง่าย และมนุษย์สามารถนำมาปั้น หรือสร้างรูปทรงต่างๆ ได้ตามต้องการ ทั้งเมื่อปล่อยให้ดินเหนียวตากแดดก็จะแข็งตัวยิ่งขึ้น เมื่อถูกไฟเผาดินก็จะแข็งตัวมากขึ้นอีก และยังคงรูปอยู่อย่างถาวร ไม่ละลายเมื่อถูกน้ำ

สิ่งเหล่านี้อาจเป็นต้นเค้าให้มนุษย์รู้จักหัตถกรรมดินเผาขึ้นอย่างง่าย ๆ จากนั้นจึงได้เรียนรู้ถึงการเคลือบผิวเครื่องปั้นดินเผาด้วยน้ำยาเคลือบ จากวัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาติ จนพัฒนามาเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีคุณภาพสูง

กรรมวิธีในการทำเครื่องปั้นดินเผาและภาชนะดินเผาด้วยวิธีการต่างๆ เป็นกระบวนการในการพัฒนาหัตถกรรมของมนุษย์ในยุคแรกๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการสร้างเครื่องมือ เครื่องใช้ยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมให้ดีขึ้น ตามสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบทางสังคมแต่ละยุคสมัย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหัตถกรรมแทบทุกประเภท จะมุ่งผลิตเพื่อปัจจัยในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น เครื่องเคลือบดินเผาที่มีชื่อเสียงได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง, เครื่องเคลือบดินเผาของจังหวัดเชียงใหม่, เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อำเภอด่านเกวียน จ.นครราชสีมา การปั้นโอ่งอ่าง กระจาดเคลือบลายมังกร ของจังหวัดราชบุรี เป็นต้น

การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย ถือเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยอีกแขนงหนึ่ง การทอผ้าเริ่มจากขั้นตอนต่างๆ ไปเป็นลำดับตามสภาพท้องถิ่น ตั้งแต่การปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยว ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปลูกฝ้ายมาก บางที่ก็ทำนาไปพร้อมๆ กับการทำไร่ฝ้าย

การทอผ้าถือเป็นงานหัตถกรรมที่สำคัญและผูกพันกับวิถีชีวิตคนไทยมาช้านาน ดังนั้น เราจะเห็นการทอผ้าไหม ทอผ้าฝ้าย และการทอผ้า จ.สุราษฎร์ธานี เป็นต้น รวมทั้งการเย็บปักถักร้อย เพื่อการตกแต่งด้วย เช่น การทอยกดอก การทอจก การทอตุ่ง ของภาคเหนือและอีสาน เพื่อใช้ในงานต่างๆ

การแกะสลัก คนไทยในสมัยก่อนมีความสามารถนำทรัพยากร มาสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นงานศิลปกรรมที่สวยงาม และยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์สูงสุดและมีคุณค่ายิ่ง เช่น การแกะสลักไม้สำหรับเครื่องเรือน เครื่องตกแต่งอาคารของภาคเหนือ เพราะภาคเหนือมีไม้สักมาก ต้นใหญ่สามารถนำมา เป็นเครื่องเรือนได้ หรือจะเป็นครกหินที่อ่างศิลา จ.ชลบุรี ก็ถือว่าการใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์เช่นกัน เนื่องจากชลบุรีเป็นพื้นที่ ที่มีภูเขาสามารถนำหินมาแกะสลักทำครก หรือรูปทรงต่างๆ นอกจากนี้แล้วยังก่อให้เกิดเป็นอาชีพสำหรับท้องถิ่นอีกด้วย

หัตถกรรมโลหะ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยโลหะนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเทคโนโลยีที่มีวัฒนธรรมมาเป็นลำดับ ของมนุษย์ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาได้ ซึ่งจะมีความแตกต่างจากเครื่องมือหิน และเครื่องปั้นดินเผา เพราะจะมีการผลิตที่ยุ่งยากกว่า งานหัตถกรรม

โลหะที่มีชื่อเสียงก็ได้แก่ การทำมิดอรัญญิก ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, การทำบาตร ที่บ้านบาตร กรุงเทพฯ, การทำมิด จอบ เสียม ที่บ้านหนองบัวแดง จังหวัดร้อยเอ็ด

การหล่อและการทำเครื่องโลหะ หมายถึง การนำเอาโลหะ ได้แก่ เหล็ก เงิน ทอง นาค ทองแดง ทองเหลือง ดีบุก ฯลฯ มาหลอมให้ร้อนจนเหลว แล้วเทลงในแม่พิมพ์ให้เกิดรูปทรงตามต้องการโดยต้องสร้างหรือหาต้นแบบก่อนโดยการปั้นด้วยดินแล้วนำมาบุขึ้นผึ้ง การติดขนวนหล่อ แกนทรายสำหรับขึ้นผึ้ง แล้วจึงเทโลหะที่หลอมละลายดีแล้วลงในแม่พิมพ์ รอจนโลหะเย็นจึงถอดพิมพ์ออกแล้วจึงแต่งผิวให้เรียบ การตกแต่งผิวให้เกิดลวดลายหรือมีความสวยงามมากขึ้น อาจจะมีวิธีการตกแต่งที่แตกต่างกัน การหล่อและทำเครื่องโลหะนั้นนำมาทำเป็นเครื่องใช้สอย เช่น แจกัน กระทะ มีด จอบ สิว ชันน้ำ ฟาน ผอบ ตลอดจนอาวุธต่างๆ รวมทั้งเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องถม และการหล่อพระพุทธรูป

งานเครื่องโลหะสามารถแบ่งตามประโยชน์ของการใช้สอยได้เป็น 5 ประเภท

1. ประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น มีด ปลายมีด ตะบันฟาน ผานไถนา จอบ เสียม พลั่ว ขวาน ด้่า ปู่น ฯลฯ
2. ประเภทของตกแต่ง เช่น กำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า แหวน ตะปั้ง ฯลฯ
3. ประเภทของตกแต่งสัตว์ เช่น กระดิ่ง กระพรวน ฯลฯ
4. ประเภทรูปเคารพ เช่น แผ่นลงยันต์ ตะกรุด ฯลฯ
5. ประเภทของเล่น เช่น เกย (สำหรับยิงตะบ้ำในเทศกาลสงกรานต์ของชาวภาคใต้) ตุ๊กตาคน สัตว์ ฯลฯ

(วัฒนธรรม จุฑะวิภาต.2552 : หน้า70-71)

เครื่องจักรสาน ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงมีพืชพรรณธรรมชาติหลายชนิดที่คนไทยสมัยก่อนนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านงานจักสาน เช่น ไม้ไผ่ หวาย กระจุต ย่านลิเภา เป็นต้น ซึ่งพืชพรรณเหล่านี้ เมื่อมาผสมผสานกับการคิดสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดงานหัตถกรรมที่สามารถนำมาใช้สอยตามความต้องการ ขึ้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นเครื่องใช้ เครื่องประดับ เครื่องมือจับสัตว์น้ำ ภาชนะในครัวเรือน ซึ่งจะทำเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพ

เสริมก็ได้ แหล่งผลิตเครื่องจักรสารมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ เช่น จังหวัดนครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี อ่างทอง ชลบุรี การสานเสื่อกระจูดของจังหวัดพัทลุง เป็นต้น

การก่อสร้าง วิถีชีวิตไทยผูกพันกับการสร้างที่อยู่อาศัย อาคารบ้านเรือนมาช้านาน เพราะแสดงถึงควมมีเอกลักษณ์ของผู้ปลูกสร้าง นอกจากนี้การสร้างบ้านเรือนสมัยก่อน ก็มักจะอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันหรือเป็นหมู่บ้าน สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยมีความเป็นปึกแผ่น เป็นมิตรกัน ยามเดือดร้อนก็สามารถช่วยเหลือกันได้ ซึ่งงานก่อสร้างของแต่ละภาคก็แตกต่างกันไป เช่น ภาคเหนือ บ้านเรือนก็มักจะประดับด้วยกาแล บริเวณจั่วของบ้านภาคใต้ การสร้างบ้านเรือนก็มักจะสร้างเสาสูงๆ หรือการสร้างเพิง กระจูดบ เป็นต้น

ภาพเขียน จิตรกรรมไทย เป็นวิจิตรศิลป์แขนงหนึ่งของศิลปะไทย ซึ่งส่งผลสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย มีคุณค่าทางศิลปะและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า โดยทั่วไปมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมการแต่งกาย ตลอดจนการแสดงพื้นเมืองต่างๆ ของแต่ละยุคแต่ละสมัยและสาระอื่นๆ ที่ประกอบกันเป็นจิตรกรรมไทย

งานจิตรกรรมให้ความรู้สึกในความงามอันบริสุทธิ์ที่น่าชื่นชม เสริมสร้างสุนทรียภาพขึ้นในจิตใจมวลมนุษยชาติได้โดยทั่วไป ซึ่งงานจิตรกรรมของไทยได้แก่ งานจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ ณ วัด พระศรีรัตนศาสดาราม, งานจิตรกรรมฝาผนัง ณ อุโบสถวัดบวรนิเวศน์วิหาร, การตกแต่งเรือกอล และ ของภาคใต้ เป็นต้น

การปั้นรูปและลวดลายประดับ การปั้นรูปและลวดลายประดับ จัดเป็นงานประติมากรรม ซึ่งจะต้องนำมามีปั้นและแกะสลัก แล้วนำมาทำการหล่ออีกทีหนึ่ง ซึ่งเป็นงานฝีมือของคนไทยที่มีมาช้านาน และประกอบกับมีทรัพยากรอันอุดม เช่น ดิน หิน ทราย ที่สามารถประกอบเป็นงานประติมากรรมและลวดลายประดับได้ ซึ่งประติมากรรมส่วนใหญ่ ก็จะมีทั้งรูปคน สัตว์ หรือ การปั้นลวดลายประดับอาคารต่างๆ ซึ่งงานประติมากรรมประเภทนี้ มักมีเรื่องของ พระพุทธศาสนา เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นส่วนใหญ่ เช่น ลวดลายปูนปั้น ที่ประดับตามโบสถ์ วิหารต่างๆ ด้วย

เครื่องกระดาศ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีป่าไม้มาก และส่วนประกอบของไม้ที่สามารถนำมาผลิตกระดาศได้ก็คือ เยื่อไม้

เยื่อไม้ สามารถนำมาผลิตเป็นกระดาศได้หลายประเภทตามลักษณะของเยื่อไม้นั้น เช่น กระดาศสา ของภาคเหนือ, การทำกระดาศช้อย ของภาคกลาง รวมถึงการนำกระดาศมาทำร่ม ทำ

ว่า การทำหัวโขน หรือหน้ากากต่างๆ ด้วย นอกจากนี้จะมีกระดาษที่ใช้ตกแต่งในงานเทศกาล หรืองานนักขัตฤกษ์ต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ งานเครื่องกระดาษ มักจะมีการทำตามแถวชนบท ถือได้ว่าเป็นอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยอีกแบบหนึ่งด้วย

งานเบ็ดเตล็ด เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่อาจจัดเข้าเป็นประเภทได้แน่นอน ซึ่งมีอยู่หลายประเภท เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ การแทงหยวก การทำหุ่นกระดาษ เครื่องเงิน การทำเครื่องดนตรี การทำลูกปัด และเครื่องประดับกายอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีงานพาหนะ เช่น เรือเกวียน กระจัง กระจัง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านแต่ละประเภทนั้น มักทำขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยของคนในท้องถิ่น เป็นสำคัญ มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มคนแต่ละท้องถิ่นโดยตรง หรืออาจทำขึ้นเพื่อ ช้อขายแลกเปลี่ยนกับปัจจัยในการดำรงชีวิตที่มาจากต่างถิ่น ซึ่งบางประเภทได้พัฒนาเป็น อุตสาหกรรมในครัวเรือนไปก็มี ดังนั้น ประเภทของหัตถกรรมพื้นบ้านดังกล่าว มักจะผลิตด้วยฝีมือช่างในแต่ละท้องถิ่น ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเป็นงานกึ่งอุตสาหกรรม แต่บางงานก็พัฒนาเป็นงานอุตสาหกรรมไปบ้างเช่นกัน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. วัฒนธรรมพื้นบ้านของไทย. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2554, จาก http://kanchanapisek.or.th/kp8/thai/link2_5.htm

2.4.3 ประเภทและกรรมวิธีการผลิตผ้าในประเทศไทย

แบ่งตามวัตถุดิบที่ใช้ในการทอ ได้แก่ ผ้าฝ้ายและไหม

ผ้าฝ้าย เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกได้ทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย เพราะเป็นพืชเขตร้อน ชอบดินเหนียวปนทราย อากาศโปร่ง ไม่ชอบที่ร่มเงาบัง เส้นใยของฝ้ายดูดความชื้นได้ง่าย เป็นตัวนำความร้อนที่เลว เหมาะสำหรับทอเป็นเครื่องนุ่งห่มในเมืองร้อน เพราะเมื่อฝ้ายดูดความชื้นแล้วความชื้นจะระเหยกลายเป็นไอน้ำ ผู้ที่สวมเสื้อผ้าด้วยผ้าฝ้ายจะรู้สึกเย็นสบาย ฝ้ายจะปลูกในเดือนพฤษภาคมต่อกับเดือนมิถุนายน หรือปลายเดือนกรกฎาคมต่อเดือนสิงหาคม ในระยะเวลา 4-5 เดือนนี้เป็นฤดูฝน จะช่วยให้ฝ้ายได้รับฝนดีพอประมาณ เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม ฝ้ายก็จะแก่และแตกปุย การปลูกฝ้ายชาวบ้านจะปลูกไปพร้อมกับปลูกข้าว คือ หว่านในนาในขณะที่รอให้กล้าโต จึงทำการปลูกฝ้ายไปด้วยคือปลูกในไร่หรือเนื้อที่ที่ว่างต่อจากบริเวณบ้านซึ่งสามารถดูแลได้ทั่วถึง เมื่อเสร็จจากการปลูกฝ้าย กล้าในนาก็โตพอดี ต่อจากนั้นก็ถอนกล้าแล้วดำนาต่อไป พร้อมกันนั้นก็บำรุงรักษาฝ้ายที่ปลูกไว้ ระยะเวลาที่ใช้ในการปลูกฝ้ายจนกระทั่ง

สามารถเก็บปุ๋ยได้ ใช้เวลาประมาณ 6-7 เดือน ชาวบ้านทุกครัวเรือนสามารถปลูกฝ้ายได้ แล้วนำเส้นใยของฝ้ายมาทอเป็นผืนผ้าสำหรับนุ่งห่มและใช้สอยในชีวิตประจำวัน

ไหม เส้นใยไหมได้จากตัวไหมที่เลี้ยง ตัวไหมนั้นส่วนมากเลี้ยงกันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลาง ส่วนภาคใต้นั้นมีการเลี้ยงน้อย ชาวบ้านเริ่มต้นจากการปลูกต้นหม่อนสำหรับเป็นอาหารของตัวไหม ต้นหม่อนขึ้นได้ดีในดินเกือบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นดินดีหรือค่อนข้างเลวกก็ตาม โดยหม่อนต้องการความชุ่มชื้นเล็กน้อยในระยะแรก แต่เมื่อโตหม่อนจะทนความแห้งแล้งได้ดีพอสมควร การเลี้ยงไหม ตัวไหมเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายตัวหนอน เมื่อแก่ตัวเข้าจะชักใยหุ้มตัวของตัวเอง แล้วตัวไหมจะอาศัยอยู่ภายในนั้น ชาวบ้านจะเอาใบหม่อนที่หั้นเป็นฝอยๆ ไปให้ตัวไหมกิน และเฝ้าดูแลตัวไหมชักใย ตัวไหมและใบหม่อนสามารถเลี้ยงและปลูกได้ทุกบ้าน ชาวบ้านจะเอารังไหมมาสาวเพื่อจะเอาเส้นไหม ต่อจากนั้นก็นำเส้นไหมมาพอก โดยนำมาต้มด้วยต่างเพื่อขับให้สีเส้นไหมเดิมออก แล้วนำมาตากเพื่อทำให้เส้นไหมติดต่อกันเป็นเส้นเดียวกันตลอดหลังจากนั้นก็นำมาย้อมสีแล้วจึงนำไปทอเป็นผืนผ้าตามที่ต้องการ เส้นใยมีคุณสมบัติคือ ลื่น มั่น และยืดหยุ่นได้ดี

แบ่งตามกรรมวิธีในการทอ

กรรมวิธีในการทอผ้า คือการกระทำให้เกิดลวดลายบนผืนผ้าในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่ซับซ้อนและไม่ซับซ้อน แต่ละกรรมวิธีการทอลวดลายนั้นมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่

ผ้ามัดหมี่ มีกรรมวิธีการทอผ้าให้เกิดลวดลายโดยการย้อมเส้นและทอเป็นหลัก โดยการย้อมเส้นไหมหรือฝ้ายให้ต่างโดยการผูกมัดให้เกิดช่องว่าง สีไม่ติดกัน การทอมัดหมี่แต่ละผืนต้องใช้เวลาและความประณีต จัดเรียงเส้นไหมและฝ้ายให้สม่ำเสมอคงที่ และกรรมวิธีต้องเรียงลำดับก่อนหลังเพื่อให้เกิดลวดลายสวยงาม ถูกต้อง ลวดลายก็สืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ

ผ้าจก กรรมวิธีการทอจกเป็นการทอและปักผ้าไปพร้อมๆกัน การทอลวดลายบนผืนผ้าด้วยกรรมวิธีการเพิ่มด้วยเส้นพุ่งพิเศษเข้าเป็นช่วงๆไม่ติดต่อกันตลอดหน้ากว้างของผ้า การกระทำโดยใช้ไม้ หรือขนเม่น หรือนิ้วมือยกขึ้น กล่วาง่ายๆ คือการทอผสมปักกลายๆ แต่แทนที่จะใช้เข็มปักก็ใช้ขนเม่นหรือไม้แหลมๆ ทำลวดลายไหมสอดสลับสีด้วย

ผ้าขิด เป็นผ้าทอด้วยกรรมวิธีใช้ไม้เขี่ยหรือสะกิดซ่อนเส้นด้ายยืนขึ้น แล้วสอดเส้นพุ่งไปตามแนวเส้นยืนที่ถูกจัดซ่อนขึ้นนั้น จังหวะการสอดเส้นด้ายพุ่งทำให้เกิดลวดลายรูปแบบต่างๆ

ผ้าแพรวา เป็นผ้าทอมือ กรรมวิธีการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายเป็นลักษณะผสมกันระหว่างลายขีดกับลายจก การทอผ้าแพรวานั้นมีหลายๆลายอยู่ในผืนผ้าเดียวกัน

ฝ้ายยกดอก มีกรรมวิธีการทอให้เกิดลวดลายโดยการยกตะกอกแยกด้ายเส้นยืน แต่ไม่ได้เพิ่มเส้นด้ายยืนหรือพุ่งพิเศษเข้าไปในผืนผ้า และในบางครั้งการยกดอกจะมีการเพิ่มด้วยเส้นพุ่งจำนวนสองเส้นหรือมากกว่านั้นเข้าไป

ลวดลายที่ทอจะเป็นลายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม และความเชื่อถือทางศาสนา ซึ่งได้แก่ ลายปราสาท ลายธรรมมาสน์ ลายสัตว์ ลายพืช ลายจากสิ่งของเครื่องใช้ และลายเรขาคณิต

ผ้าทออาจจะเรียกตามสถานที่ทอก็ได้ เช่น ผ้าทอเกาะยอ ผ้าทอนาหมื่นศรี ผ้าทอพุมเรียง (วัฒนธรรม จุฑะวิภาต.2552: หน้า 63-65)

5.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- วัฒนธรรม จุฑะวิภาต.(2535).ศิลปหัตถกรรมของช่างทองเมืองเพชร:ความเป็นมาและสภาพปัจจุบัน

“อันชาติใดไร้ช่างชำนาญศิลป์ เหมือนนารินไร้โฉมประโลมสง่า

ใครใครเห็นไม่เป็นที่จำเริญตา เขาจะพากันแย้มให้อับอาย

ศิลปกรรมนำใจให้สร้างศอก ช่วยบรรเทาทุกข์ในโลกให้เหือดหาย

จำเริญตาพาใจให้สบาย อีกร่างกายก็พลอยสุขสราญ

แม้ผู้ใดไม่นิยมชมสิ่งงาม เมื่อถึงยามเศร้าอรุณาสงสาร

เพราะขาดเครื่องระงับดับรำคาญ โสสถใดจะสมานซึ่งดวงใจ”

เครื่องทองของไทยนับเป็นศิลปะของไทยตั้งแต่โบราณ เป็นสิ่งที่แสดงถึงลำดับชั้นทางสังคมที่ต่างกันของบรรดาราชาตระกูล แต่เครื่องทองมีเพียงเป็นศิลปหัตถกรรมของชนชั้นสูงในครั้งอดีต ระดับสามัญชนเครื่องทองก็เป็นสื่อสัญลักษณ์ของการแต่งงาน และการออมทรัพย์ ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตยังไม่มีธนาคาร ชาวบ้านนิยมซื้อหาเครื่องทองเก็บไว้ และในการหมั้นเจ้าสาวเพื่อการสมรส ฝ่ายเจ้าบ่าวมักจะต้องหมั้นหมั้นด้วยเครื่องทองรูปพรรณ หรือไม่ก็ต้องหมั้นด้วยทองแท่ง

เพื่อให้เจ้าสาวนำไปทำทองรูปพรรณได้ความพอใจ นอกจากนี้การซื้อทองคำมาทำเป็นเครื่องประดับ เช่น สร้อยข้อมือ กำไลสวมข้อมือ ข้อเท้า หรือทำเป็นสายสร้อยคล้องคอ ความเວສະພາຍບ່າ ສິ່ງເຫຼົ່ານີ້ນັບເປັນປະເພນີການອອກທຸກຳແຫນການສົ່ງເຜີຍຝາກຮຽນາຮາຮຽນຕັ້ງໃນປັຈຸບັນ ດ້ວຍເຫຼົ່ານີ້ວິຈິຕຣາສິລປິໃນເຮືອນທອງຂອງໄທຍຈິ່ງໄດ້ເຈຣີຸມາເຖິງທຸກວັນນີ້

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นำผลงานวิจัยออกเผยแพร่เป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖๐ พรรษา ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๕
2. ได้หลักฐานข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา บทบาท ตลอดจนผลงานของช่างทองเมืองเพชร อันจะทำให้บุคคลรุ่นหลังได้มีโอกาสศึกษาเพื่อร่วมกันสืบทอด และดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ก่อนที่ประเทศจะสูญเสียช่างที่มีฝีมือ เนื่องจากช่างผู้สร้างสรรค้ทุกคนมีอายุมากแล้ว
3. ได้ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ สืบทอด ตลอดจนพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่ายิ่งของไทยให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและอนาคต
4. ได้ข้อมูลสำคัญนำไปใช้ในการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้านในคณะครุศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ และคณะอื่นๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดจนเผยแพร่แก่ผู้สนใจทั่วไป

- วัฒนະ ຈຸທະວິຖາດ .(2545).ການອອກແບບເຄື່ອງປະດັບ: ງານເຄື່ອງປະດັບໄທຍທີ່ສາມາດຄອຍຢູ່ຄູ່າຄວາມໄດ້ຢ່າງໂດດເດັ່ນ ຈິ່ງຕ້ອງມີການປັບປຸງຮູບແບບ ອັນອາຈາກຳເໜີກເອກລັກຊະນີຂອງເປົ້າໝາຍທີ່ສະຫ້ອນໄດ້ຈາກລວດລາຍໄທຍຖືກມອນຂ້າມຕາມກະແສໂລກຍຸດໂລກາືວັດນີ້ ຫລາຍໆຝ່າຍໃນປັຈຸບັນຈິ່ງເລີ່ມເຫັນບັນຫາແລະພາຍາມສັນນິສຸນ ສົ່ງເສີມງານຜິມື້ຂາງນີ້ໃຫ້ແກ່ຫລາຍຢ່າງຂຶ້ນດ້ວຍການຜສມຜສານເປົ້າໝາຍໄທຍແບບເກ່າແລະແບບໃໝ່ເໜັງສື່ເລີ່ມນີ້ກໍ່ໄດ້ເກີດຂຶ້ນດ້ວຍເຫຼືອຜູ້ດັ່ງກ່າວ ເພື່ອມຸ່ງໝັ່ງໃຫ້ຜູ້ສົນໃຈໃນການໃຊ້ລວດລາຍໄທຍອອກແບບເຄື່ອງປະດັບໄດ້ໃຫ້ເປັນແນວທາງປະຍຸກຕໍ່ລວດລາຍຕ່າງໆ ໃຫ້ເປັນຂຶ້ນງານໄດ້ຢ່າງເໝາະສົມ ຈຶ່ງໃນສ່ວນທ້າຍໄດ້ບຣຈຸຕ້ວຍຢ່າງງານເຄື່ອງປະດັບຂອງເຮົາຕ່າງໆ ໄວ້ເພື່ອປະກອບການສຶກສາເບື້ອຍເຫຼືອດ້ວຍ

ผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้คงสามารถให้ความเพลิดเพลินและจุดประกายให้ผู้อ่านได้เกิดแนวทางในการสร้างสรรค์งานออกแบบเครื่องประดับ ดังปณิธานแต่เริ่มต้นของการเรียบเรียงงานชิ้นนี้ซึ่งความผิดพลาดใดๆ ที่เกิดขึ้น ผู้เขียนขออภัยและขออภัยต่อผู้อ่านมา ณ ที่นี้ด้วย และหากหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านได้บ้าง ก็ขอยกความดีนี้ให้แก่ช่างศิลป์ไทยผู้รังสรรค์งานเครื่องประดับไทยไว้ให้คนไทยรุ่นหลังๆ ได้ศึกษา

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(วว.) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้และของประดับตกแต่ง ของใช้และของประดับตกแต่งได้รับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์โดยมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า โดยมีการปรับเปลี่ยนโลโก้หรือตราสินค้าใหม่ให้มีเอกลักษณ์ของกลุ่มและโดดเด่นขึ้นกว่าเดิม

วัตถุประสงค์เพื่อต้องการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบและบรรจุภัณฑ์ของชุมชน โดยการใช้ภูมิปัญญาไทยร่วมกับวิทยาการสมัยใหม่เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่มีรูปแบบจูงใจผู้ซื้อและช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้า ช่วยรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ ตลอดจนมีความเหมาะสมกับการจัดจำหน่ายและขนส่ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ด้วยบรรจุภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบอย่างเหมาะสมด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับภูมิปัญญาไทย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและขยายโอกาสทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ
2. พัฒนาผู้ผลิตสินค้า OTOP ให้มีทักษะในการผลิตสินค้า การออกแบบและการเลือกใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์ สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน
3. ผู้ผลิตสินค้า OTOP ที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ต่อปี สร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน เพื่อหาแนวทางในการออกแบบตลอดจนการสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบบรรจุภัณฑ์ตามแนวทางและหลักเกณฑ์การศึกษาค้นคว้า สร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน และสร้างสรรค์ความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3 ขั้นตอนการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเอกสารเพื่อสร้างกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม รวมทั้งข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆที่เกี่ยวกับเครื่องเงิน

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม ภายใต้กรอบแนวความคิดจากการศึกษาเอกสาร เว็บไซต์และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยเข้าสู่พื้นที่แหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ และร้านจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน เพื่อเก็บข้อมูลสภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร เว็บไซต์และข้อมูลจากการลงพื้นที่ เพื่อกำหนดแนวความคิดในการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 4 กระบวนการออกแบบสร้างสรรค์ ภายใต้กรอบแนวความคิดการออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม จากการกำหนดในเบื้องต้นมาออกแบบ และสร้างผลงานการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 5 สรุปประเมินผล อภิปราย นำเสนอผลงาน แนวทางการพัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเรื่องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงิน เพื่อหาแนวทางในการออกแบบ ตลอดจนการสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบบรรจุภัณฑ์ การสร้างสรรค์ความพึงพอใจ ให้กับผู้บริโภค โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้มาซื้อผลิตภัณฑ์ของสินค้ากลุ่มเครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม ต่อหนึ่งสัปดาห์หรือกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์หรือนักท่องเที่ยวที่แวะซื้อสินค้าเป็นจำนวนหนึ่งของทั้งหมดของสัปดาห์

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้นคือตัวของบรรจุภัณฑ์ รูปลักษณะของบรรจุภัณฑ์

ตัวแปรตามคือประโยชน์ใช้สอยของบรรจุภัณฑ์ว่ามีความคงทนต่อการใช้งานหรือมีความปลอดภัยมากเพียงใด และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

3.3 ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือ

- เครื่องมือในการวิจัยแบบสังเกต
 - กรอบในการสังเกต
- เครื่องมือในการวิจัยแบบสังเกตภาคสนาม
 - กรอบในการสังเกต
 - เนื้อหาที่สังเกต
- แบบวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม
 - แบบสำรวจชุมชน/ร้าน/บริษัท
 - ประวัติชุมชน/ร้าน/บริษัท (time line)

- แนวคำถามในการสัมภาษณ์เจาะลึกและสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
 - แนวคำถามในการสัมภาษณ์เจาะลึกและสนทนากลุ่ม
- การพัฒนาเครื่องมือ
 - การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การทำหนังสือราชการไปยังกลุ่มอาชีพหรือร้านที่เราต้องการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการลงภาคสนาม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลภาคสนาม

1. การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้านความเป็นมาของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินร้านบ้านเจ้าจอม อำเภอศรีษะพนาลัย จังหวัดสุโขทัยพัฒนาการของลักษณะรูปแบบบรรจุภัณฑ์และการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม รวมทั้งสภาพด้านเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นผลสืบเนื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้านลักษณะรูปแบบผลิตภัณฑ์ของเครื่องประดับเงินร้านบ้านเจ้าจอม อำเภอศรีษะพนาลัย จังหวัดสุโขทัยเก็บรวบรวมจากผลิตภัณฑ์อันเป็นวัตถุจริงที่ปรากฏอยู่ในเครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม และหากผลงานบางส่วนที่ไม่สามารถเก็บรวบรวมจากวัตถุจริงได้ จะเก็บข้อมูลจากการวาดภาพลายเส้นก็ตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลหรือเก็บข้อมูลจากภาพถ่ายผลงานดังกล่าวหากมีปรากฏอยู่ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีบันทึกข้อมูลด้านวัตถุผลิตภัณฑ์ ดังนี้

2.1 ด้านรูปแบบบันทึกข้อมูลด้วยภาพถ่ายสี

2.2 ด้านกลวิธีการผลิต ศึกษาถึงวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการผลิตในแต่ละขั้นตอนทั้งจากการสัมภาษณ์ และจากการสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทปสัมภาษณ์ จดบันทึกและถ่ายภาพ รวมทั้งการสังเกตที่ รายละเอียดในวัสดุและอุปกรณ์บางชิ้นที่ต้องการรายละเอียดสูง

2.3 ด้านเนื้อหาศิลปะของ เก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึกถ่ายภาพ ทั้งนี้เป็นเนื้อหาเป็นส่วนหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ในรูปแบบเครื่องประดับเงินร้านบ้านเจ้าจอม อยู่แล้ว

3. การจัดทำข้อมูล จัดกระทำภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลตามข้อ 1 และ 2 ผู้วิจัย จะจัดทำข้อมูลตามลำดับขั้นตอน โดยคำนึงถึงลำดับช่วงเวลาเป็นสำคัญ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะจำแนก วิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำเสนอผลการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบพรรณนา วิเคราะห์ประกอบ ภาพถ่ายและภาพวาดลายเส้น ภายใต้ประเด็นหัวข้อสำคัญ ดังนี้

3.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน อันเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ของเวลาและเชื่อมโยงใน ประวัติศาสตร์กับการผลิตเครื่องประดับเงินร้านบ้านเจ้าจอม

3.2 พัฒนาการของลักษณะรูปแบบศิลปกรรม และปัจจัยที่ส่งผลต่อลักษณะรูปแบบ เครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม ในแต่ละลำดับช่วงเวลาของแต่ละชุมชน

3.3 พัฒนาการผลิตเครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม ของชุมชน

3.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะรูปแบบศิลปกรรมและการผลิตเครื่องประดับเงินร้าน บ้านเจ้าจอม อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเอกสาร

1.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ตลอดจนเว็บไซต์ที่บริการข้อมูลต่างๆ แล้วนำมา รวบรวมกรอบแนวความคิดของการวิจัยในขั้นประเด็นที่นำมาร่าง ประกอบไปด้วย

1. สภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม
2. ศึกษากระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม
3. ศึกษากระบวนการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม

1.2 ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวความคิดของการวิจัยในขั้นตอนต้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องสำคัญ ดังกล่าว ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม

โดยกำหนดขอบเขตการศึกษา

ส่วนที่ 1 ขอบเขตด้านการศึกษาสภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม
อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

- ประวัติความเป็นมาของร้านเครื่องเงินบ้านเจ้าจอม
- กระบวนการ ต้นทุนของการผลิตของร้านเครื่องเงินบ้านเจ้าจอม
- การตลาด รายได้กลุ่มเป้าหมายของร้านเครื่องเงินบ้านเจ้าจอม

ส่วนที่ 2 ขอบเขตด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม อำเภอ
ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

จำนวน 5 โครงสร้าง 5 กราฟิก ประกอบด้วย

ผลิตภัณฑ์สร้อยคอพร้อมจี้	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
ผลิตภัณฑ์ข้อมือ	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
ผลิตภัณฑ์แหวน	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
ผลิตภัณฑ์ต่างหู	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
ผลิตภัณฑ์SET รวม 4 ชิ้น	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดพื้นที่ในการวิจัยทางด้านผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้า
จอม เป็นที่ผลิตและจำหน่ายเครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยเข้าภาคสนามด้วยวิธีเปิดเผยตัว (Over role)
โดยนำหนังสือราชการจากทางมหาวิทยาลัย เสนอต่อหัวหน้ากลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์เครื่องประดับ
เงินบ้านเจ้าจอม อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยตาม
ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีเครื่องมือการวิจัยดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observant) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observat) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลช่วงแรกเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นด้านสภาพทั่วไปของกลุ่มผู้ผลิต โดยทำการศึกษาประวัติความเป็นมาของร้านเครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม การดำเนินการทางการตลาดและการจัดจำหน่าย ข้อจำกัดในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (Indept Interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงเพื่อใช้ในการวิจัย จากเอกสาร งานวิจัยและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแล้วสร้างแนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านสภาพทั่วไปของผู้ผลิต กระบวนการผลิตและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม อำเภอศรีษะนาลัย จังหวัดสุโขทัย

สำหรับผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม ผู้วิจัยจะใช้วิธีแบบเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้านสภาพทั่วไปของกลุ่มผู้ผลิต กระบวนการผลิตและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม ซึ่งประกอบด้วย

1. หัวหน้ากลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม
2. คนงานผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ศึกษาข้อมูล ขณะเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยตรวจสอบความแม่นยำของข้อมูล (Validoty) และความเชื่อถือได้ (Veliability) ของข้อมูลภาคสนามทุกครั้งที่เกิดขึ้น ข้อมูลด้วยการดูคำถามสื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ขณะที่สัมภาษณ์ คำตอบที่ได้สอดคล้องกับกลุ่มผู้ผลิตหรือไม่ตามระเบียบวิจัย การออกแบบพัฒนาและสร้างสรรค์ ด้วยการร่างแบบตามประเด็นที่ศึกษา คือการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม อำเภอศรีษะนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ขั้นตอนที่ 5 สรุปอภิปรายผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ผลการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงิน บ้านเจ้าจอม อำเภอศรีษะนาถาย จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลและการออกแบบเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานออกแบบให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติงานดังนี้

ส่วนที่ 1 บทสังเขปเงื่อนไขในการออกแบบ (Design Brief)

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนแบบร่าง (Sketch)

ส่วนที่ 3 การพัฒนาและการสร้างสรรค์ (Development and Design)

ส่วนที่ 4 ผลงานที่สร้างสรรค์ (Packaging design)

ส่วนที่ 1 บทสังเขปเงื่อนไขในการออกแบบ (Design Brief)

1. ชื่อโครงการ (Project Title) : โครงการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม จังหวัดสุโขทัย

2. ข้อมูลลูกค้า (Client data) :

2.1 ชื่อผู้ผลิต (Name of Producer) : อนุรักษ์ ยอดดี

2.2 ที่อยู่ (Address) : 115/3 หมู่ 3 ตำบล ศรีษะนาถาย อำเภอ ศรีษะนาถาย จังหวัดสุโขทัย 64190

2.3 เบอร์โทรศัพท์ : โทร. 055-950578 มือถือ. 081-7857728 , 081-2800083

2.4 Fax : 055-950578

2.5 E-mail : -

2.6 Website : <http://www.banjawjom.com>

2.7 ความเป็นมาของร้านบ้านเจ้าจอม

ร้านบ้านเจ้าจอม เริ่มต้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2539 เป็นช่วงที่ทองลอยลายโบราณ กำลังเป็นที่นิยมของคนไทยเรา จอม(เป็นคนในพื้นที่ อำเภอศรีษะนาถ) & เจริญ(เป็นคนมีถิ่นกำเนิดอยู่ จังหวัดเชียงใหม่)หลังจากจากที่ได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ จากการเป็นลูกจ้างของร้านทองหลายร้าน ที่อำเภอศรีษะนาถ เมื่อมีครอบครัว จึงได้มาเปิดร้าน ทำอยู่ภายในครอบครัว จนเป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่และอำเภอใกล้เคียง ก็ได้ขยายกิจการ โดยสินค้าของร้านบ้านเจ้าจอมจะจำหน่ายทั้งหน้าร้านและจำหน่ายต่างจังหวัด ด้วยกรรมวิธีการผลิตที่มีความประณีต ละเอียดอ่อน โดยมีการสร้างสรรค์คิดลวดลายให้แบบใหม่มีการพัฒนาสินค้าให้ทันสมัย จึงทำให้เครื่องประดับเงินทำให้มีความนิยมมากยิ่งขึ้น

3. ข้อมูลผลิตภัณฑ์ (Product data)

3.1 ชื่อผลิตภัณฑ์ (Product name): เครื่องประดับ

3.2 ตราสินค้า (Brand name): บ้านเจ้าจอม

ส่วนวิเคราะห์ : ตราสินค้าของทางร้านได้ตัดทอนมาจากลายของลายที่อยู่ผนังวัดนางพญา เพราะปัจจุบันลายเหล่านี้อยู่บนชิ้นงาน เพิ่มลายเครือเถาและใช้ตัวอักษรที่มีความเป็นไทย เพื่อให้ตราสินค้ายังคงความเป็นไทย

3.3 ลักษณะการออกแบบ: การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (Redesign)

ส่วนวิเคราะห์ : ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม ปัจจุบันใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีตามท้องตลาดจึงมีแนวคิดที่ต้องการทำตัวบรรจุภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ให้กับร้านบ้านเจ้าจอม ดังนั้นจึงมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ให้แก่องค์กร จึงเลือกใช้บรรจุภัณฑ์กล่องผ้าไหม เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ไทยเพราะสินค้าเป็นสินค้าของไทย

3.4 ราคาของผลิตภัณฑ์(Product Price):

3.4.1 ผลิตภัณฑ์สร้อยคอพร้อมจี้

3.4.2 ผลิตภัณฑ์ข้อมือ

3.4.3 ผลิตภัณฑ์แหวน

3.4.4 ผลิตภัณฑ์ต่างหู

3.4.5 ผลิตภัณฑ์รวมชุด 4 ชิ้น

3.5 ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ (Product Use): เครื่องประดับ

3.6 ความรู้สึกที่มีต่อผลิตภัณฑ์ ทั้งด้านการมองเห็น ด้านกายภาพ และความรู้สึก (Product visual/Physical/Sensor attributes) : ผลิตภัณฑ์เครื่องเงินเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความละเอียดอ่อน สวยงามด้วยลวดลายที่อยู่บนตัวชิ้นงานมีความเป็นไทยสวยงามในตัวผลิตภัณฑ์และปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบให้มีรูปแบบให้ดูทันสมัยแต่ยังคงลวดลายที่ยังดูเป็นไทย

3.7 คุณลักษณะของบรรจุภัณฑ์ที่สามารถปกป้องและส่งเสริมตัวสินค้าได้ (Protective Packaging required (Details)) : บรรจุภัณฑ์กระดาษหุ้มผ้าไหม ซึ่งเป็นบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับมอบเป็นของขวัญหรือเป็นบรรจุภัณฑ์ที่ช่วยให้สินค้าดูมีมูลค่ามากขึ้น โดยเพิ่มความสวยงามบนตัวกล่องมีลายกราฟิกบนผ้าที่เป็นลายของผ้าตีนจกพร้อมกับโลโก้ที่ใช้การปักทำให้บรรจุภัณฑ์ดูน่าเก็บรักษา

4. ข้อมูลของทางการจัดจำหน่าย (Details) :

4.1 รายละเอียดของทางการจัดจำหน่าย (Detail of Distribution) : ร้านบ้านเจ้าจอม , วัดใหญ่, ต่างจังหวัด

4.2 ข้อควรระวังเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ (Product Pragility) : ผลิตภัณฑ์เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่า ระวังการชำรุดหรือบดบังได้

5. ข้อมูลผู้บริโภคเป้าหมาย (Target consumer data) :

5.1 คุณลักษณะของผู้บริโภค (Demographic / Psychographic Description):

Demographic (ลักษณะด้านกายภาพ)

- เพศหญิง
- มีอายุระหว่าง 25-45 ปี
- รายได้ 5000-10000 บาท/เดือน.
- อยู่ในช่วงวัยทำงาน

Psychographic (ลักษณะด้านจิตภาพ)

- สำหรับผู้หญิงที่รักสวยรักงาม
- ต้องการเพิ่มจุดดึงดูดให้กับเครื่องประดับ
- สำหรับผู้หญิงที่รักในเครื่องประดับ

6. ข้อมูลบรรจุภัณฑ์ / ฉลาก (Package / Label data)

6.1 ประเภทของบรรจุภัณฑ์ (Type of Pack): กระดาษบุผ้าไหม

7. เงื่อนไขและข้อสรุปทางด้านเรขศิลป์(Graphic Design Brife)

7.1 ข้อมูลเบื้องต้น / ความสำคัญและความเป็นมาของโครงการออกแบบ (Background)

การออกแบบโครงสร้าง 5 โครงสร้าง และกราฟฟิกที่มีความเป็นลักษณะหรือบ่งบอกถึงตัวสินค้าภายในบรรจุภัณฑ์ โดยการออกแบบบรรจุภัณฑ์เป็นการออกแบบเพื่อสร้างความแปลกใหม่และเป็นสิ่งป้องกันสินค้ากลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดเป็นผู้หญิงที่มีเป็นคนรักสวยรักงาม สนใจในเครื่องประดับต่างๆ

7.2 สถานะของผลิตภัณฑ์(Product/SWOT/Strength, Weakness,Opportunity,Threat])

Strength (จุดแข็งของสินค้า)

1. เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่า
2. เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงามในตัวผลิตภัณฑ์
3. มีราคาค่อนข้างสูง เพราะสินค้าเป็นสินค้าที่มีค่า

Weaknesses (จุดอ่อนของสินค้า)

1. ยังไม่มีบรรจุภัณฑ์เป็นของตัวเอง
2. ยังไม่เป็นที่รู้จักในกลุ่มของคนภายนอกชุมชน
3. มีการโฆษณาน้อย

Opportunities (โอกาสของสินค้า)

1. เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์
2. สร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า
3. สร้างความมั่นคงให้กับสินค้า
4. มีจุดดึงดูดด้วยตัวบรรจุภัณฑ์ที่ดูแปลกใหม่

Threats (อุปสรรคของสินค้า)

1. คู่แข่งขันใหม่เพิ่มมากขึ้น
2. ผลิตภัณฑ์คู่แข่งระดับมีมูลค่าสูง

7.3 วัตถุประสงค์ในการออกแบบ (Objective)

ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้กับสินค้าโดยต้องการเป็นจุดดึงดูดของลูกค้า เพราะนอกจากสินค้าจะมีคุณภาพแล้ว อีกส่วนหนึ่งที่สำคัญก็คือรูปลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์ที่มีความดึงดูด ความน่าสนใจ และเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้

7.4 แนวความคิดในการออกแบบ (Design concept) :ดูดีมีสไตล์เรียบหรูอย่างไทย

7.5 เหตุผลสนับสนุน (Support):

รูปแบบและสีที่ใช้จะทำให้ผลิตภัณฑ์ดูโดดเด่น เป็นจุดเรียกความสนใจให้กับลูกค้าได้ดี และเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าโดยบรรจุภัณฑ์เรียบหรูแต่ยังคงความเป็นไทย

7.6 อารมณ์ความรู้สึกบุคลิกของงาน (Mood & Tone) :

Concept	ดูดีมีสไตล์	เรียบหรูอย่างไทย	
Mood&Toon	Stylish	Simple	Cultured
Graphic element	Color	Form	Material

ตาราง 4.1 Mood & Tone

7.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

บรรจุก้อนที่จะช่วยทำให้ผลิตภัณฑ์ดูมีคุณค่ามากขึ้นและหวังว่าจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์

8. การวิเคราะห์การออกแบบ

8.1 การวิเคราะห์เกี่ยวกับโครงสร้าง

โครงสร้างทั้งหมดของบรรจุก้อนที่มีรูปทรงที่เรียบง่าย มีระบบล็อคที่ดีเพื่อปกกันสินค้าเสียหายและมีขนาดที่พอเหมาะกะกับตัวผลิตภัณฑ์

ซึ่งโครงสร้างของเซรามิคได้โครงสร้าง 5 โครงสร้าง คือ

ผลิตภัณฑ์สร้อยคอพร้อมจี้ สูง 5 cm. กว้าง 12 cm. ยาว 13 cm.

ผลิตภัณฑ์ข้อมือ สูง 7 cm. กว้าง 7 cm. ยาว 8 cm

ผลิตภัณฑ์แหวน สูง 5 cm. กว้าง 5 cm. ยาว 6 cm.

ผลิตภัณฑ์ต่างหู สูง 4 cm. กว้าง 5 cm. ยาว 6 cm.

ผลิตภัณฑ์รวมชุด 4 ชิ้น สูง 9.5 cm. กว้าง 13 cm. ยาว 15 cm.

8.2 การวิเคราะห์ความแข็งแรง

บรรจุก้อนที่เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม เน้นถึงการนำไปใช้ได้หลายๆครั้ง และในกรณีและผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเป็นการมุ่งเน้นถึงเรื่องของรูปลักษณะของบรรจุก้อนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเพื่อให้เข้ากับผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายในบรรจุก้อน แต่ก็สามารถปกป้องสินค้าได้เป็นอย่างดีเพื่อให้สินค้าไม่มีความเสียหายในระดับหนึ่ง

8.3 การวิเคราะห์ด้านกราฟิก

กราฟิกที่ใช้ เป็นการนำลายของผ้าไทยในจังหวัดสุโขทัยมาให้นบนบรรจุก้อน เป็นลายผ้าตีนจกเพื่อให้สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์เพราะผลิตภัณฑ์เป็นผลิตภัณฑ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในจังหวัด การเลือกโทนสีที่นำมาให้จะเป็นสีแดง ดำ น้ำเงิน เพราะสีเหล่านี้เป็นสีที่ทำให้ตัวผลิตภัณฑ์ดูมีความโดดเด่น ดูทันสมัย แต่ยังมีความเป็นไทยด้วยลายกราฟิกและตัววัสดุที่นำมาใช้ในการผลิต

8.4 การวิเคราะห์บรรพบุรุษโดยรวม

โครงสร้างที่มีลักษณะเรียบง่าย สอดคล้องกับความเป็นไทยของผลิตภัณฑ์ ด้วยวัสดุในการผลิตบรรพบุรุษด้วยผ้าไหมและสามารถสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ด้วยโทนสีที่เลือกคือแดง น้ำเงิน ดำ ที่ทำให้ตัวผลิตภัณฑ์ดูมีความโดดเด่นซึ่งผลิตภัณฑ์มีความสวยงามอยู่ในตัวผลิตภัณฑ์ด้วยอยู่แล้ว และกราฟิกที่มีลวดลายที่สอดคล้องกับความเป็นผลิตภัณฑ์ของจังหวัดสุโขทัย ทำให้นำไปสู่ความดึงดูดให้กับผู้บริโภค

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนแบบร่าง (Sketch)

การออกแบบตราสัญลักษณ์

การออกแบบตราสัญลักษณ์ร้านเครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม โดยนำลายไทยของวัดนางพญามาใช้ในการออกแบบ เพราะลายไทยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการนำมาเป็นลายของเครื่องประดับ จึงเลือกนำมาใช้ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ และเลือกใช้ตัวอักษรที่มีความเป็นไทยเพื่อจะบ่งบอกให้เห็นถึงความงาม ความประณีตของเครื่องประดับเงิน โดยการนำลายของวัดนางพญามาผสมกับลายเครือเถาวิมาใช้ร่วมกันเพื่อสร้างความละเอียดอ่อน ประณีต ตัวอักษรที่ใช้ TH-Charmonman

บ้านเจ้าจอม
บ้านเจ้าจอม
บ้านเจ้าจอม

ภาพที่ 4.1 ภาพแสดงแบบร่างตราสัญลักษณ์แบบที่ 1

ตราสัญลักษณ์ใช้ลูกตุ้มของเครื่องประดับเงินโดยการจัดวางเป็นส่วนประกอบของชื่อร้าน และใช้ตัวอักษร Sarun's Manorah เพื่อเพิ่มความเป็นไทย

ภาพที่ 4.2 ภาพแสดงแบบร่างตราสัญลักษณ์แบบที่2

ตราสัญลักษณ์เป็นการนำลักษณะของสร้อยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์ที่ร้านบ้านเจ้าจอม โดยใช้ลวดลายของเครื่องประดับเงินและลักษณะของเส้นเงินบวกกับการจัดวางตัวอักษรที่ยังคงความเป็นไทย โดยใช้ตัวอักษร TH-Charmonman

ภาพที่ 4.3 ภาพแสดงแบบร่างตราสัญลักษณ์แบบที่3

ตราสัญลักษณ์แบบที่3เป็นการนำลักษณะลวดลายของวัดนางพญาและเป็นลายที่อยู่บนเครื่องประดับเงินด้วยรวมกับลวดลายเครื่องเคลือบ และใช้ตัวอักษรที่เน้นให้เห็นถึงความเป็นไทย โดยใช้ตัวอักษร Sarun's Manorah

ภาพที่ 4.4 ภาพแสดงแบบพัฒนาสัญลักษณ์

ตราสัญลักษณ์ในภาพที่ 4.4 เป็นการพัฒนาตราสัญลักษณ์จากแบบที่3 โดยมีการเปลี่ยนตัวอักษรให้มีลักษณะที่ดูเบาและขยับลายเครือเถาไว้จัดองค์ประกอบให้ดูลงตัวมากขึ้น

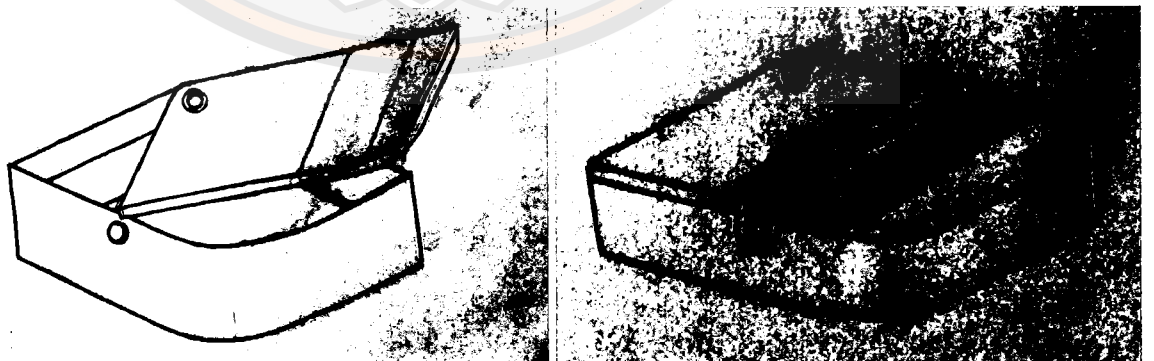

ภาพที่ 4.5 ภาพแสดงตราสัญลักษณ์แบบที่ผ่านการพัฒนาและสร้างสรรค์แล้ว

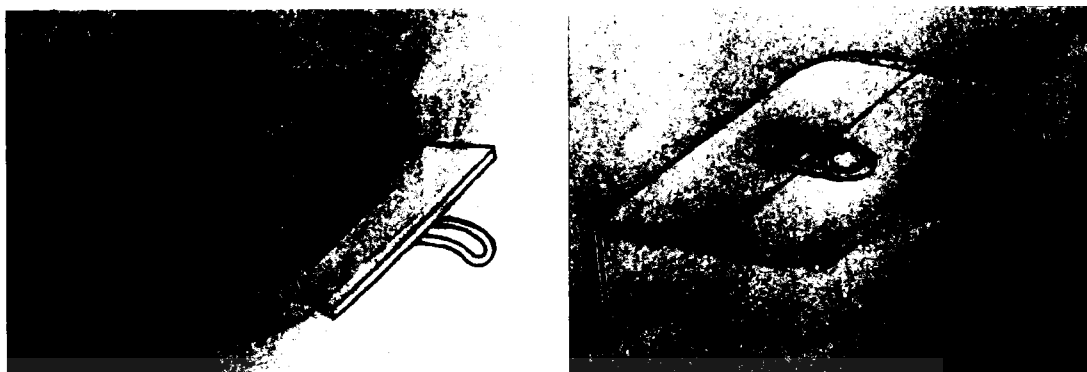
ตราสัญลักษณ์ที่มีการพัฒนาจากภาพที่ 4.4 โดยมีการเทียบสีที่ใช้กับผ้าสีแดง ตราสัญลักษณ์จะเลือกเป็นสีขาวและสีเหลืองแล้วแต่ความเหมาะสมกับโอกาสที่ใช้ มีการพัฒนาให้มีความลงตัวด้วยสีและรูปแบบของตราสัญลักษณ์

การออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ (Sketch Design)

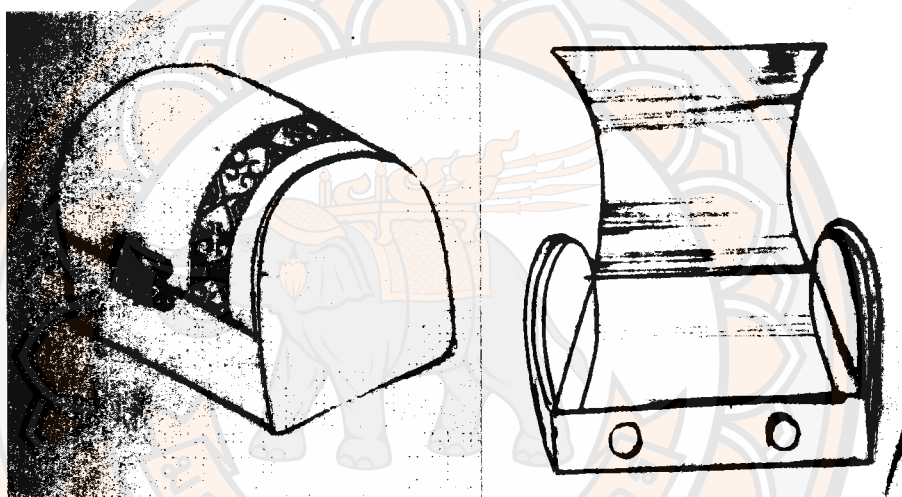
การออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ที่มีความสำคัญเพราะโครงสร้างเป็นสิ่งที่ปกป้องผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดอันตรายและความเสียหายกับผลิตภัณฑ์ โดยโครงสร้างของเครื่องประดับเงินได้เลือกการปกป้องผลิตภัณฑ์ด้วยกล่องสมบัติหรือหีบสมบัติ เพราะเครื่องประดับเงินเป็นสิ่งที่มีความสำคัญจึงควรมีโครงสร้างที่ดูปกป้องและป้องกันการเสียหายได้ดี

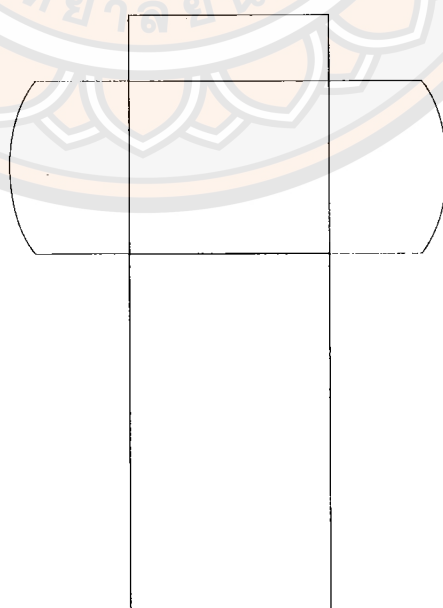
ภาพที่ 4.6 ภาพแสดงแบบร่างโครงสร้างแบบที่1

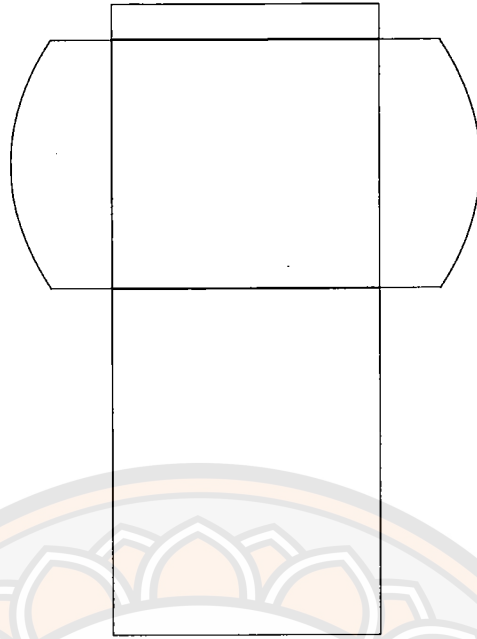
ภาพที่ 4.7 ภาพแสดงแบบร่างโครงสร้างแบบที่2

ภาพที่ 4.8 ภาพแสดงแบบร่างโครงสร้างแบบที่3

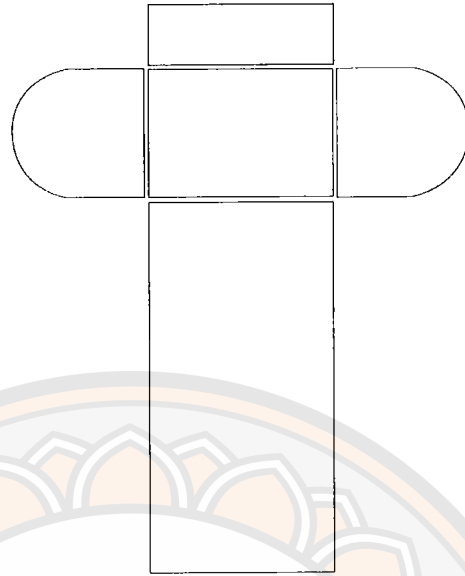
ภาพที่ 4.9 ภาพแสดงการพัฒนาโครงสร้างแบบที่3 (กล่อง SET 4 ชั้น)

ภาพที่ 4.10 ภาพแสดงโครงสร้างกล่องสร้อย

ภาพที่ 4.11 ภาพแสดงโครงสร้างกล่องข้อมือ

ภาพที่ 4.12 ภาพแสดงโครงสร้างกล่องแหวน

ภาพที่ 4.13 ภาพแสดงโครงสร้างกล่องต่างหู

การออกแบบกราฟิก

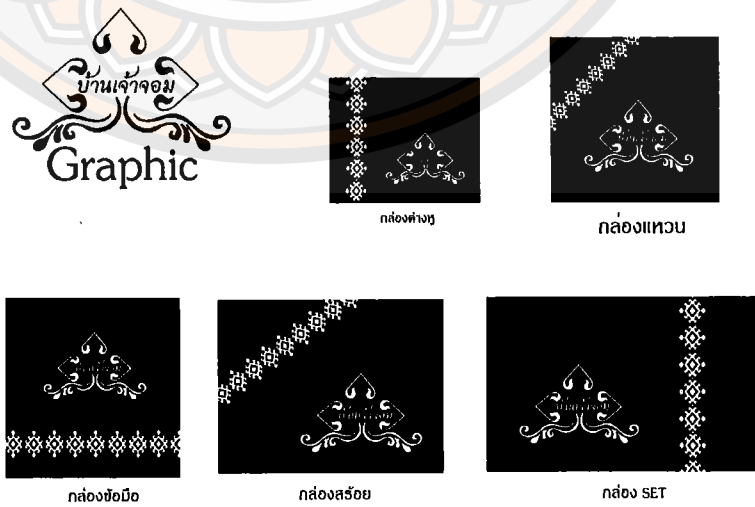
การออกแบบกราฟิกเป็นการนำลายผ้าตีนจกซึ่งเป็นผ้าที่ผลิตขึ้นในจังหวัดสุโขทัย ถือเป็น การนำวัฒนธรรมของจังหวัดมาเป็นส่วนประกอบของกราฟิก และเป็นการเน้นถึงความเป็นไทยโดย การนำลวดลายของผ้าตีนจกลงไปบนผ้าไหมที่ล้วนแล้วเป็นสิ่งที่มีในจังหวัดสุโขทัย

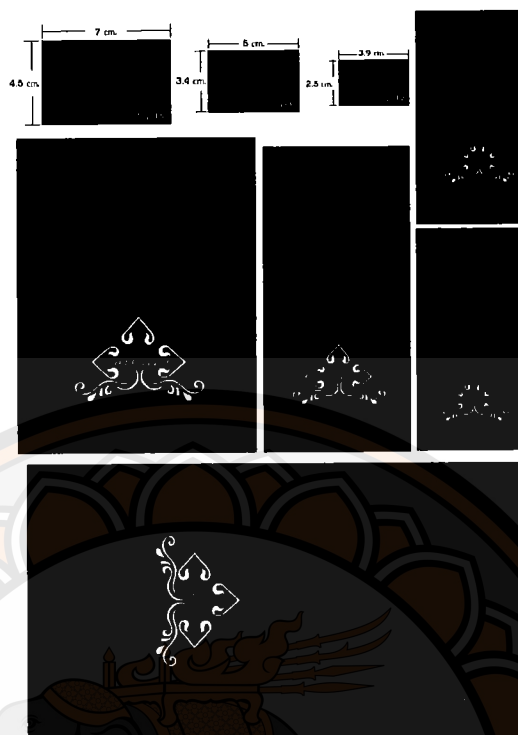
ภาพที่ 4.14 ภาพแสดงกราฟิกแบบที่1

ภาพที่ 4.15 ภาพแสดงกราฟิกแบบที่2

ภาพที่ 4.16 ภาพแสดงกราฟิกแบบที่3

ภาพที่ 4.17 ภาพแสดงกราฟิกที่พัฒนาจากแบบที่ 3

การพัฒนากราฟิกเป็นการปรับขนาดของลายกราฟิกหรือลายปักให้มีขนาดเด็กกลงให้มีขนาดที่เหมาะสมกับขนาดของกล่องและเหมาะสมกับโลโก้ในการจัดวางเพื่อให้เข้า SET

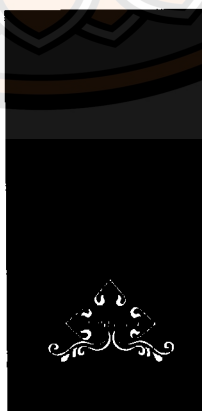
ภาพที่ 4.18 ภาพแสดงกราฟิกกล่อง SET 4 ขึ้น

ภาพที่ 4.19 ภาพแสดงกราฟิกกล่องสร้อย

ภาพที่ 4.20 ภาพแสดงกราฟิกกล่องข้อมือ

ภาพที่ 4.21 ภาพแสดงกราฟิกกล่องแหวน

ภาพที่ 4.22 ภาพแสดงกราฟิกกล่องต่างหู

ส่วนที่ 3 การพัฒนาและการสร้างสรรค์ (Development and Design)

ภาพที่ 4.23 ภาพแสดงกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ SET 4 ขึ้น

ภาพที่ 4.24 ภาพแสดงกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์สร้อย

ภาพที่ 4.25 ภาพแสดงกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ข้อมือ

ภาพที่ 4.26 ภาพแสดงกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์แหวน

ภาพที่ 4.27 ภาพแสดงกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ต่างหู

ส่วนที่ 4 ผลงานที่สร้างสรรค์ (Packaging Design)

ภาพที่ 4.28 ภาพแสดงผลงานการออกแบบ(1)

ภาพที่ 4.29 ภาพแสดงผลงานการออกแบบ(2)

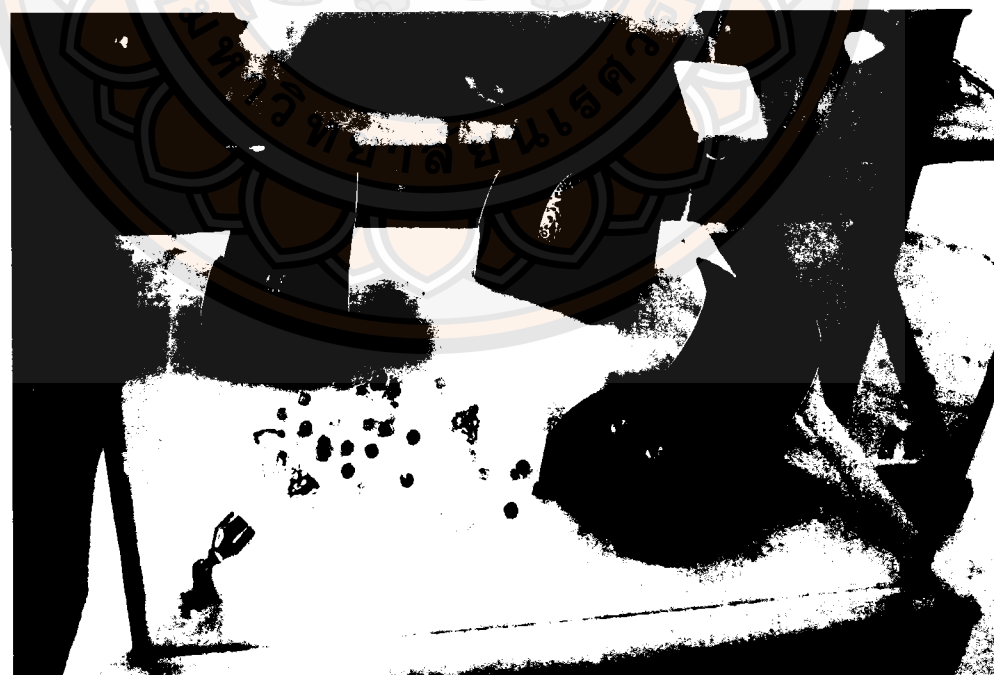

ภาพที่ 4.30 ภาพแสดงผลงานการออกแบบ(3)

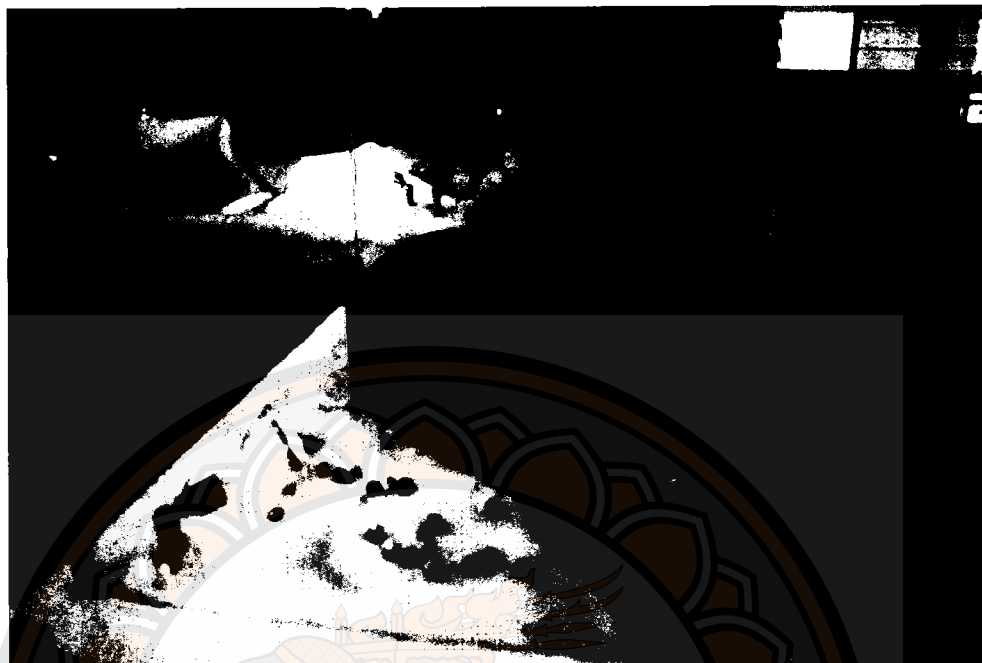
ภาพที่ 4.31 การแสดงผลงานการออกแบบที่สมบูรณ์

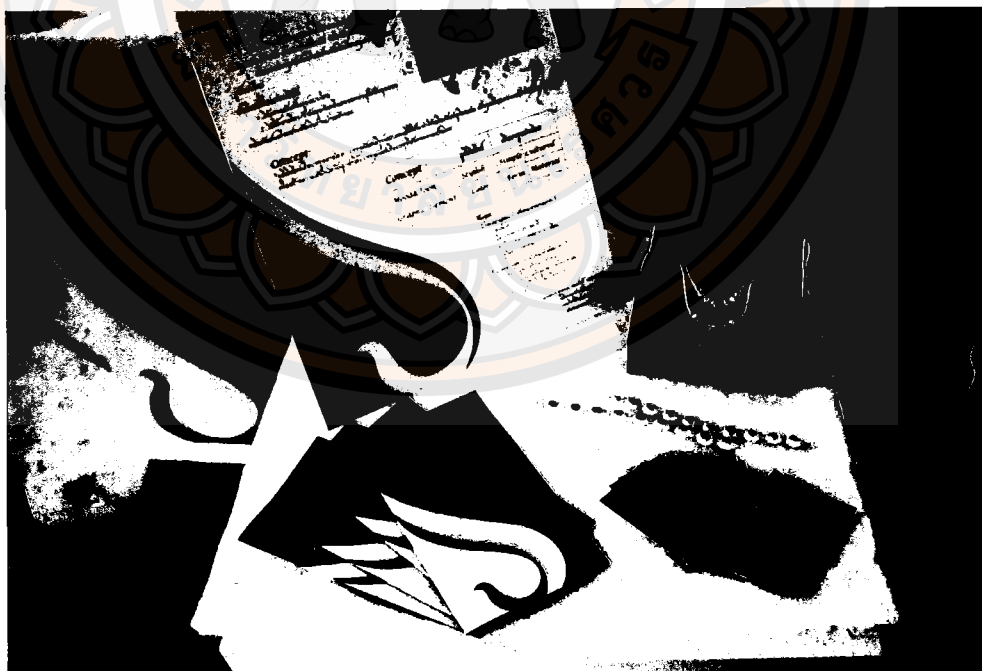
ภาพที่ 4.32 การจัดแสดงงานส่วนที่ 1

ภาพที่ 4.33 การจัดแสดงงานส่วนที่ 2

ภาพที่ 4.34 การจัดแสดงงานส่วนที่ 3

ภาพที่ 4.35 การแสดงงานส่วนที่ 4

ภาพที่ 4.36 ภาพบุรุษแสดงงาน

บทที่ 5

บทย่อ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาสภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม อำเภอศรีษะนาลัย จังหวัดสุโขทัย และนำไปสู่การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงิน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับบรรจุภัณฑ์มากที่สุด รวมทั้งการนำข้อมูลจากการศึกษามาใช้ในการพัฒนาสร้างสรรค์และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งความสะดวกในการใช้งานอีกทั้งเป็นการกระตุ้นการตัดสินใจของผู้บริโภค เพื่อเพิ่มยอดขายให้กับผลิตภัณฑ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตและวิธีการศึกษา

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพทั่วไปของกระบวนการผลิตเครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม อำเภอศรีษะนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม ในรูปแบบที่ใหม่

สรุปและอภิปรายผล

ผลจากการศึกษาเรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอม อำเภอศรีษะนาลัย จังหวัดสุโขทัย การศึกษาสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ศึกษาสภาพทั่วไปของกระบวนการผลิตเครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม อำเภอศรีษะนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงินของกลุ่มบ้านเจ้าจอม ในรูปแบบที่ใหม่

จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบถึงปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงิน ดังนี้

ด้านโครงสร้างบรรจุภัณฑ์

- บรรจุภัณฑ์ยังไม่สามารถปกป้องถึงผู้ผลิตได้
- โครงสร้างมีการชำรุดง่าย อาจจะทำให้สินค้าเกิดการเสียหายได้

สรุปผลการออกแบบ

1. การออกแบบบรรจุภัณฑ์และกราฟิกผลิตภัณฑ์เครื่องประดับเงินบ้านเจ้าจอมจังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ สามารถปกป้องผลิตภัณฑ์และส่งเสริมภาพลักษณ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์ได้ และยังส่งเสริมการใช้วัสดุในการผลิตภายในจังหวัดอีกด้วย

2. กระบวนการออกแบบเป็นไปตามหลักการออกแบบอันประกอบไปด้วย

1.1 แนวความคิดในการออกแบบ

1.2 หลักการในการออกแบบ

1.3 ส่วนประกอบที่สำคัญในการออกแบบ

1.4 องค์ประกอบในการออกแบบ

1.5 กราฟิก

3. ผลการออกแบบได้ดำเนินไปตามแนวทางการศึกษาข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในด้านตัวผลิตภัณฑ์ กลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลทางการตลาด และข้อมูลทางด้านเทคนิคต่างๆ ตามลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบได้ข้อสรุปดังนี้

บรรจุภัณฑ์มีส่วนช่วยในการปกป้องสินค้าและช่วยสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้บริโภคและมีการขยายอัตราการเพิ่มของยอดขายให้มากยิ่งขึ้น

การออกแบบโครงสร้าง วัสดุ ของบรรจุภัณฑ์และกราฟิกก็เป็นสิ่งสำคัญ การทำโครงสร้างหรือรูปทรงของบรรจุภัณฑ์ให้มีลักษณะในรูปแบบใหม่ สร้างตราสัญลักษณ์เพื่อให้เป็นสิ่งที่จดจำให้กับผู้บริโภคได้ง่ายขึ้น รวมทั้งการสร้างภาพลักษณ์ที่แปลกใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ผลิตภัณฑ์เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่ามาก เพราะฉะนั้นจึงคิดบรรจุภัณฑ์ที่มีวิธีการล็อกที่ดี เพราะป้องกันการเสียหายของผลิตภัณฑ์ และตัวบรรจุภัณฑ์สามารถใช้ได้หลายๆครั้ง

2. บรรจุภัณฑ์เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากผ้าไหมเหมาะแก่การเป็นของขวัญหรือมอบในโอกาสสำคัญ เป็นรูปแบบใหม่ของบรรจุภัณฑ์เครื่องประดับเงินที่ยังไม่สามารถพบเห็นที่ไหน

บรรณานุกรม

- วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ.(2545).การออกแบบเครื่องประดับสมัยกรุงศรีอยุธยา.กรุงเทพฯ:สันติศิริ
การพิมพ์.
- วัฒน์ จุฑะวิภาต.(2545).การออกแบบเครื่องประดับ.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- วัฒน์ จุฑะวิภาต.(2535).ศิลปหัตถกรรมของช่างทองเมืองเพชร:ความเป็นมาและสภาพ
ปัจจุบัน.กรุงเทพฯ:บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิราช.(2539).วัสดุทางการพิมพ์(Printing Materials).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด นำงการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวิราช.(2539).การออกแบบทางการพิมพ์.กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ บริษัทประชุมช่าง จำกัด.
- สมพงษ์ เพ็องอารมณ.บรรจุกัณฑ์กับการส่งออก.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จามจุรีโปรดักท์.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.วัฒนธรรมพื้นบ้านของไทย. จาก
http://kanchanapisek.or.th/kp8/thai/link2_5.htm
- กิตติพันธ์ อุดมเศรษฐี.การออกแบบบรรจุภัณฑ์.สืบค้นเมื่อ, จาก
http://www.prc.ac.th/web_pd/package02.html
- นางสาวโชติมา. (8 กุมภาพันธ์ 2551).บทบาทหน้าที่ของบรรจุภัณฑ์. จาก
<http://cid29e56df8685e8225.spaces.live.com/blog/cns!29E56DF8685E8225!126.entry>
- Douwnghatai/Lesson8.(10 ตุลาคม 2550).บรรจุภัณฑ์. จาก
<http://www.kvc.ac.th/douwnghatai/Lesson8.html>
- design-prt1330.(18 กรกฎาคม 2551).การออกแบบกราฟิกสำหรับบรรจุภัณฑ์.จาก
<http://design-prt1330.exteen.com/20080718/entry-5>

การผลิตวัสดุกราฟิก.(พฤษภาคม 24 กันยายน 2552).ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบกราฟิก
,จาก <http://kriang01.blogspot.com/2009/09/1.html>

ชัญญิตา ยุกศิริรัตน์.(8 พฤษภาคม 2550).ประเภทของการออกแบบBLOG.212CAFE.สืบค้น
เมื่อ 19 ธันวาคม 2553,จาก <http://aca.212cafe.com/archive/2007-05-08/10-1-5-painting-sculpture-printmaking-mixed-media-photography-2-symbol-amp-sign-symbo-3-4-5-6-7-8-9/>

ชัญญิตา ยุกศิริรัตน์.(8 พฤษภาคม 2550).องค์ประกอบของการออกแบบ.BLOG.212CAFE.
สืบค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2553,จาก <http://aca.212cafe.com/archive/>

อีเมอร์สัน (อารี สุทธิพันธุ์ อ้างอิงมาจาก Emerson,2516,หน้า 139)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ(2547) ,สุโขทัย : รุ่งอรุณแห่ง
ความสุข

